

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta informatiky a statistiky

Studijní program: Kvantitativní metody v ekonomice

Studijní obor: Ekonomická demografie

Autor diplomové práce: Sabine Bucher

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ondřej Nývlt Ph.D.

Zahraniční migrace v České republice a její specifické rysy

Diplomová práce

Školní rok 2013/2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu, ze které jsem čerpala.

V Praze dne

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala Mgr. Ondřeji Nývltovi Ph.D. za odborné vedení, poskytnuté rady a za projevenou ochotu při zpracování mé diplomové práce. Také bych chtěla poděkovat Mgr. Danielu Chytilovi, který mi poskytl materiály spojené s problematikou statistiky zahraniční migrace. Na závěr bych chtěla také poděkovat svým rodičům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na vývoj zahraniční migrace v České republice v souvislosti s identifikací aspektů, které ji ovlivnily. Česká republika se stala cílovou zemí pro mnoho imigrantů, nejen ze zemí Evropské unie, ale i ze zemí mimo ní. Hlavním cílem je zkoumat vývoj zahraniční migrace v České republice před rokem 1989 a současně i z hlediska legislativních a metodických změn, ke kterým došlo po roce 1989. Větší pozornost je nakonec také věnována vývoji zahraniční migrace mezi lety 2002 – 2012 v České republice, v Maďarsku, na Slovensku a v Polsku, které společně patří do aliance nazvané Visegrádská čtyřka. V posledních letech se tyto země staly novým místem migračních toků, zejména ze zemí s méně rozvinutou ekonomikou. Cílem je zhodnotit vývoj vybraných ukazatelů migrace a identifikovat spojitosti mezi vybranými zeměmi, které si jsou historicky a právně blízké.

Klíčová slova: zahraniční migrace, migrační politika, státní občanství, cizinec, nelegální migrace

Abstract

This thesis provides an overview of the development of international migration in the Czech Republic to determine the aspects affecting migration. The Czech Republic has become a destination country for many immigrants, not only from the European Union, but also from countries outside the European union. The main goal of this paper is to outline the development of migration movements in the Czech republic before 1989 and in the context of legislative and methodological changes that occurred after 1989. The paper also describes the changes in international migration movements between 2002 – 2012 in the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia. These countries belong to the alliance called the Visegrad four. In recent years, they became a new place of migration flows, particularly from countries with less developed economies. The aim is to determine the evolution of selected indicators of migration to identify connections between the selected countries given to their common historical and legal aspects.

Key words: international migration, migration policy, citizenship, foreigner, illegal migration

Obsah

Úvod	6
1. Teoretická část	8
1.1 Přehled literatury vztahující se k danému tématu.....	8
1.2 Zdroje dat.....	9
1.3 Metodika zahraniční migrace	11
1.4 Zahraniční migrace	14
1.4.1 Definice zahraniční migrace	14
1.4.1.1 Vymezení pojmu migrant	15
1.4.1.2 Příčiny zahraniční migrace	16
1.4.1.3 Pozitivní a negativní dopady zahraniční migrace	19
1.4.1.4 Vybrané ukazatele pro analýzu zahraniční migrace	21
1.5 Cizinec v České republice	22
1.6 Národnostní menšina	23
1.7 Migrační politika	23
1.7.1 Definice migrační politiky.....	23
1.7.2 Vývoj migrační politiky v České republice.....	25
1.7.3 Nelegální migrace.....	30
1.7.4 Mezinárodní ochrana	32
2. Vývoj zahraniční migrace v České republice	33
2.1 Zahraniční migrace před rokem 1989.....	33
2.1.1 Analýza vývoje migrace se Slovenskem	36
2.2 Zahraniční migrace po roce 1989	38
2.2.1 Migrace se Slovenskem	42
2.2.2 Vývoj nelegální migrace.....	43
2.2.3 Vývoj mezinárodní ochrany	44

3. Vývoj struktury populace podle národnosti v ČR	47
4. Vývoj struktury osob podle místa narození v ČR	49
5. Analýza vývoje cizinců podle státního občanství v ČR	50
5.1 Struktura cizinců podle státního občanství	52
5.2 Věková a pohlavní struktura cizinců	54
6. Zahraniční migrace v zemích Visegrádské čtyřky	56
6.1 Ekonomická situace zemí V4	57
6.2 Migrační politika a legislativní změny	60
6.3 Vývoj zahraniční migrace	62
6.3.1 Srovnání zemí V4 pomocí vybraných ukazatelů migrace	66
6.3.2 Imigrace podle pohlaví a věku	69
7. Vývoj cizinců podle státního občanství v zemích V4 a jejich zaměstnanosti	73
8. Demografické aspekty populace podle země narození v zemích V4	76
8.1 Osoby podle země narození	76
8.1.1 Věková a pohlavní struktura osob podle země narození	80
Závěr	82
Seznam použitých pramenů a literatury	85
Seznam použitých zkratk	96
Seznam obrázků	97
Seznam tabulek	97
Seznam grafů	97
Přílohy	99

Úvod

Pro imigranta či emigranta je téma zahraniční migrace blízké. Ví, čeho se vzdal, co nového získal a ví, že se musí přizpůsobit podmínkám země, v které se nenarodil. V současnosti není ale zahraniční migrace ničím výjimečným a stala se jednou z možností, jak si zlepšit své životní a ekonomické podmínky. Je součástí významných globálních procesů, a v důsledku toho je téma zahraniční migrace rozsáhlé a rozmanité nejen pro zájemce o tuto problematiku, ale i pro širokou veřejnost. Má dopad na světovou ekonomiku, zasahuje do sociální a pracovní oblasti a ovlivňuje i prostředí celé země. Na zkoumání zahraniční migrace je zaměřena komplexní pozornost, o čemž svědčí i množství studií o dané problematice.

V současnosti profitují z možného přesunu bez hraničních kontrol nejen občané členských států Evropské unie, ale i občané mimo ní. Tato diplomová práce se snaží odhalit důvody, proč se migranti stěhují do zahraničí, a zabývá se faktory, které zahraniční migraci ovlivňují. Vývoj zahraniční migrace byl ovlivněn nejen ekonomickou situací, ale i válečnými konflikty a nakonec také politickými událostmi po 2. světové válce. V době komunismu byla migrace velmi omezená a svým způsobem specifická. Přirozená migrace byla v té době popřena a každý, kdo se rozhodl odjet do zahraničí, se musel vypořádat nejen se ztrátou svého rodinného zázemí, ale i se skutečností, že není cesty zpět. Tato práce zkoumá dopad otevření země na intenzitu migrace a na odlišný vývoj, kdy v České republice začal převažovat počet imigrantů do ČR nad počtem emigrantů z ČR.

Země Visegrádské čtyřky¹ (zkr. V4) se začaly intenzivněji setkávat se zahraniční migrací v poslední dekádě a od té doby došlo k významnému zvýšení migračních toků. Vzhledem ke své geografické poloze se staly zeměmi cílovými či tranzitními.

Ačkoli dnes existuje mnoho studií, které se věnují zahraniční migraci v těchto jednotlivých zemích, je srovnání úrovně zahraniční migrace v rámci zemí V4 komplikováno několika faktory. Jedním faktorem je komplikovaná srovnatelnost zahraničních dat o migraci a druhým odlišná interpretace toho, kdo je považován za migranta či cizince. Legislativa upravující právní rámec cizinců, která se v jednotlivých zemích liší, také ovlivňuje data o zahraniční migraci. To je třeba brát v úvahu při analýze vývoje zahraniční migrace v zemích V4.

---

¹Visegrádská čtyřka je neoficiální název pro postkomunistické země ve Střední Evropě, mezi které patří Česká republika, Polsko, Maďarsko a Slovensko. V roce 1991 byla v maďarském Visegrádu podepsána Deklarace o spolupráci mezi těmito státy. Představitelé těchto zemí řešili obnovení demokracie či nastolení tržního systému po roce 1989, a proto se rozhodli spolupracovat v rámci tohoto společenství (*Visegrád*, Ministerstvo zahraničí, 2013).

V první části diplomové práce jsou definovány základní pojmy a jsou vymezeny zdroje dat, z kterých bude čerpáno při analýze vývoje zahraniční migrace jak v České republice, tak i v zemích Visegrádské čtyřky. Dále je čtenáři přiblížena problematika zahraniční migrace v souvislosti s její metodikou. Jsou představeny teoretické proudy, které zahraniční migraci zkoumají a interpretují. Práce dále zkoumá základní aspekty její problematiky a zabývá se otázkou, do jaké míry může migrační politika ovlivnit proces migrace. Cílem je zmapovat nastavení migrační politiky a její úlohu v České republice. Větší pozornosti je dále věnována vývoji zahraniční migrace po roce 1989, kdy Česká republika přestala být uzavřenou zemí a změnila se z emigrační země na imigrační. Práce nastíní také vývoj zahraniční migrace před rokem 1989, která měla určitá specifika, která jsou dodnes aktuální. Práce se dále věnuje osobám podle místa narození, zejména osobám narozenými v zahraničí, což je přesnějším údajem pro určení intenzity migračních vln na rozdíl od státního občanství, které se může v čase měnit. Jsou také popsány základní demografické aspekty cizinců na území ČR. Jejich pobyt je nepochybně spjat s migračními pohyby. Nakonec je zhodnocena struktura cizinců podle státního občanství a podle věku a pohlaví.

V závěrečné části této diplomové práce je zkoumán vývoj zahraniční migrace ve čtyřech středoevropských krajinách – v České republice, v Maďarsku, na Slovensku a v Polsku. Tyto země prošly transformačními změnami v 90. letech 20. století, které se následně promítly do oblasti migrační politiky a ovlivnily tak život mnoha cizinců. Pro analýzu jsou důležitá období těsně před vstupem do EU a po jejich vstupu, kdy byla významně ovlivněna zahraniční migrace ve všech státech Visegrádské čtyřky. Jedná se především o období mezi lety 2002 – 2012. Nejprve je zhodnocena jejich ekonomická situace z hlediska obecné míry nezaměstnanosti a hrubého domácího produktu. Dále je cílem vzít v úvahu legislativní změny, ke kterým došlo v zemích V4 a které by mohly mít dopad na zahraniční migraci. Na to je navázána stěžejní kapitola, která popisuje vývoj zahraniční migrace v zemích V4 pomocí vybraných ukazatelů migrace. Nakonec se tato práce věnuje vývoji počtu cizinců podle státního občanství a demografickým aspektům osob podle země narození.

Tato práce má převážně empirický charakter a je tedy založena na podrobné analýze statistických dat. Jelikož se jedná o analýzu evropských zemí, hlavním zdrojem dat je evropský statistický úřad Eurostat (zkr. Eurostat). K prezentaci výsledků analýz jsou použity zejména srovnávací a vizualizační metody, které jednoduše prezentují změny v oblasti zahraniční migrace v jednotlivých státech V4.

1. Teoretická část

Teoretická část této práce uvádí stěžejní studie a publikace, které jsou podkladem pro tuto diplomovou práci. Tato část definuje zahraniční migraci a vymezuje pojem migranta a cizince, které jsou v české statistice synonymy. Věnuje se také národnostním menšinám v České republice. Dále jsou uvedeny migrační teorie, které zkoumají důvody zahraniční migrace. Nakonec je zkoumán vývoj migrační politiky, která tvoří zákony pro usměrňování migračních toků do České republiky a je popsána problematika nelegální migrace a mezinárodní ochrany.

1.1 Přehled literatury vztahující se k danému tématu

V současnosti není jednoduché určit dopady zahraniční migrace na českou společnost a ekonomiku a tomu odpovídá široké spektrum studií, které se tomuto tématu věnují. Existuje řada knih, odborných publikací a článků jak z českého tak ze zahraničního prostředí, které danou problematiku zkoumají. Mezi nejčastějšími diskutovanými tématy zahraniční migrace patří migrační politika, nelegální migrace a komplikace při zařizování povolení k zaměstnání a pobytu. Předmětem zájmů se nejčastěji stávají skupiny migrantů podle země původu nebo specifické skupiny migrantů bez ohledu na typ pobytu.

Mezi významné knižní podklady pro tuto diplomovou práci lze uvést knihu *Přistěhovalectví a liberální stát - imigrační a integrační politiky v USA, Západní Evropě a Česku* z roku 2005, která zkoumá migraci zejména z právního a politického hlediska. Tato kniha hledá odpovědi na otázky na to, jaká jsou východiska migrační a integrační politiky a jaké je postavení České republiky z hlediska zahraniční migrace. Publikace *Migrace a rozvoj* z roku 2011 byla stěžejní pro rozbor migračních teorií a jejich pochopení. Z publikační studie *Migrace a (I)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* z roku 2010 byly čerpány poznatky o vývoji zahraniční migrace před rokem 1989 na území ČR a je obecně známou bohatou publikační studií, která popisuje problematiku migrace v co nejvyšší míře. Analýza vývoje zahraniční migrace před rokem 1989 byla doplněna o poznatky z publikace *1 000 let obyvatelstva českých zemí* z roku 2004.

Zahraniční migrací se dlouhodobě zabývá *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí* (zkr. VUPS), který analyzuje důvody migrace českých občanů při postupném otevírání evropských trhů a zkoumá jejich ekonomickou motivaci k migraci do zahraničí. Výběr výzkumných témat z oblasti zahraniční migrace vychází z aktuální společenské situace a klade důraz na jejich problémy. Publikace *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice* z roku 2008 sleduje

trendy v zaměstnávání cizinců a *Mezinárodní pracovní migrace v České republice v době pokračující hospodářské recese v roce 2010* z roku 2010 se zaměřuje na vývoj zahraniční migrace s ohledem na vývoj trhu práce v České republice v době hospodářské recese, která měla dopad na snížení atraktivity země pro imigranty a cizince.

Legislativní předpisy a dokumenty o cizincích v ČR jsou zveřejněny na stránkách Ministerstva vnitra České republiky. To každoročně publikuje *Zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky* a přináší tak informaci o stavu legální a nelegální migrace. Je tak základním zdrojem informací o počtu osob zadržených při nelegální vstupu přes hranice ČR a počtu osob žádajících o mezinárodní ochranu. Postavení cizinců a problematice jejich začleňování do společnosti se věnuje portál *MigraceOnline.cz.*, v kterém se nacházejí články a odborné studie psané odborníky z nevládních organizací a akademické sféry.

Aktuální informace o vývoji zahraniční migrace v Polsku, na Slovensku a Maďarsku získané z tohoto portálu, byly přínosné. Byly čerpány poznatky o vývoji zahraniční migrace v Maďarsku ze studie *Immigration countries in Central and Eastern Europe: The Case of Hungary* z roku 2009. Publikace *Country report Poland: Labour migration and the systems of social protection* z roku 2011 byla přínosem pro pochopení polské migrace po roce 2004. Pro analýzu migračních toků na Slovensku byla využita publikace *Migračné trendy v Slovenskej republike po vstupe krajiny do EÚ (2004 – 2008)* z roku 2009 a studie *An overview of the migration policies and trends – Slovakia* z roku 2013.

1.2 Zdroje dat

Nejprve je třeba zdůraznit, že statistická data o zahraniční migraci jsou poměrně nepřesná a nespolehlivá, ať se to týká České republiky či států Evropské unie. Srovnatelnost dat je omezena neúplnou registrací zahraničních pohybů a různými pojetími migranta. Krejčí; Leontiyeva (2012) podotýkají, že v České republice bohužel stále neexistuje jednotný hlavní zdroj dat, z kterého by bylo možné čerpat. Současně se ztížila možnost zkoumat doklady příchozích či odchozích osob v důsledku otevírání hranic a zrušení kontrol při vstupu České republiky do Schengenského prostoru. Z důvodu srovnatelnosti byla proto brána především data z Českého statistického úřadu (zkr. ČSÚ) pro analýzu vývoje zahraniční migrace v České republice a z Eurostatu pro srovnání vývoje zahraniční migrace v zemích Visegrádské čtyřky.

Zahraniční migrace je jednak součástí souboru dat *Cizinci* a jednak součástí souboru dat *Stavu a pohybu obyvatelstva ČR* či *Demografických ročenek a příruček*. Údaje o zahraniční migraci

zahrnují pohyby cizinců, tedy nezobrazují stavy osob (tj. celkové počty cizinců), a proto je v rámci této diplomové práce nutné odlišit zdroje dat jednak pro popis migračních pohybů, a jednak pro popis stavových údajů cizinců v České republice.

Z hlediska zahraniční migrace se v České republice sledují počty imigrantů a emigrantů podle státního občanství, podle rodinného stavu a podle věku a pohlaví. Do migrační statistiky patří také saldo zahraniční migrace podle státního občanství. Data pro popis vývoje migrace před rokem 1989 byla převzata z publikační studie *Migrace a (I)migranti v Česku* z roku 2010 a z *Demografické příručky 2012*, z kterých jsou využita data pro analýzu vývoje zahraniční migrace mezi lety 1950 - 2012. *Demografické ročenky* a datové soubory *Stavu a pohybu obyvatelstva* byly hlavním zdrojem pro charakteristiku vývoje migračních pohybů na území České republiky po roce 1989. Ministerstvo vnitra publikuje data o nelegální migraci a mezinárodní ochraně v rámci *Zpráv o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*. Údaje o nelegální migraci a mezinárodní ochraně lze také čerpat z Českého statistického úřadu.

Data o národnosti osob žijících v ČR a o počtu osob podle místa narození lze čerpat ze Sčítání lidu, domů a bytů (zkr. SLDB). Nejaktuálnější údaje jsou z posledního sčítání z roku 2011.

Pro analýzu stavových údajů cizinců byla využita zejména data z Českého statistického úřadu. Z datových souborů *Cizinci v ČR* byla čerpána data pro popis aktuálního vývoje cizinců podle státního občanství a podle věku a pohlaví. Sledují se cizinci také podle typu pobytu, místa pobytu či rodinného stavu. Data o zaměstnanosti cizinců zveřejňuje Ministerstvo práce a sociálních věcí (zkr. MPSV).

Pro srovnání zahraniční migrace v zemích V4 byla využita zejména data z Eurostatu. Ten pravidelně vydává velké množství tematicky zaměřených publikací o migraci a byl v rámci této diplomové práce podstatným zdrojem dat pro analýzu zahraniční migrace v rámci zemí České republiky, Slovenska (zkr. SR), Maďarska a Polska. Hlavní výsledky se týkaly zejména stavu obyvatelstva, počtu cizích státních příslušníků a počtu osob, jež nabyly občanství země. Data byla tak využita pro analýzu vývoje zahraniční migrace, vývoje cizinců podle státního občanství a pro zkoumání věkové a pohlavní struktury osob podle země narození.

V současnosti představuje také Labour Force Survey (zkr. LFS) významný nástroj ke zjišťování demografických statistik o zahraniční migraci v rámci zemí EU, ale má tu nevýhodu, že jsou podhodnocené údaje z důvodu neochoty většího množství lidí odpovídat na výběrová šetření, a tak nejsou data příliš reprezentativní.

1.3 Metodika zahraniční migrace

Tato kapitola poskytuje přehled metodiky zahraniční migrace, kterou je důležité se zabývat. Pro analýzu migrace byla právě limitujícím faktorem její změna metodiky. Metodické odlišnosti se totiž promítly do okruhů dat v různé míře a evidovaná zahraniční migrace byla pak bohužel zkreslená.

Sledování zahraniční migrace je na rozdíl od vnitřní migrace (tj. vnitřní stěhování v rámci země) poměrně složité a značně rozsáhlé téma (Roubíček, 1997). To je dáno především rozdílností metodik v různých státech a nastavením systému evidence migrace. Při studiu zahraniční migrace tak představuje hlavní metodický problém dostupnost dat. Mezi dalšími problémy, se kterými se statistické úřady jednotlivých států potýkají, patří nejednotnost definice migranta, omezený potenciál výběrových šetření a legislativní překážky.

V České republice se metodika často upravovala v důsledku legislativních změn, které byly zavedené po rozpadu komunistické nadvlády a po rozdělení Československé federativní republiky (zkr. ČSFR). V roce 1991 byla stěhující se osoba² definována jako osoba, která změnila adresu svého trvalého pobytu. Místo trvalého pobytu je adresa pobytu občana, kde má rodinu, byt nebo zaměstnání³. Od roku 2001 ale došlo k významné změně okruhu osob, kterých se to týkalo. Do zahraniční migrace se započítali kromě osob s povolením k trvalému pobytu i cizinci, kteří žili v ČR na základě víza nad 90 dní, a osoby, jimž byl udělen azyl. Sledované počty se tak více přiblížily skutečnosti (*Koncepce výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců na území České republiky*, ČSÚ, 2010).

V České republice se nejčastěji sleduje pohyb obyvatel pomocí trvalého bydliště, protože to je technicky i administrativně méně náročné než v případě pobytu obvyklého. Místo obvyklého pobytu osoby je na rozdíl od trvalého pobytu definováno podle ČSÚ jako: „*místo, kde osoba obvykle tráví období svého každodenního odpočinku bez ohledu na dočasnou nepřítomnost z důvodu rekreace, návštěv, pracovních cest, pobytu ve zdravotnickém zařízení apod. a kde je členem konkrétní domácnosti*“ (Nejčastější dotazy, ČSÚ, 2014). Zahraniční migrace na základě změny obvyklého pobytu byla zavedena na základě doporučení Organizace spojených národů (zkr. OSN) a Evropské komise. Sledování změn trvalého bydliště mělo tu nevýhodu, že tyto změny byly mnohdy pouze fiktivní. Lidé žijící jinde, než měli uvedeno v občanském průkazu, tak činili proto, že byli neochotní a příliš pohodlní, aby změnu nahlásili na příslušných úřadech. U

---

²Do stěhující se osoby jsou zahrnuti občané ČR a cizince.

³**Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel.**

studentů bývalo běžné, že si trvalou adresu nechávali pro možnost získání místa na koleji. To způsobovalo problémy ve statistice (Holá, 2008).

Po vstupu ČR do Evropské unie došlo k rozšíření kategorií pobytu a mezi stěhující se osoby se zařadili také občané EU a jejich rodinní příslušníci⁴ s povolením k obvyklému pobytu a cizinci z třetích zemí s dlouhodobým pobytem. Eurostatem jsou také požadovány počty imigrantů a emigrantů, kteří se stěhují na a z území členského státu podle státního občanství, věku a pohlaví, podle země narození (týká se pouze imigrantů) a země předcházejícího, tedy příštího místa obvyklého pobytu. Problémem je získat data o emigraci osob, které mají povinnost ohlásit svůj odchod do zahraničí, ale mnohdy tak neučiní a údaje o nich jsou proto výrazně podhodnocené (*Koncepce výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců na území České republiky*, ČSÚ, 2010). Z tohoto důvodu se tato práce věnuje zejména počtům imigrantů a zkoumá imigraci jako takovou. Kvůli neúplné evidenci počtu emigrantů je v rámci této diplomové práce uvedena emigrace pouze okrajově a není zkoumána detailněji.

V roce 2008 došlo ke změně zdroje přejímaných dat zahraniční migrace. Do roku 2007 získával ČSÚ údaje týkající se zahraniční migrace z Cizineckého informačního systému (zkr. CIS), ale od roku 2008 se stal zdrojem elektronických dat také Informační systém evidence obyvatel⁵ (zkr. ISEO). Údaje se pak neshodovaly s daty používanými z Cizineckého informačního systému, které se lišily z hlediska číselných hodnot. Také neobsahovaly některé aspekty, které byly dříve evidované v CIS. Je to jeden z důvodů, proč se v ČR od roku 2004 nezjišťuje účel pobytu (*Koncepce výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců na území České republiky*, ČSÚ, 2010).

Podobná situace ve změně metodiky nastala také při sledování nelegální migrace. Do roku 2008 byla nelegální migrace považována za proces, v kterém osoba nedovoleným způsobem překročila státní hranice ČR. V souvislosti se vstupem ČR do EU bylo ale nutné změnit její definici a z tohoto důvodu se nelegální migrace nedala srovnávat v roce 2008 s přechozími roky. Dnes se totiž sleduje v souvislosti s nelegálním vstupem osob přes vnější schengenské hranice⁶ ČR a v souvislosti s nelegálním pobytem (*Koncepce výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců na území České republiky*, ČSÚ, 2010).

---

⁴Včetně Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska.

⁵Informační systém Ministerstva vnitra. ISEO spolu s informačním systémem o cizincích jsou informačními zdroji pro základní registr obyvatel.

⁶Schengenská hranice neboli Schengenský prostor představuje skupinu evropských států, které odstranily hraniční kontroly na hranicích mezi sebou.

Ani statistika států Visegrádské čtyřky nepracuje dodnes s jednotnou definicí migranta a mezi údaji o zahraniční migraci existují rozdíly.

Tyto státy se musely rychle vypořádat s problémy souvisejícími se sledováním realizované zahraniční migrace po roce 1989. Týkalo se to zejména problémů spojených se sledováním krátkodobé migrace, cirkulační migrace⁷ a velkého podílu nelegální migrace. Tyto pohyby jsou těžko uchopitelné. Například u cirkulační migrace bylo obtížné odhadnout počty migrantů, kteří se pohybovali mezi zemí původu a pracovním místem v cílové zemi pouze na několik měsíců a ztížila se tím možnost je sledovat detailněji (*Země Visegrádské skupiny a nelegální migrace*, Ministerstvo vnitra, 2003). Přičemž dnes ale zaujímá cirkulační migrace významné místo v oblasti pracovní migrace.

Při vstupu států V4 do EU se definice a měření počtu migrantů musely řídit regulačními opatřeními Evropské unie. Do roku 2008 si evropské státy vyměňovaly data na základě gentlemanské dohody. V jednotlivých zemích ale platily rozdílné právní předpisy a měly jiné priority, a proto vydala Evropská komise nové **Nařízení č. 862/2007** o migraci a mezinárodní ochraně, která spočívala ve sjednocení definic imigrantů, emigrantů a jejich místech pobytu na území EU (Holá, 2008). Evropská komise došla k závěru, že bylo třeba účinnějších mechanismů pro analýzu údajů o migraci tak, aby se data stala dostupnější a srovnatelnější na úrovni evropské legislativy. Přesto v důsledku neomezeného pohybu v Schengenském prostoru jsou stále neúplné údaje o migrantech (zejména počtu emigrantů). Sledování počtu emigrantů přináší dodnes řadu problémů, jelikož stále existuje velké procento osob, které se při odchodu do zahraničí neodhlašují ze svého pobytu, a proto bývají data podhodnocena, a je třeba s touto skutečností počítat při analýze vývoje zahraniční migrace (Holá, 2008). Za kvalitu sbíraných dat nadále odpovídají jednotlivé členské státy EU, které jsou bohužel také ovlivněny legislativními opatřeními a finančními možnostmi.

Česká republika se s **Nařízením č. 862/2007** vypořádala obstojně, ale ostatní země EU čelily četným problémům a některé požadavky byly uskutečněny až s použitím expertních odhadů (*Zpráva o průběhu zahraniční návštěvy*, ČSÚ, 2010).

V České republice se do počtu imigrantů započítávají cizinci, ale i občané států. To zároveň platí ve všech zemích Visegrádské čtyřky. V případě cizince se považuje ten, který má povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu alespoň na 1 rok, a ten, který v zemi pobývá na základě víza na dobu delší než 90 dní. Metodika Slovenska je velmi podobná české metodice. Pro národní účely

---

⁷Cirkulační migrace představuje opakující se krátkodobé pobyty, které nevedou k trvalému usídlení.

jsou zpracovávány údaje o osobách s trvalým pobytem a pro plnění **Nařízení č. 862/2007** také údaje o osobách s přechodným pobytem⁸ (*Zpráva o průběhu zahraniční návštěvy*, ČSÚ, 2010).

V Maďarsku se sledují pouze cizinci s povolením k pobytu přesahujícím jeden rok. Cizí státní příslušník je osoba, která má povolení k trvalému pobytu (*Initial meeting of the WG on mid-European cooperation on the field of migration statistics*, ČSÚ, 2006). V Polsku se také do počtu imigrantů započítávají cizinci, ale i občané státu. Následkem jsou určité nesrovnatelnosti, vzhledem k tomu, že se může jednat o návrat polského občana. Od roku 2008 se v Polsku zahrnují do počtu imigrantů osoby, které mají povolení k trvalému pobytu alespoň na rok. Do polského právního řádu není zahrnuta definice "*země narození*", ale definice "*místo narození*". To znamená, že v mnoha případech jsou názvy míst narození uvedené dvakrát v různých zemích nebo se místa narození změnila v důsledku historických změn státních hranic. To potom brání ve stanovení skutečného místa narození (*The Migration Metadata and Quality Questionnaire: Population by citizenship and country of birth - Annexes*, Eurostat, 2008).

1.4 Zahraniční migrace

V éře globalizace a zvyšující se mobility osob jsou migrační proudy těžko uchopitelné, a tím zůstává rozsah zahraniční migrace dodnes stále neznámý. Tato kapitola definuje zahraniční migraci a určuje, koho lze považovat za migranta. Součástí je rozbor migračních teorií, které vysvětlují příčiny zahraniční migrace a které určují stěžejní faktory ovlivňující odchod osob do zahraničí. Nakonec se tato kapitola také věnuje pozitivním a negativním dopadům zahraniční migrace na ekonomiku a společnost přijímací země.

1.4.1 Definice zahraniční migrace

Zahraniční migrace je chápána jako dlouhodobý či krátkodobý proces přesunu jednotlivců nebo skupin přes hranice státu. Podle OSN je definována jako změna obvyklého pobytu za hranicemi státu, která je delší než jeden rok. Podle Českého statistického úřadu je zahraniční migrace definována jako: „*změna trvalého, resp. dlouhodobého pobytu osoby z ČR do ciziny nebo z ciziny do ČR*“ (*Demografická příručka*, ČSÚ, rok 2012). Podle směru se zahraniční migrace dělí na emigraci a imigraci. Emigrace je opuštění země původu s cílem se dlouhodobě usadit v jiném státě. V případě emigrace je znám ještě pojem reemigrace, který znamená návrat emigranta do své

---

⁸Přechodný pobyt je místo, kde se občan zdržuje dočasně z důvodu studia či zaměstnání (Klufová; Poláková, 2010).

rodné země. Imigrace znamená přistěhování se do jiného státu (Roubíček, 1997). Podle Vavrejšnové (2011, str. 5) je „*každý imigrant současně emigrantem*.“

Zahraniční migrace se dále rozlišuje na dobrovolnou či vynucenou. Oba pojmy se liší podle toho, zda migrace je rozhodnutím vyplývajícím z vlastní iniciativy či nikoli. Pokud vyšla z vlastní iniciativy, nazývá se migrací dobrovolnou. Vynucená migrace je mnohdy ovlivněna veřejnou mocí, která jednotlivce přímo či nepřímo nutí k migraci. Koncept této migrace je základem pro definice uprchlíka a je dána politickými, náboženskými, etnickými či vojenskými konflikty (Roubíček, 1997).

Zahraniční migraci lze rozdělit do 2 základních kategorií z hlediska doby trvání (Baršová; Barša, 2005):

1. Trvalá zahraniční migrace – znamená trvalé usídlení pracovníka a jeho rodiny v cílové zemi. Daná migrace vede k podpoře dlouhodobého hospodářského rozvoje, protože může kompenzovat nedostatečný demografický růst hostitelské země. Je charakteristická v zemích jako Kanada nebo Spojené státy americké, kde trvalá pracovní migrace převažuje nad dočasnou pracovní migraci

2. Dočasná zahraniční migrace – se vyznačuje reakcí na aktuální potřeby pracovního trhu, které nemohou být pokryty z domácích zdrojů. Je to migrace spojená s nedostatkem pracovních sil určité profese nebo migrace spjatá s investicemi, které tvoří v dané zemi nové pracovní příležitosti. Daná migrace se vyskytuje zejména v zemích jako Francie nebo Německo

1.4.1.1 Vymezení pojmu migrant

Definice migranta se liší v každém státě a není přímo definována zákonem. Na rozdíl od cizince pro něho ani neexistuje žádná univerzální definice. Při definici migranta se vychází z doporučení Organizace Spojených národů (zkr. OSN) a ten je definován jako: „*jakákoli osoba, která mění zemi obvyklého pobytu, a tím obvyklým místem pobytu je míněno místo, kde osoba tráví období každodenního odpočinku bez ohledu na dočasnou nepřítomnost, jako jsou služební cesty či návštěvy u přátel*“ (Key migration terms, Mezinárodní organizace pro migraci, 2011). Migrantem je obecně osoba, která se přesouvá z jednoho místa na druhé. Osoba, která z daného území odchází, je nazývána emigrantem. Osoba, která přichází do země, je označována jako imigrant (Roubíček, 1997).

Mezinárodní organizace pro migraci (zkr. IOM) rozlišuje migranta jako (*Key migration terms*, IOM, 2011):

- 1. Legální migrant** - představuje migranta, který vstoupil do země legálně a zůstává v zemi v souladu s přijímacími kritérii
- 2. Ekonomický migrant** - osoba, která opustí své obvyklé místo pobytu s cílem zlepšit si své životní a ekonomické podmínky. Většinou se jedná o migraci za účelem pracovních příležitostí
- 3. Nelegální migrant** - osoba, která porušuje podmínky vstupu cílové země. Zahrnují se i osoby, které vstoupily do cílové země v souladu se zákonem, ale zůstaly delší dobu, než jim bylo povoleno
- 4. Kvalifikovaný migrant** - migranti disponující dovednostmi a odbornou praxí, které jim umožňují preferenční zacházení, pokud jde o přijetí do cílové země
- 5. Dočasné migrující pracovník** - jedná se o kvalifikované pracovníky, kteří pracují v cílové zemi dočasně

1.4.1.2 Příčiny zahraniční migrace

Tato kapitola se věnuje motivům, které vedou k zahraniční migraci. Cílem je představit vybrané migrační teorie, které poukazují na problémy spojené se zahraniční migrací. V těchto teoriích se se probírá, proč se lidé vůbec stěhují a jaké důvody je k tomu vedou. Dále se rozlišuje, zda se osoba stěhuje sama či společně se svou rodinou. Migrace je podmíněna souborem mnoha faktorů, které si sociální vědci museli klást v rámci výzkumu.

Důvody, proč se lidé stěhují, jsou různé. Někteří tak činí kvůli studiu nebo výzkumné činnosti, někteří přijíždějí za prací nebo za rodinnými příslušníky. Nejčastěji se lidé stěhují z rozvojových zemí do zemí ekonomicky rozvinutých s cílem zlepšit si své životní podmínky. Dalšími faktory, které motivují k migraci, patří jazykové znalosti či kontakty s předešlými emigranty, kteří by jim mohli pomoci s prací či bydlením. Při hodnocení důvodů zahraniční migrace je třeba také brát v potaz, zda se jedná o dobrovolnou či nucenou migraci.

Pro zjišťování motivů zahraniční migrace jsou zahrnuty následující teorie: **neoklasická teorie, teorie nová ekonomie pracovní migrace, model “push-pull“ faktorů, teorie segmentovaného pracovního trhu, teorie světového systému a teorie kumulativní přičinnosti**, které vznikly nezávisle na sobě (Drbohlav, 2007). Dané teorie se liší především v tom, kterou příčinu považují za podstatnou pro vznik zahraniční migrace a na které otázky hledají vysvětlení.

Migrační teorie vznikly na přelomu 19. a 20. století, kdy docházelo k výrazné přeměně v oblasti migračních teorií. Drbohlav (2007) uvádí, že migrace nebyla už v té době považována za mechanické přemísťování z jednoho místa na druhé, ale byla chápána jako proces vyvazování se ze sociálních vazeb z původní země a jako proces navazování nových sociálních vazeb v cílové zemi.

Neoklasická teorie

Jako první migrační teorie se uvádí **neoklasická teorie**, která se obecně dělí na mikroúroveň a makroúroveň. Mikroúroveň se myslí migrace jednotlivce. Cílem této individuální migrace je maximalizovat zisk. Jednotlivci směřují z méně vyspělých států do vyspělejších, kde se nachází nedostatek pracovních sil a nabízí se jim vyšší mzda, kterou by nezískali ve své původní zemi. Na makroúrovni se zdůrazňuje význam zahraniční migrace ve společenském a ekonomickém kontextu. Věnuje se rozdílům ve mzdách a podmínkách pro zaměstnance v jednotlivých zemích. Díky analýzám lze odhadnout náklady spojené se zahraniční migrací, které jsou určující pro rozhodnutí, zda se stěhovat či nikoli (Věra-Karin Brázová et al., 2011). Daná teorie klade velký důraz na ekonomické důvody migrace, kdy se jednatel stěhuje z jedné země do druhé, aby mohl maximalizovat svůj zisk a zlepšit si tak své životní podmínky.

Teorie nové ekonomie pracovní migrace

Uvedená teorie reaguje na závěry neoklasické teorie a zdůrazňuje proces migrace v rámci skupiny nebo rodiny. Migranti se rozhodují společně s rodinou na rozdíl od neoklasické teorie, která zdůrazňovala migraci jednotlivce s cílem maximalizovat zisk. V tomto případě se stěhují s rodinou, aby tak minimalizovali ztráty spojené s migrací. To znamená, že se migrace stává prostředkem pro diverzifikaci příjmů a migrační procesy jsou tak výsledkem reakce domácností na riziko ztráty či snížení příjmů. Remitece (tj. příjmy získané pracovníky v ekonomikách, kde nemají trvalé bydliště) jsou v tomto případě považovány za hlavní důvody pro migraci (Věra-Karin Brázová et al., 2011).

Model „push-pull“ faktorů

Zahraniční migrace vysvětlována pomocí daného modelu představuje takové faktory, které nutí obyvatele odejít ze země svého původu či které je nutí do cílových zemí z důvodů např. příznivějších pracovních příležitostí. Nízká úroveň životních podmínek či válečné a národnostní střety patří mezi push faktory. Politická stabilita a vysoká kvalita života představují pull faktory

(Věra-Karin Brázová et al., 2011). Migrační pohyb nastává za daných faktorů, které vytlačují migranty ze své původní země a které je přitahují do cílové země.

V rámci této teorie uvádí Drbohlav (2007) další teorii migračních sítí, která **model „push-pull“ faktorů** doplňuje o migrační sítě, které umožňují stěhujícím se osobám snáze překonávat překážky v migraci. Díky migračním sítím se vytvářejí přijatelnější podmínky pro život a tato teorie zdůrazňuje význam mezilidských vazeb a rodinných vazeb, které umožňují snadnější usazování v cizím prostředí. Tyto specifické sítě, které si jednotlivec vytvoří, rozešle do různých destinací s cílem snížit riziko ekonomického propadu rodiny.

Teorie segmentovaného pracovního trhu

Uvedená teorie vyvrací **model „push-pull“ faktorů**. Poptávka po zahraniční pracovní síle vychází z přirozených vlastností rozvinutých industriálních společností, které vedou k segmentaci pracovních trhů, a to znamená, že zahraniční pracovníci přijímají práci, kterou domácí pracovníci odmítají. Migrace je tím považována za důsledek globalizace a liberalizace mezinárodního obchodu, nikoli za důsledek působení **„push-pull“ faktorů** (Věra-Karin Brázová et al., 2011). Spolu s touto teorií je známá **teorie světového systému**, která také posuzuje zahraniční migraci jako důsledek ekonomické globalizace.

Teorie světového systému

Migrace je zde vnímána jako důsledek globalizace, která je způsobena ekonomickou a sociální nerovnováhou. Hlavní příčinou migrace je vykořisťování rozvojových zemí ze strany hospodářsky rozvinutých zemí formou emigrace kvalifikovaných migrantů. Spojuje příčiny zahraniční migrace se strukturou světových trhů a zejména s ekonomickou globalizací. Pronikání kapitalistických ekonomických vztahů z center do okrajových oblastí narušuje stávající systémy a formy ekonomické a sociální organizace na těchto tzv. periferiích. Tím vytváří předpoklady pro zahraniční migraci (Drbohlav, 2007).

Teorie kumulativní přičinnosti

Poslední uvedená teorie vnímá migraci jako „útěk z bídý“, která je způsobena globalizací, tak jak jej vnímala **teorie segmentovaného pracovního trhu** a **teorie světového systému**. Baršová (Baršová; Barša 2005) považuje zahraniční migraci za zdroj lidského kapitálu, který mění prostředí a přispívá k modernizaci. Důsledkem zahraniční migrace vznikají nerovnosti uvnitř

komunit a přispívají k deprivaci osob. V minulosti mířily stěhující se osoby do nových neobydlených míst, ale v současnosti míří zejména do hustě obydlených míst a roste počet těch, kteří se neasimilují a zabydlují se v třetím prostoru transnacionálních sítí, tzv. *trans-migranti* (Baršová; Barša 2005). To způsobuje změny v individuální motivaci a sociálních strukturách, které zvyšují pravděpodobnost dalších migračních pohybů. Její efekty přispívají ke vzniku „migrační kultury“, v které je budoucnost spatřována primárně v emigraci (Věra-Karin Brázová et al., 2011).

Neoklasická teorie a nová ekonomie pracovní migrace pracují s motivacemi lidí, zatímco **teorie kumulativní příčinnosti** popisuje, jakým způsobem zahraniční migrace podporuje změny v osobních motivacích a ve zdrojových strukturách, které dodávají migraci dynamické vlastnosti. **Neoklasické teorie** předpokládá, že se osoby stěhují pouze do zemí, které nabízí nejvyšší mzdy, ale Samers (2009, str. 112) proti tomu argumentuje tak, že: *“pokud by tak nastalo, existovala by například velká komunita Súdánců v Lucembursku, ale tomu tak není.”* Migranti nemíří jen do země, kde jsou nabízeny nejvyšší mzdy, ale i tam, kde existují určité rodinné vazby a kde jsou nabízeny příznivější pracovní podmínky. **Neoklasická teorie** totiž upřednostňuje ekonomické důvody migrace nad důvody sjednocení rodiny, které přitom představují také podstatný faktor pro migraci.

Významné zůstává rozlišit zahraniční migraci ze dvou úhlů, tedy na makro a mikro úrovni, které mají svůj nezpochybnitelný význam pro určení motivů zahraniční migrace. Ačkoli Drbohlav (2007, str. 11) dodává, že: *“makro úrovně studie migrace mohou velmi jednoduše postrádat některé důležité migrační faktory a aspekty v procesu individuálního rozhodování.”*

1.4.1.3 Pozitivní a negativní dopady zahraniční migrace

Existuje málo dat a informací o konkrétních dopadech zahraniční migrace. Jednak je to dáno složitostí ekonomických procesů a jejich vazeb, a jednak chybějícími statistickými zdroji, které by dopady migrace objasnily.

V oblasti zahraniční migrace se nejčastěji jedná o ekonomické dopady, kdy například příliv zahraničních pracovníků vede k zaplnění mezer na trhu práce. Pozitivní dopad má pak zahraniční migrace na cílovou zemi zejména tehdy, kdy se objevuje nedostatek pracovníků v některých profesích jako například v současnosti ve zdravotnictví či v IT sektoru.

Vyspělé státy mohou migrantům nabídnout nadstandardní životní podmínky, kterých by ve své zemi nedočkali, a díky tomu může dojít ve větší míře k vzájemné výměně znalostí, které imigranti

přinášejí a snižují se tak obchodní náklady na získání jejich informací. Naopak záporné efekty pocítují zejména země, odkud pracovníci odcházejí, zejména u kvalifikovaných pracovníků (Vavrejšnová, 2011).

Vedle ekonomických dopadů migrace na společnost se uvádí také demografické dopady migrace. Evropa se v současnosti potýká s nízkou porodností a bude docházet k poklesu aktivní složky obyvatelstva. Bohaté státy se snaží řešit tuto situaci prodlužováním penzijního věku, zvyšováním zaměstnanosti žen anebo právě imigrací, která doplňuje sezónní pracovní místa. Populační přírůstky získané migrací jsou považovány jako jednu z možností jak přispívat k populačnímu růstu a k pozitivním změnám ve vývoji věkové struktury obyvatelstva. Samotná zahraniční migrace nevyřeší populační problém, ale může ho zmírnit (Vavrejšnová, 2011).

Sdílením kulturního dědictví a tradic se mohou občané navzájem obohatit, a tím se vytváří i tolerantnější společnost. Přičemž migranti musí dodržet a respektovat pravidla přijímací země. Mohou také rozšířit nové obchodní spoje a vytvářejí poptávku po určitém zboží, například vyhledávají určitá specifická jídla či zboží, která dříve nebyla dostupná či poptávaná. Jejich migrace a usazení v cílové zemi má také pozitivní dopad na státní finance placením daní, pokud se předpokládá, že se jedná o legální cizince (Kunešová, 2009). To zejména proto, že většina z nich je v produktivním věku, a tak pomáhají například s financováním sociálního zabezpečení.

Zahraniční migraci však ovlivňují i negativní jevy, jako např. chudoba, války a ozbrojené konflikty, politické či rasové konflikty a diskriminace různého druhu. Bylo možné sledovat, že se s ekonomickou recesí komplikovala situace na trhu práce a migranti se stali konkurenty domácích pracovníků. Levná pracovní síla, která je charakteristická u některých zahraničních pracovníků, vedla k tomu, že zaměstnavatelé požadovali méně kvalifikované pracovníky a vzrostly jejich požadavky na pracovní výkon. V podmínkách rostoucí nezaměstnanosti také rostla vůči migrantům nevraživost a mohli být mnohdy i diskriminováni (Vavrejšnová, 2011). Bývají jako první propuštěni z práce, protože se klade větší důraz na zaměstnávání domácí pracovní síly. Ztráta zaměstnání tak může vést ke zvyšování počtu nelegálních migrantů, kteří nechtěli nebo nemohli opustit přijímací zemi, a tímto mohou vzniknout i podmínky pro trestnou činnost.

Problematika nelegální migrace je mnohdy spojována s pašováním zbraní a drog, které ohrožují bezpečnost přijímací země, a ta musí potom proti nelegální migraci bojovat. Někteří se zapojují do organizovaného zločinu, v kterém působí především skupiny z Ukrajiny, z Vietnamu nebo Ruska.

U nich jsou charakteristické pro trestnou činnost vydírání, prostituce a loupeže (Drbohlav, 2010). Důležitou snahou je, aby se posilovaly pozitivní účinky zahraniční migrace a minimalizovaly se ty záporné.

1.4.1.4 Vybrané ukazatele pro analýzu zahraniční migrace

Pro analýzu zahraniční migrace jsou využity demografické ukazatele, mezi které patří hrubá míra migračního salda, objem migrace a hrubá míra imigrace. Na hodnocení migrace lze také použít míry dynamiky časových řad. V rámci analýzy je vybrán relativní přírůstek, který umožní zhodnotit změny v oblasti zahraniční migrace. Pro srovnání vývoje imigrace podle pohlaví v zemích V4 je zvolen bazický index, který je počítán ke stejnému základu.

Ukazatele migrace (Klufová; Poláková, 2010):

1. **Objem migrace (MO_t)** – úhrn imigrantů (I_t) a emigrantů (E_t) na daném území za kalendářní rok

$$MO_t = I_t + E_t$$

2. **Hrubá míra migračního salda ($hmms_t$)** - je podíl migračního salda⁹ (Ms_t) a středního stavu obyvatelstva (S_t). Údaje jsou uváděny na 1 000 obyvatel

$$hmms_t = (Ms_t) / S_t$$

3. **Hrubá míra imigrace (i_t)** – je vyjádřena jako podíl počtu imigrantů (I_t) na 1 000 obyvatel středního stavu (S_t)

$$i_t = I_t / S_t$$

Míry dynamiky (Arlt; Arltová; Rublíková, 2002):

4. **Relativní přírůstek (δ)** – vyjadřuje, o kolik se změnila hodnota časové řady v čase t (y_t) ve srovnání s časem $t - 1$ (y_{t-1})

$$\delta = y_t / y_{t-1}$$

Indexy (Hindls et al., rok 2007):

5. **Bazický index (I_q)** – je to veličina, která srovnává dvě hodnoty téhož ukazatele (q_1 a q_0). Bazický index je počítán ke stejnému základu (q_0)

$$I_q = q_1 / q_0$$

---

⁹Migrační saldo je rozdíl mezi počtem imigrantů a emigrantů.

1.5 Cizinec v České republice

Podle českých statistik je cizinec synonymem pro migranta a tyto dva pojmy se od sebe příliš neliší. Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie¹⁰. Český statistický úřad používá též limitní rozsah déle než jeden rok pro označení cizinců pobývajících na území České republiky. Za cizince se považuje ten, který má povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu alespoň na 1 rok, a ten, který v zemi pobývá na základě víza na dobu delší než jeden rok. V rámci cizinecké policie se hlavně sledují počty cizinců s povoleným pobytem v ČR a počty cizinců, jimž byl udělen azyl nebo doplňková ochrana (*Cizinci: počet cizinců – související legislativa*, ČSÚ, rok 2012).

Rozlišují se tři kategorie cizinců (*Počet cizinců – metodika: kategorie a typy pobytu cizinců v ČR*, ČSÚ, 2012):

- 1. Občané členských států Evropské unie a jejich rodinní příslušníci**
- 2. Občané ze zemí mimo Evropskou unii (neboli také občané z třetích zemí)**
- 3. Cizinci se statusem mezinárodní ochrany (azylem)**

V první kategorii se rozlišují občané zemí EU na základě povolení k obvyklému pobytu či k trvalému pobytu. Do druhé kategorie se zahrnují občané třetích zemí pobývající v ČR na základě krátkodobých víz do 90 dnů nebo na základě víz nad 90 dní. Cizinci ze zemí mimo EU jsou povinni mít pro vstup a krátkodobý pobyt (do 3 měsíců) vízum. Na vízum k pobytu nad 90 dnů může cizinec pobývat v České republice po dobu nepřesahující 6 měsíců. Následně může požádat o povolení k dlouhodobému pobytu (*Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*, Ministerstvo vnitra, 2012). Do poslední kategorie patří registrovaní žadatelé o azyl a registrovaní žadatelé o doplňkovou ochranu.

Kategorie se také od sebe odlišují podle toho, jak se na ně při zaměstnávání pohlíží, zda potřebují povolení k zaměstnání anebo ne.

První dvě kategorie tvoří cizinci, kteří mají stejné právní postavení jako občané ČR a nepotřebují pro práci povolení k zaměstnání. Cizinci z třetích zemí potřebují pro přijetí do zaměstnání povolení od příslušného úřadu práce a podléhají v České republice vízovému režimu (*Cizinci: zaměstnanost – související legislativa*, ČSÚ, 2012).

---

¹⁰ **Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR.**

1.6 Národnostní menšina

V rámci této kapitoly je nutné také odlišit migranta či cizince od osoby národnostní menšiny. Podobně jako v případě cizince je významné zmapovat etnickou strukturu populace na území ČR. Díky tomu lze pak například vyvíjet různá opatření pro rozvoj jejich vlastních kultur a identity. Sčítání lidu, domů a bytů umožňuje získat přehled o národnostním složení obyvatelstva, který je i zdrojem pro statistiku o cizincích. Také se tím sleduje, zda je ČR z národnostního hlediska homogenním státem.

Dle **Zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů** je národnostní menšina: „*společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi.*“ Nejedná se tedy přímo o cizince, ale o občany ČR, kteří se hlásí k určité národnostní menšině. V roce 2011 byla podle Českého statistického úřadu definována národnost jako příslušnost k národu, národnostní nebo etnické menšině. Občané se mohou hlásit ke dvěma národnostem či k žádné národnosti (*Národnosti v ČR od r. 1921*, ČSÚ, 2012).

1.7 Migrační politika

Tato kapitola se věnuje problematice migrační politiky v souvislosti s usměrňováním nelegálních migračních pohybů. V dnešní době dochází k velkému přesunu obyvatel mezi státy z důvodu příznivějších životních podmínek a téma migrační politiky se stalo výrazně diskutovaným tématem v souvislosti s vysokou nezaměstnaností či obavami z islamizace. V důsledku toho vznikly v některých státech benevolentnější zákony pro vstup cizinců a v některých restriktivnější.

1.7.1 Definice migrační politiky

Do roku 1999 chyběla Evropské unii jednotná azylová a migrační politika z důvodu vysokého počtu nezaměstnaných a zejména ze strachu z pravicově extremistických stran. Poté se ale začaly mnohé evropské země zabývat problematikou imigrace s ohledem na pokles počtu narozených dětí a prodlužování délky života, které se nedají bez imigrace vyřešit (*Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*, Ministerstvo vnitra, 2001). Podobně tomu bylo v případě České republiky, která se začala zabývat migrační politikou v důsledku vyššího počtu imigrantů.

Migrační politika v České republice tvoří takové zákony, které ovlivňují přímou a nepřímou regulaci pohybu obyvatelstva přes vnější hranice. Je to politika, která zavádí opatření pro výběrovou migraci (Roubíček, 1997). Tím se zabraňuje nelegální migraci a usměrňuje se počet osob přicházejících do cílové země. Migrační politika zahrnuje imigrační politiku, integrační politiku, vízovou politiku (vydávání víz a pasů) a politiku ochrany státních hranic. Imigrační politika reguluje pohyb osob do země a je dílčím souborem migračních politik, které určují podmínky, za jakých se mohou cizinci dlouhodobě či trvale usadit v přijímací zemi. Na otázku se začleňováním cizinců do společnosti odpovídá integrační politika (Drbohlav, 2010).

Migrační politika je také politikou preference v případě, že se zajímá zejména o příchod vysoce kvalifikovaných pracovníků. Bere také ohled při prosazování lidských práv migrantů, regulaci jejich příchodu a usazování na území (Štica, 2010). Cílem migrační politiky je také zabránit válečným či etnickým konfliktům.

Přístupy jednotlivých států k migraci se liší podle toho, zda je migrace dána historickou zkušeností nebo, zda se jedná o původní domorodé obyvatelstvo. Liší se také především v tom, jaké příležitosti se cizincům nabízejí či do jaké míry tolerují jejich ekonomické činnosti. Specifika různých pojetí migračních politik může být poukázána na příkladu konkrétních pravidel pro udílení občanství cizincům. Je zásadní zkoumat podmínky, za kterých mohou cizinci nabývat státní občanství. Podle Čižinského (2013) představuje „*státní občanství z hlediska integrace cizinců nejvyšší pobytový status, který jim dává plná práva.*“

Některé státy vytvořily legislativu v otázce migračních politik během několika posledních let, ačkoli oproti tomu jiné evropské státy jako např. Francie mají v této oblasti zavedenou dlouholetou legislativu, neboť otázka imigrace a její dopady se jich dotýká už mnoho let. Země imigrantů jako USA nebo Austrálie jsou tolerantnější k plurální identitě svých občanů (Baršová; Barša, 2005). Každý ze států EU požaduje od cizinců určité období pobytu na území státu před tím, než mohou podat žádosti o občanství. Země se odlišují podle toho, kolik let pobytu na daném území požadují. Například minimum představují tři roky, to platí pro Belgie, dále je to pět let, to se týká zemí jako Francie nebo Velká Británie. Osm let představuje dolní hranice pro Německo a s deseti lety počítá potom pro Rakousko a Itálii (Štica, 2010).

1.7.2 Vývoj migrační politiky v České republice

Podstatnou roli v české migrační politice hrálo Ministerstvo vnitra České republiky (zkr. MV ČR) a hraje dodnes. Před rokem 1989 bylo Československo spíše charakteristické svoji emigrací, s výjimkou období po skončení světových válek mezi 1918 - 1920 a 1945 - 1948. Tehdy nepředstavovalo řešení migračních otázek jednu z priorit státu. Politické změny po roce 1989 tomu daly jiný rozměr.

V letech 1990 - 1992 se začala aktivněji řešit problematika zahraniční migrace s důrazem na řízení tohoto procesu. Musely se rychle přijmout nové migrační zákony, které by nahradily zákon o pobytu cizinců z roku 1965. Rychlé zavedení migrační legislativy vedlo ale k tomu, že do země mohl přijet kdokoli. Cizinci mohli například přijet do Československa jako turisté a teprve potom si mohli hledat práci a svůj pobyt legalizovat. Neexistovala ale žádná zákonná cesta jak získat trvalý pobyt či státní občanství ČR (Baršová; Barša, 2005). To se ale změnilo přijetím **Zákona č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky**, který je popsán v následujících odstavcích.

V roce 1993 se rozdělila Československá federativní republika a mnozí Slováci se naráz stali cizinci na českém území. Ale mezi oběma státy existovala velmi liberální pravidla. Slováci nemuseli žádat o víza pro dlouhodobý pobyt a mohli se registrovat u místního úřadu práce, pokud chtěli na území ČR pracovat. V letech 1997 - 1998 v důsledku rostoucí nezaměstnanosti došlo ke zpřísnění podmínek usazení cizinců v ČR. To mělo za následek snížení počtu cizinců na českém pracovním trhu. Současně se tím česká migrační politika začala přibližovat cílům, které stanovila Evropská unie v oblasti zahraniční migrace (Drbohlav, 2010).

V lednu 2000 vstoupil v platnost významný zákon: **Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky**, který zavedl nový vízový a pobytový režim a tím se zrušila liberální praxe po roce 1989. Tento zákon umožnil všem cizincům, aby po deseti letech dlouhodobého pobytu požádali o trvalý pobyt, o který nebylo do té doby možné žádat, protože v předchozím **Zákoně č. 123/1992 Sb. o pobytu cizinců na území České a Slovenské Federativní Republiky** nevedl dlouhodobý pobyt k trvalému usídlení a cizinci nemohli v té době ani žádat o státní občanství. S novým zákonem se ale také změnily některé podmínky ve vízové politice. Žadatelé o víza do 90 dnů i nad 90 dní museli prokázat, že mají uzavřeno zdravotní pojištění a dostatek finančních prostředků (Baršová; Barša, 2005).

V roce 2001 měly na migrační politiku vliv události následující po teroristických útocích v USA a zahraniční akce v rámci boje proti terorismu. V roce 2004 se odlišil právní přístup k občanům EU/EHP¹¹ a jejich rodinným příslušníkům a k státním příslušníkům třetích zemí. Občané EU/EHP a jejich rodinní příslušníci nemuseli žádat o pracovní povolení na rozdíl od občanů z třetích zemí, kteří pracovní povolení pro výkon zaměstnání potřebovali. Koncem roku 2007 byla přijata další restriktivní novela zákona o pobytu cizinců, podle které mohl rodinný příslušník českého občana nebo občana EU získat povolení k trvalému pobytu až teprve po dvou letech legálního pobytu. Ta byla zavedena z důvodu rostoucího počtu sňatků mezi cizinci a Čechy a měla za cíl zabránit možnost obejít tento zákon (Drbohlav, 2010).

V roce 2007 se také zavedl tzv. **projekt zelených karet**¹², který vstoupil v platnost dva roky poté (Drbohlav, 2010). Tento projekt byl zaveden z důvodu silné poptávky po pracovní síle v průmyslových firmách a umožnil podporovat legální krátkodobou pracovní migraci. Jeho hlavní myšlenkou bylo zejména pružně získávat zahraniční pracovní sílu a zaplnit tak mezery na trhu práce. Dnes je zaměstnávání cizinců z třetích zemí řízeno několika možnými způsoby a to prostřednictvím klasických povolení k zaměstnání, zelených karet a modrých karet. Od ledna 2011 jsou modré karty určeny cizincům z třetích zemí, kteří dosáhli vyšší kvalifikace. Je u nich požadováno, aby měli ukončené vysokoškolské vzdělání. Modrá karta jim umožňuje žít, pracovat a cestovat na území EU. To ale neznamená, že mají právo na trvalý pobyt v členských zemích EU (Horáková, 2010).

Od roku 2008 bylo možné sledovat určité restriktivní kroky v české migrační politice související s ekonomickou krizí. Snahou státních aktivit bylo snížit počet zahraničních pracovníků a to jak po ekonomické stránce, tak i administrativní. Vysoká nezaměstnanost měla za následek, že byli zejména upřednostňováni domácí pracovníci a že velká část žadatelů o pracovní povolení přes **Visapoint**¹³ byla odmítnuta (Čížinský, 2014).

Po dlouhou dobu nebyla dostatečně věnována pozornost cizincům, kteří již byli usídlení na českém území a z části integrováni do české společnosti. Chyběly jim vzdělávací a rekvalifikační programy, které by jim umožnily rychlou adaptaci na aktuální potřeby trhu práce. Jejich profesní mobilita musela čelit mnoha překážkám, mezi které patřily i pracovní povolení a nástroje k odstranění jazykových bariér. Často museli cizinci vykonávat málo kvalifikované a placené práce,

---

¹¹EHP představuje Evropský hospodářský prostor.

¹²Jedná se o doklad, který v sobě zahrnuje jak povolení k zaměstnání, tak i povolení k pobytu (*Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*, Ministerstvo vnitra, 2011).

¹³Internetový systém Ministerstva zahraničí ČR, přes který se žádá o oprávnění k pobytu či k výkonu zaměstnání.

kteře byly pod úrovní jejich dosaženého vzdělání. To ovlivnilo jejich motivaci k pracovní integraci (Horáková, 2008). Silnou roli v této otázce mohou také hrát zaměstnavatelé, protože je dnes zřejmé, že se poměry na trhu práce mohou změnit téměř ze dne na den. V souvislosti s ekonomickou krizí bylo rychle znát, že vzrostla nezaměstnanost a mnoho lidí se s tím muselo vypořádat. Je potřeba vytvořit lepší integrační politiku, která by přispěla, aby potenciál cizinců byl využit.

V zájmu ČR je sjednotit pravidla a zákony, které budou dodržovat základní principy pro příjem migrantů, a které budou přijatelné pro všechny, jichž se tato otázka týká. Snahou je vytvořit optimální systém najímání nové pracovní síly ze zahraničí. Baršová; Barša (2005) konstatují, že veřejná politika, která je postavena na tom, že migrace je negativním fenoménem doby, nutně mění a ovlivňuje atmosféru dané země a zároveň fungování veřejných či soukromých institucí. Taková politika nijak nemůže přitáhnout do ČR potřebné kvalifikované pracovníky do sektorů, v kterých jich je potřeba, a cizince, kteří by přinesli ekonomický užitek. Čím více bude existovat restriktivní migrační politika, tím více budou migranti ochotni si hledat svoji „vlastní cestu“ jak dosáhnout svého cíle například přes nelegálního zprostředkovatele. Vytvořit proto strategii migrační politiky není vůbec jednoduché. Pokud ale chce Česká republika přitáhnout zahraniční migranty na své území, musí k tomu nadále přizpůsobit i svoji migrační politiku.

Jedna ze studií o integraci cizinců zveřejněná organizacemi British Council a Migration Policy Group (MIPEX, 2011) poukázala na fakt, že v roce 2011 byla ČR pod evropským průměrem v integraci cizinců z třetích zemí. Bylo prokázáno, že se málo podporovala jejich integrace ve společnosti. Například cizinci stále nemohli volit nebo se nemohli stát členy politických stran. Museli se vypořádat s neochotou úředníků při vyřizování žádostí či byla pro ně možnost získat státní občanství ČR příliš problematická. Česká republika má již po dlouhou dobu nízké počty nově nabytých občanství na rozdíl od ostatních členských států EU a to z důvodu nízkého zájmu cizinců o státní občanství. Ti hodnotili proces udělování státního občanství za příliš přísný a z tohoto důvodu o to neměli příliš velký zájem. Také pokud žádali o státní občanství ČR, museli se vzdát svého dosavadního občanství, což některé z nich značně odradilo (Čižinský, 2012). Změna může ale nastat s posledními úpravami legislativy, které se zavedly začátkem roku 2014. Tyto úpravy budou níže blíže upřesněny. Vývoj nabývání státního občanství ČR bude také popsán níže.

V roce 2012 došlo k novým právním úpravám v rámci novely zákona o zaměstnanosti cizinců, která spočívala ve zvýšení maximální výše pokuty, pokud by došlo k výkonu nelegální práce u právnické osoby či podnikající fyzické osoby. Dočasně se omezilo přidělování cizinců agenturami práce, čímž došlo k posílení přímého zaměstnávání s jasně určenou odpovědností zaměstnavatele. V téže roce byla také posílena realizace integračních opatření v oblastech, v kterých se významně soustředili cizinci. Cílem bylo spolupracovat s regionální veřejnou správou, která by mohla podpořit subjekty podporující jejich integraci. Jedním z nástrojů integrace byly tzv. **emergentní projekty**, které řešily krizové situace v městech s velkým počtem cizinců a konfliktní situace mezi cizinci a ostatními obyvateli měst (*Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*, Ministerstvo vnitra, 2012).

Mezi posledními změnami v cizinecké legislativě patří připravována novela zákona o pobytu cizinců, která je zatím projednávána v poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, a nový **Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů** (Čižinský, 2014). Pozitivním aspektem z hlediska integrace je zavedení dvojího občanství, které umožní cizincům druhé generace¹⁴ se cítit jako plnohodnotní občané české společnosti.

V Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR je v současnosti projednávána významná novela zákona o pobytu cizinců, zákona o zaměstnanosti a zákona upravující postavení cizinců z třetích zemí. Cílem je vytvořit jednotný postup vyřizování žádostí o povolení k pobytu a práci na území členského státu pro státní příslušníky třetích zemí. Podstatou je jednotné povolení ke kombinovanému dokladu, který povoluje cizincům jak pobyt, tak i výkon zaměstnání. Tím se zjednodušuje proces jak pro cizince tak i pro jejich zaměstnavatele a zároveň je ulehčena práce policistů při kontrole legálnosti pobytu cizinců a jejich oprávněnosti ve výkonu zaměstnání (Čižinský, 2014). Některé části novely jsou ale stále nejasné a nelze zatím odhadovat jejich dopad.

K 1. 1. 2014 byl v České republice zaveden nový **Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů**¹⁵, podle kterého nemusí osoby žádající o české státní občanství prokazovat pozbytí svého dosavadního státního občanství (Čižinský, 2014). Byl zaveden z důvodu, že o udělení českého státního občanství žádala jen malá část cizinců. V oblasti

---

¹⁴Děti imigrantů narozené v ČR.

¹⁵Podle novely zákona nabývá dítě státní občanství ČR narozením, je-li alespoň jeden rodič v době narození dítěte státním občanem České republiky. Dále může dítě nabývat české státní občanství určením otcovství či osvojením. Státní občanství u cizinců lze udělit, pokud je žadatel integrován do společnosti v České republice a má povolen trvalý pobyt po dobu alespoň pěti let, resp. tří let pro občana EU/EHP (*Informace o novém zákoně o státním občanství ČR*, Ministerstvo vnitra, 2014).

nabývání státního občanství cizinci byla také Česká republika podle statistik jedním z nejprísnejších států EU (*Udělování českého občanství*, Česká televize, 2012). V současnosti si tak mohou Češi žijící v zahraničí ponechat české občanství, aniž by museli ztratit občanství jiného státu. Dvojí občanství umožňuje člověku si udržet stálá pouta k několika státům. Státy jako Velká Británie nebo Francie dvojí občanství tradičně respektovaly a ke změnám v postoji dvojího občanství došlo i v zemích jako Švédsko či Nizozemí. Je proto potřeba, aby děti imigrantů nezůstaly imigranty druhé generace, ale aby se staly Čechy a tím i součástí české společnosti (Baršová; Barša 2005).

Z hlediska vývoje nabývání státního občanství v ČR je třeba rozlišit emigranty z let 1948 – 1949, oběti rozdělení Československa¹⁶ a cizince.

Počty udělení občanství u emigrantů z let 1948 – 1949 se zvýšily až v letech 1999 - 2000. V prvních letech po pádu komunismu stále platil **Zákon ČNR č. 39/1969 Sb. o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky**, který nařizoval odnětí státního občanství těm, kteří pobývali v zahraničí, a tedy nebylo pro ně možné získat státní občanství ČR. Přijetím **Zákona č. 193/1999 Sb. o státním občanství některých bývalých československých státních občanů** došlo ale ke změně. Bývalí českoslovenští státní občané mohli s novým zákonem získat jednodušeji státní občanství a to pouze formou prohlášení (Emmert, 2011). Zároveň přijetím **Zákona č. 193/1999** bylo umožněno obětem rozdělení Československa žádat o české státní občanství za zjednodušených podmínek podobně jako tomu bylo u emigrantů z let 1948 - 1949. V roce 1999 bylo uděleno státní občanství ČR až 8 107 osobám, z toho 6 278 osob tvořili oběti rozdělení Československa, dále 798 osob emigranti z let 1948 – 1949 a 1 031 osob cizinci. V roce 2000 se již jednalo o 8 335 osob, které nabyly státního občanství ČR. Od roku 2005 mělo nabývání českého občanství klesající tendenci. Zatímco v roce 2005 bylo uděleno 2 816 státních občanství České republiky, v roce 2007 to bylo pouze 2 102 a v roce 2010 celkem 1 666. Klesající trend nabývání českého státního občanství byl zaznamenán u cizinců, u emigrantů z let 1948 – 1949 a u oběti rozdělení Československa.

V případě cizinců to bylo způsobeno tím, že jednak bylo uděleno státní občanství ČR menšímu počtu cizinců, a jednak také o ně žádalo podstatně méně cizinců než v předešlých letech z důvodu přísných podmínek pro nabývání státního občanství ČR. U emigrantů z let 1948 – 1949 a obětí

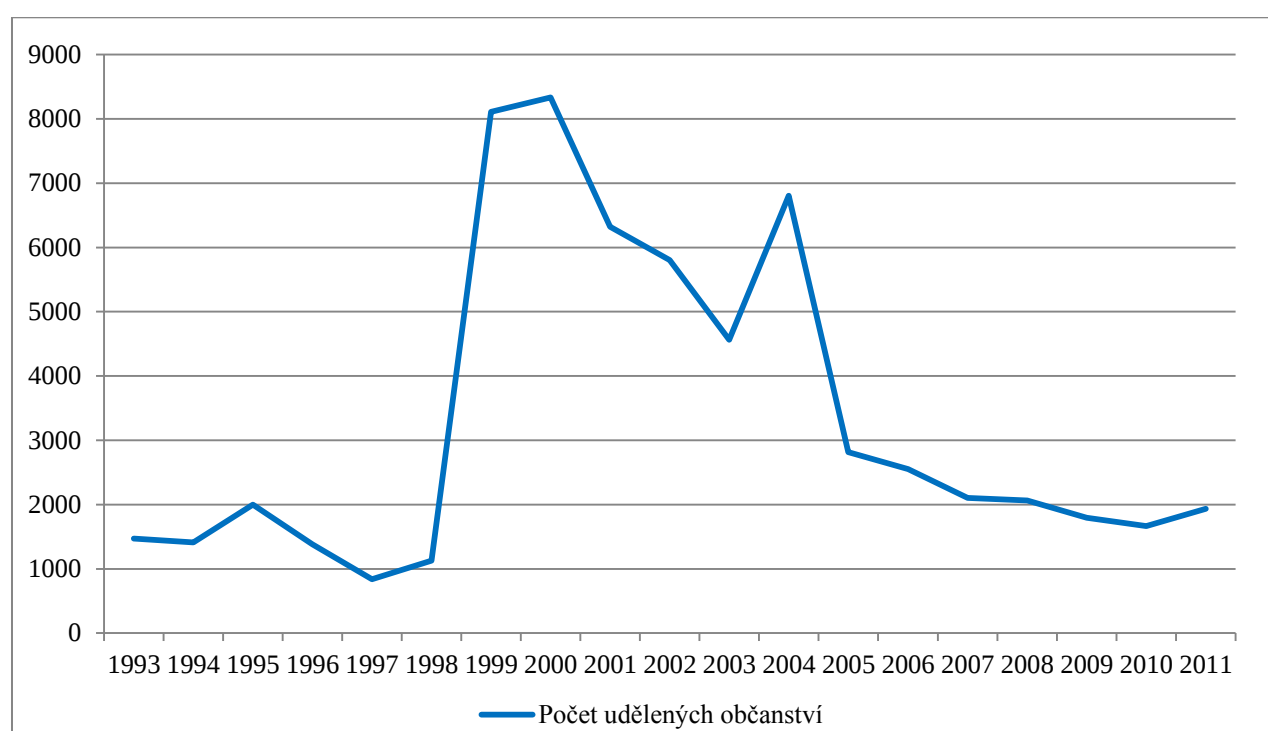
---

¹⁶Oběťmi rozdělení Československa byli ti Slováci, kteří se během doby trvání společného státu přestěhovali ze Slovenska do ČR, ale po roce 1993 jim bylo přiděleno občanství Slovenské republiky (*Oběti rozdělení Československa budou mít na vyřešení své situace již jen rok*, romea.cz, 2013)

rozdělení Československa to mohlo být dáno nízkým počtem žádostí o státní občanství ČR¹⁷ a z toho plynoucího nižšího počtu udělených občanství.

V roce 2011 se zvýšil počet udělených státní občanství ČR na hodnotu 1 936 a počty budou pravděpodobně růst s novým **Zákonem o státním občanství**, který vstoupil v platnost tento rok. Krajské úřady již hlásily stovky žádostí o občanství ČR. Nejvíce zatím žádali mladí lidé, kteří v ČR žijí od dětství, či kteří se zde narodili. Největší zájem převažoval u mladých Vietnamců, protože zákon zvýhodňuje cizince druhé generace, kterých se právě týká (*Krajské úřady už letos přijaly stovky žádostí o české občanství*, ČT24, 2014).

Graf 1 Počet udělených občanství v České republice v letech 1993 - 2011 (absolutní počty)

Zdroj: Čížinský, 2012. ČSÚ. Vlastní zpracování.

Pozn. Do počtu udělených občanství jsou zahrnuti cizinci, emigranty z let 1948 – 1949 a oběti rozdělení Československa.

Dle Eurostatu bylo celkem uděleno státní občanství ČR 1 638 osobám v roce 2012.

1.7.3 Nelegální migrace

Boj proti nelegální migraci zaujímá významnou oblast migrační politiky. Kvůli ní jsou zavedena legislativní opatření, která omezí vstup občanů do země. V současnosti představuje nelegální migrace celosvětově, a tím i celoevropsky velký problém. Otázkou nelegální migrace se v posledních letech aktivně zabývá Evropská unie a její členské státy. S nelegální migrací bojují

¹⁷Byla stanovena lhůta na 1 rok pro nabývání státního občanství ČR za zjednodušených podmínek. Zákon však stanovil určité podmínky, které ne všichni splnili (*Oběti rozdělení Československa budou mít na vyřešení své situace již jen rok*, romea.cz, 2013).

zejména země jako Itálie nebo Španělsko, které se staly přímo bránou do EU pro tisíce nelegálních migrantů. Z hlediska České republiky nebyl nárůst nelegálních migrantů příliš pozorován, ale je třeba říct, že oficiální data o nelegální migraci nemají vypovídající charakter co do skutečnosti. Je to dáno samotným charakterem migračního pohybu, který je těžko uchopitelný. Lze tedy předpokládat, že počty nelegálních migrantů mohou být vyšší.

Baršová; Barša (2005) definují nelegální migraci jako organizovaný ilegální pohyb přes státní hranice. Dle Mezinárodní organizace pro migraci se jedná o pohyb, který se uskutečňuje v rozporu s právními normami vysílajících nebo přijímajících zemí. Tím se myslí neoprávněný vstup na území státu a jeho neoprávněné opuštění. Mezi nelegální migraci patří i neoprávněný pobyt na území nebo pobyt, který je v rozporu s účelem, pro které bylo vydáno pobytové oprávnění (*Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*, Ministerstvo vnitra, 2012). To znamená, že migrant překročí hranici bez platného pasu a nemá nezbytné povolující dokumenty, které požadují dané imigrační předpisy. Legální pobyt se považuje za legální teprve tehdy, pokud má migrant právo pobývat na daném území a splňuje zákonem stanovené podmínky.

Existuje mnoho forem nelegální migrace. Někteří migranti vstupují na území nelegálně po souši, letecky nebo po moři. Někteří používají falešné dokumenty nebo jiní se pokoušejí vstoupit na území samostatně nebo s pomocí organizovaných zločineckých sítí. Nelegální migrace je většinou spojena s problematikou nelegální práce. V případě cizince se jedná o takovou práci, kterou nevykonává pro právnickou nebo fyzickou osobu na základě pracovněprávního vztahu nebo jiné smlouvy (Hradečná a kolektiv, 2011).

Zaměstnávat nelegální cizince má velké výhody. Zaměstnavatel za ně nemusí platit zdravotní a sociální pojištění a může mít na ně vyšší požadavky než u běžných zaměstnanců. Například může vyžadovat práci o víkendu či očekávat více přesčasů. Nelegální migrace je také mnohdy spojena s nelegálními aktivitami jako pašování drog nebo zbraní, které ohrožují bezpečnost přijímací země, a proti které bojují dnes vesměs všechny státy Evropské unie.

Nelegální migranti se obtížně oddělují od ostatních migrantů a tento problém se neřeší snadno vzhledem k nelegálním aktivitám. Chybí přesná statistická čísla, nicméně se předpokládá, že počet nelegálních migrantů je poměrně vysoký (Baršová; Barša, 2005). Drbohlav (2010) konstatuje, že je obtížné odhadnout jejich počty vzhledem k jejich neregistrovatelnosti, a tedy je to statisticky i neuchopitelné. V mnoha zemích žijí tito migranti nelegálně a nemohou se vrátit do své země původu z důvodu finanční tísně, neboť právě důvodem migrace jsou ekonomické podmínky.

Přitom od počátku byl cílem Evropské unie boj proti nelegální migraci a dle smlouvy o založení Evropského společenství bylo uvedeno, že Rada EU může přijímat opatření proti tomu včetně navrácení osob, které neoprávněně pobývají v některém z členských států EU (Scheu, 2011).

V současnosti se zavedl nový sledovací systém **EUROSUR** pro ty členské země Evropské unie, které mají vnější hranice v schengenském prostoru. Cílem systému je pomoci členským státům EU ve snaze omezit počty nelegálních migrantů a posílit reakční schopnosti hraniční kontroly. Zatím mezi tyto státy nepatřila Česká republika, ale měla by se do roku 2014 zapojit (*Nelegální migraci na jihu a východě EU bude sledovat nový systém*, Deník.cz, 2013).

1.7.4 Mezinárodní ochrana

V dnešní době je značné množství osob na útěku ze zemí, kde vládou válečné či etnické konflikty. Během válečných konfliktů přišli mnozí o svůj domov a měli možnost požádat buď o azyl nebo o doplňkovou ochranu v České republice, která by jim zajistila povolení k pobytu. Dodnes tvoří tyto osoby významnou kategorii migrantů.

Základním právním předpisem je zákon o azylu. V lednu 2000 vstoupil v platnost významný **Zákon č. 325/1999 Sb. o azylu**, který nahradil status uprchlíka za status azylanta a byly nově a přesněji definovány důvody pro azylové žádosti. V mnoha ohledech byl nový azylový zákon vůči žadatelům pozitivně nakloněn. Ten umožnil žadatelům o azyl legálně pracovat a toho nejvíce využili ekonomičtí uprchlíci. Od roku 2002 se ale přijala velmi restriktivní novela, která snížila neoprávněné žádosti o azyl, protože azylová procedura začala být ve velkém počtu zneužívána. Nakonec se od roku 2006 zavedl v rámci azylové politiky nový pojem mezinárodní ochrana, která zahrnuje nově doplňkovou ochranu. Ta zaručuje osobám povolení k pobytu v případě, že jim hrozí nebezpečí ve své zemi původu (Drbohlav, 2010).

V současnosti však převládá nízký počet žadatelů o mezinárodní ochranu v České republice. Je to způsobeno nízkou úspěšností a dobou trvání pro jejich schválení. V případě úspěšnosti získává žadatel o mezinárodní ochranu oprávnění k trvalému pobytu a má ve většině oblastí života stejné postavení jako občan ČR (*Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*, Ministerstvo vnitra ČR, 2012).

2. Vývoj zahraniční migrace v České republice

V této kapitole je nejprve zkoumán charakter českého území na základě migračních toků před rokem 1989 s ohledem na aspekty, které ji ovlivnily. Jednalo se zejména o válečné či politické události, které vedly k masivnímu přesunu osob přes vnější hranice země. Významnou roli v oblasti migrace před rokem 1989 hrála také ekonomická situace země. Detailněji je analyzován vývoj zahraniční migrace od vzniku státu Československé republiky (zkr. ČSR), který měl na migraci podstatný vliv. Meziválečné období bylo zejména charakteristické velkým odsunem Němců z území ČSR. Do roku 1989 byla zahraniční migrace omezená a řízená státem. V rámci popisu vývoje migrace před rokem 1989 je zkoumána také migrace se Slovenskem, kdy probíhala rozsáhlá výměna osob mezi oběma státy, a dodnes představuje jejich migrace významný dynamický proces¹⁸.

Druhá část sleduje zahraniční migraci po roce 1989, která byla ovlivněna rozdělením ČSFR a pádem komunistického režimu. Následně je zkoumán vliv otevření hranic po vstupu ČR do EU na intenzitu migrace. Nakonec je analyzován dopad ekonomické krize z roku 2008 na zahraniční pohyb v České republice. Vystává otázka, zda došlo ke změnám migračních toků, respektive k poklesu imigrace, v důsledku ekonomické krize.

2.1 Zahraniční migrace před rokem 1989

Neexistuje mnoho prací, které se soustřeďují na migraci v prostoru Rakousko - uherských zemí. Výzkum v této době byl komplikovaný, vědci se museli vyrovnat s rozmanitou sociálně - ekonomickou skladbou obyvatelstva a vývojem jednotlivých zemí, které spadaly pod rakousko-uherskou nadvládu. Potíže nastaly i při podchycení emigračních údajů z důvodu nezájmu státních úřadů o sledování emigrace (Doubek, 2012).

V 19. století se migrace obyvatelstva sledovala podle počtu imigrantů a emigrantů v rámci monarchie Rakousko - Uherska. Bilance migrace se porovnávala s výsledky přirozené měny tzv. *diferenční metodou*¹⁹. Až v roce 1922 byl vytvořen na popud Ministerstva vnitra základ statistiky zahraniční migrace. Bylo povinností orgánů doložit data o pohybu přes hranice Československa

---

¹⁸Mezi lety 1918 - 1993 nebyla migrace mezi územím ČR a Slovenskem přímo považována za zahraniční migraci, ale existovaly mezi oběma státy významné migrační pohyby, které je třeba zkoumat.

¹⁹Poskytovala informaci o migračním přírůstku (úbytku) a byla získávána porovnáním celkového a přirozeného přírůstku (Srb, 2004).

Státnímu úřadu statistickému²⁰ (Srb, 2004). Údaje o zahraniční migraci byly získávány z průběžné registrace vydávání emigračních pasů a policejní evidence (Drbohlav, 2010). Zahraniční migrace byla sledována pouze za československé státní příslušníky a až teprve od roku 1954 i za cizince (Srb, 2004).

Důležitou skutečností v oblasti migrace ovlivňující myšlení Čechů byla neexistence vlastních kolonií, kam by odcházela část národa, která byla typická pro Španěly, Angličany či Francouze. Pro ně nebyla emigrace žádnou národní ztrátou, ale naopak možností šířit vlastní jazyk, kulturu a přímo i vlastní moc (Scheu, 2011). České země²¹ byly po celou dobu historie ovlivňovány migračními vlnami, avšak od konce 17. století až do 90 let 20. století byla migrace výjimečným procesem, případně se jednalo o specifické vlny a to často reemigranty (Drbohlav, 2010).

Do 19. století byly České země zejména imigrační zemí, v které převažovala imigrace ze Západní Evropy. Migrační proudy do Českých zemí byly zejména vyvolány válečnými událostmi, zejména pak německou kolonizací. Mezi lety 1850 - 1914 ztratily České země přes 1,5 milionů obyvatel. V té době byla nejvýznamnější imigrace do Vídně (hlavní město monarchie Rakousko - Uherska), kde imigranti pracovali jako drobní řemeslníci, služebnictvo či jako nižší úředníci. Dále směřovali do oblasti západní Evropy, do Vestfálska, Saska nebo do severní Francie, pro které byla charakteristická těžba nerostných surovin. Významná byla také emigrace do USA a Kanady (Drbohlav, 2010). Do Severní Ameriky dorazilo až na 56 000 imigrantů, mezi nimiž 55 % představovali imigranti české národnosti (Doubek, 2012).

V následující tabulce (viz tabulka 1) jsou zobrazeny celkové počty imigrantů, celkové počty emigrantů a migrační saldo od vzniku Československé republiky v 20. letech 20. století až po dobu těsně před 2. světovou válkou.

Z tabulky je zřejmé, že na zahraniční migraci měl významný vliv vznik státu ČSR a konec 1. světové války. Po skončení války se začali vracet reemigranti, zahraniční vojáci či vězni z koncentračních táborů. Do ČSR se vrátila část českých obyvatel z Vídně a část obyvatel z Francie nebo Belgie. Na začátku 20. let byla ekonomická situace ČSR ovlivněna ekonomickou krizí vyvolanou dopady 1. světové války, a tak se v zemi vyskytovala značná emigrace (Drbohlav, 2010). Migrační saldo bylo záporné mezi lety 1920 - 1930. Nejnižší počet imigrantů na území ČSR byl mezi lety 1930 - 1934.

---

²⁰Dnes Český statistický úřad.

²¹Pod pojmem České země se myslí území dnešních Čech, Moravy a Slezska.

V 30. letech Československo aktivně regulovalo příchod nových imigrantů z důvodu ekonomické krize a upřednostňovalo své domácí pracovníky. Se zhoršením ekonomické situace se zavedla restriktivní opatření v imigrační legislativě. Migrační politika byla ještě více přiosťřena po Mnichovské dohodě, kdy byli imigranti nuceni odejít na základě příkazu vyššího státního úředníka. V roce 1938 v důsledku Mnichovské dohody došlo také k vyhnání Čechů ze Sudet, kteří museli odstoupit od hranic stanovených Německem (Drbohlav, 2010).

Tabulka 1 Zahraniční migrace v Českých zemích v letech 1920 – 1939 (absolutní počty)

Období	Imigrace	Emigrace	Migrační saldo
1920 - 1924	50 500	110 690	-60 190
1925 - 1929	12 635	45 415	-32 780
1930 - 1934	6 380	16 960	-10 580
1935 - 1939	72 360	56 980	15 380
Celkem	141 875	230 045	-88 170

Zdroj: Drbohlav, 2010.

Významná událost v oblasti zahraniční migrace nastala po 2. světové válce mezi lety 1945 - 1949, kdy došlo k rozsáhlým migracím obyvatelstva týkajícím se především německé menšiny. Jednalo se o největší migraci, kdy se přes půl milionů obyvatel ocitlo v divokém vyhánění a přes 2,5 milionů v organizovaném odsunu. V poválečném období se muselo vrátit zpět do své země přes 90 000 osob z Maďarska a přes 50 000 Ukrajinců. To vedlo k výrazné homogenizaci Československa, ale to přesto nezůstalo neobydlené. Významnou skupinou imigrantů do ČSR se stali Volynští Češi²². Po první světové válce bojovali jako příslušníci ruské armády a až po 2. světové válce se vrátili do Československa na základě mezistátní dohody (Drbohlav, 2010).

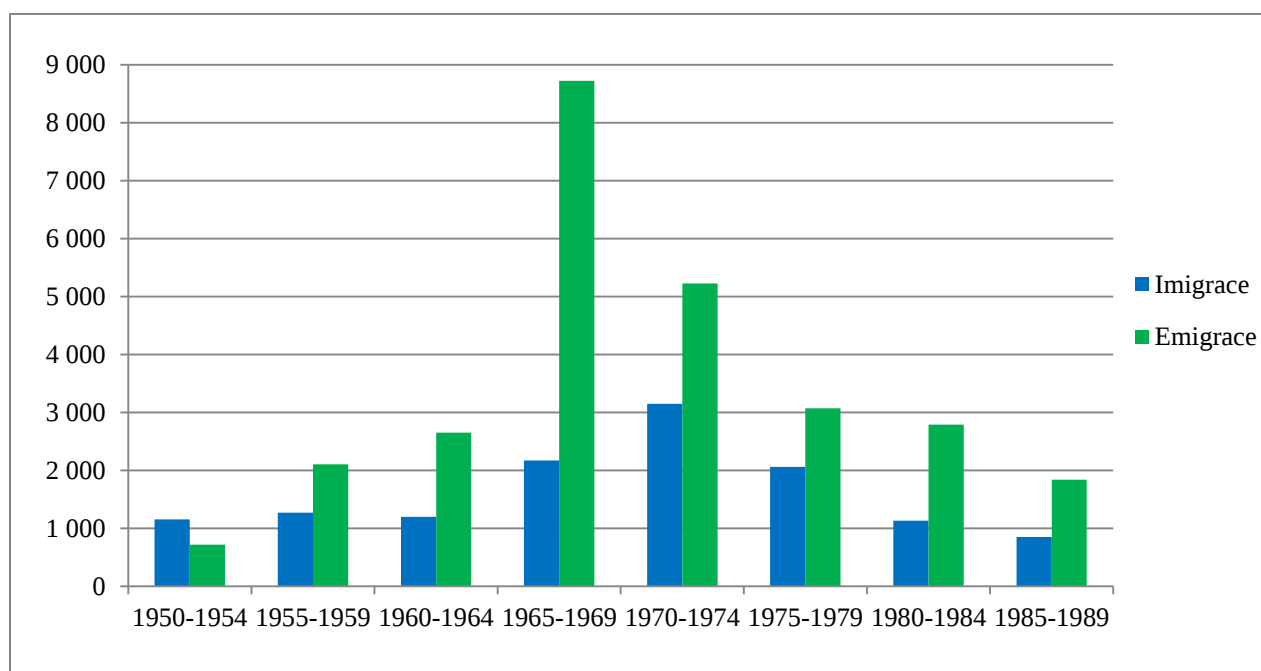
Migrační bilance byla po 2. světové válce převážně záporná (viz graf 2). Vyznačila se převážně formou nelegální migrace mezi lety 1948 – 1989. Tyto emigrační vlny byly způsobeny politickými událostmi po nástupu komunistické strany v roce 1948. Komunistické Československo bylo zejména charakteristické minimálním zájmem obyvatelstva vycestovat a počet cizinců byl tím pádem nízký (Drbohlav, 2010). Možnost cestovat byla příliš omezena a považována státem za zločin a z tohoto důvodu nebyla v té době migrační politika prakticky potřebná. Invaze ruských vojsk po srpnu 1968 měla za následek vysokou emigraci ze země.

²²Pocházeli z Volyně, což je oblast na území dnešní Ukrajiny. V minulosti tato oblast patřila k Polsku a Češi se tam stěhovali od 2. poloviny 19. století (*Volynští Češi se nevzdávají, chtějí vládě poslat novou žádost o pomoc*, zprávy.idnes.cz, 2014).

Zhruba od 60. - 70. let 20. století docházelo k příchodu zahraničních pracovníků z důvodu nedostatku pracovních sil. V rámci mezivládních dohod umožnila vláda příchod pracovníků z Polska, Vietnamu, Kuby, Mongolska, Jugoslávie a Maďarska. Přítomnost pracovníků z Polska a Vietnamu je dodnes významná na území ČR. Imigranti nebyli ale příliš integrováni do společnosti, což znamenalo, že jejich život byl uzavřen v rámci výrobních závodů nebo v ubytovnách (Drbohlav, 2010). V 70. letech se vyskytovala vysoká emigrace polských žen do Československé socialistické republiky (zkr. ČSSR) a také byl výrazný příchod mladých Rusů a Ukrajinců do ČSSR (Srb, 2004).

Nakonec celkový migrační úbytek v Československu dosáhl 556 000 obyvatel mezi lety 1950 – 1989. Většina občanů si neuměla představit život v socialistickém režimu a raději ze země utekla. To se změnilo až po roce 1989, kdy nabrala zahraniční migrace jiný směr.

Graf 2 Zahraniční migrace v Československu mezi lety 1950 - 1989 (roční průměr za období)

Zdroj: Drbohlav, 2010. Vlastní zpracování.

2.1.1 Analýza vývoje migrace se Slovenskem

Migrace se Slovenskem patřila k nejvýznamnějším migračním pohybům na českém území. V rámci této kapitoly je proto uveden její vývoj, který je zachycen na níže uvedeném grafu. Značné množství Slováků žilo již v meziválečné době na území Protektorátu Čechy a Morava, ale teprve po roce 1945 nabyla jejich migrace na významu. Slovenská migrace byla v té době zahrnuta do vnitřní migrace a až po rozdělení ČSFR se stala zahraniční migrací (Drbohlav, 2010).

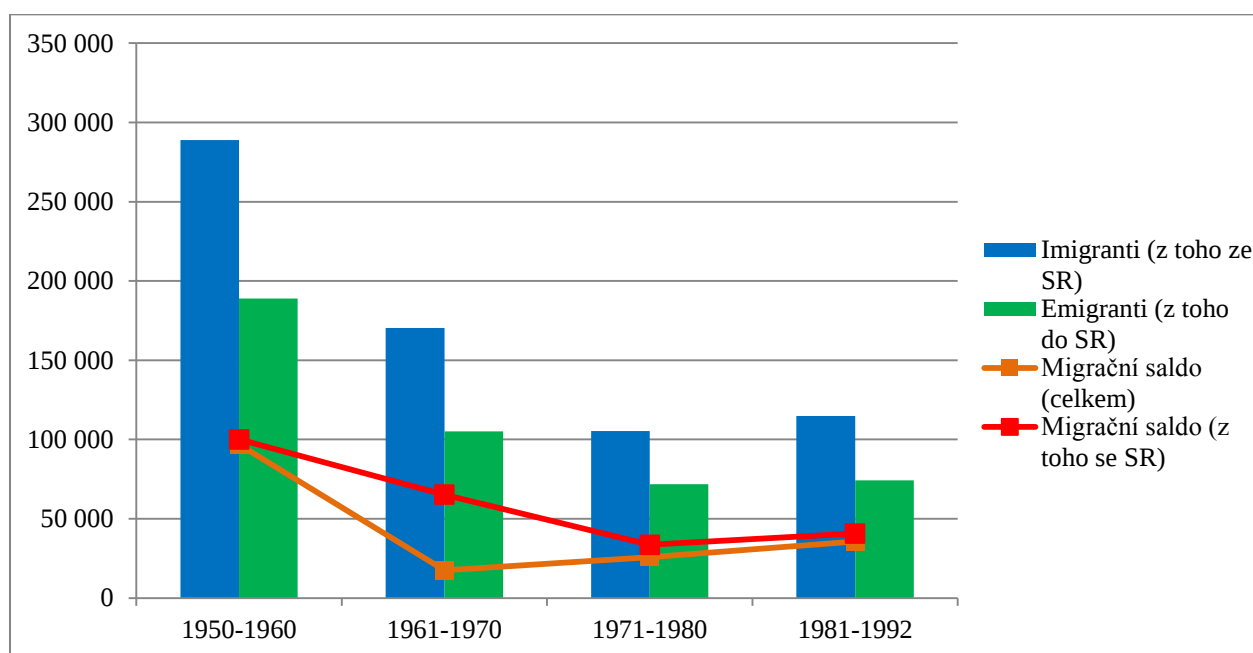
Nejintenzivnější migrační výměna mezi Slovenskem a Českou republikou se projevila v 1. polovině 50. let, kdy migrační obrat dosáhl 270 000 osob (viz graf 3).

Slováci představovali přes 60 % všech migrantů. Osídlovali zejména dříve německé oblasti, tedy především průmyslové oblasti Ostravska či Podkrušnohoří. Hlavním důvodem jejich příchodu byl odsun Němců ze západní části Čech a nepříznivý český pracovní trh. Průmyslové podniky měly v té době nedostatek pracovních sil. Na území Slovenska převládaly do roku 1970 kladné migrační zisky. Značné množství Čechů žilo i na území Slovenska, ale jednalo se převážně o krátkodobé pracovní pobyty (Scheu, 2011). Až v roce 1970 významně klesl počet osob směřujících na Slovensko a i opačným směrem. Pokles byl způsoben změnami politické situace po srpnu 1968, kdy došlo k výrazným migračním úbytkům. Od 80. a 90. let 20. století ale znovu narostla obousměrná migrace.

V 80. letech čím dále více mířili Slováci do hlavního města Prahy a v rámci Slovenska se Češi krátkodobě stěhovali do velkých měst jako Bratislavy nebo Košic (Drbohlav, 2010).

Mezi imigranty a emigranty významně převažovali muži, protože většina z nich mířila za prací do průmyslových oblastí či do dolů. Mezi lety 1950 – 1954 bylo proto mezi imigranty na území ČR pouze 39 % žen a až později v 70. letech se jejich podíl zvýšil. Z hlediska věkové struktury převládaly osoby v produktivním věku (15 – 64 let). Na Slovensko mířily zejména mladé rodiny ve věku 20 – 29 let spolu s malými dětmi ve věku 0 – 4 let (Srb, 2004). Celkem se v letech 1950 – 1990 přistěhovalo ze Slovenska do Česka 679 517 osob a na Slovensko 439 962 osob. Nejintenzivnější migrační výměna nastala těsně před rozpadem ČSFR, kdy se přistěhovalo mezi lety 1990 – 1992 ze Slovenska kolem 45 000 osob. Výrazný pokles počtu Slováků byl zaznamenán až po rozpadu ČSFR a vzniku dvou samostatných republik.

Graf 3 Migrace se Slovenskem v letech 1950 – 1992 (absolutní počty)

Zdroj: ČSÚ. Vlastní zpracování.

2.2 Zahraniční migrace po roce 1989

Tato kapitola se věnuje zahraniční migraci po roce 1989, kdy se staly významnými událostmi rozdělení Československé federativní republiky a pád „železné opony“. Česká republika se po roce 1993 nestala překvapivě emigrační zemí, jak se zpočátku předpokládalo. Důvodem byla politická stabilita a demokratický vývoj země se stabilní ekonomickou situací (Vavrejšnová, 2011). Také západ Evropy se potýkal s vysokou nezaměstnaností a nabízely se tam omezené pracovní příležitosti pro cizince. Rok 1993 se stal také podstatným mezníkem, co se týká konzistence dat o počtech registrovaných cizinců na českém území (Drbohlav, 2010).

Dalším významným mezníkem byl rok 2004, kdy ČR vstoupila do Evropské unie a došlo k významným změnám v podmínkách legalizace pobytu a zaměstnávání cizinců, zejména pro cizince z EU. To platilo i pro Čechy, kteří mohli do členských států vycestovat a pracovat bez velkých bariér. To se zejména také projevilo v roce 2008, kdy byla ČR zařazena mezi státy Schengenského prostoru, a zrušily se kontroly na hranicích s členskými státy EU.

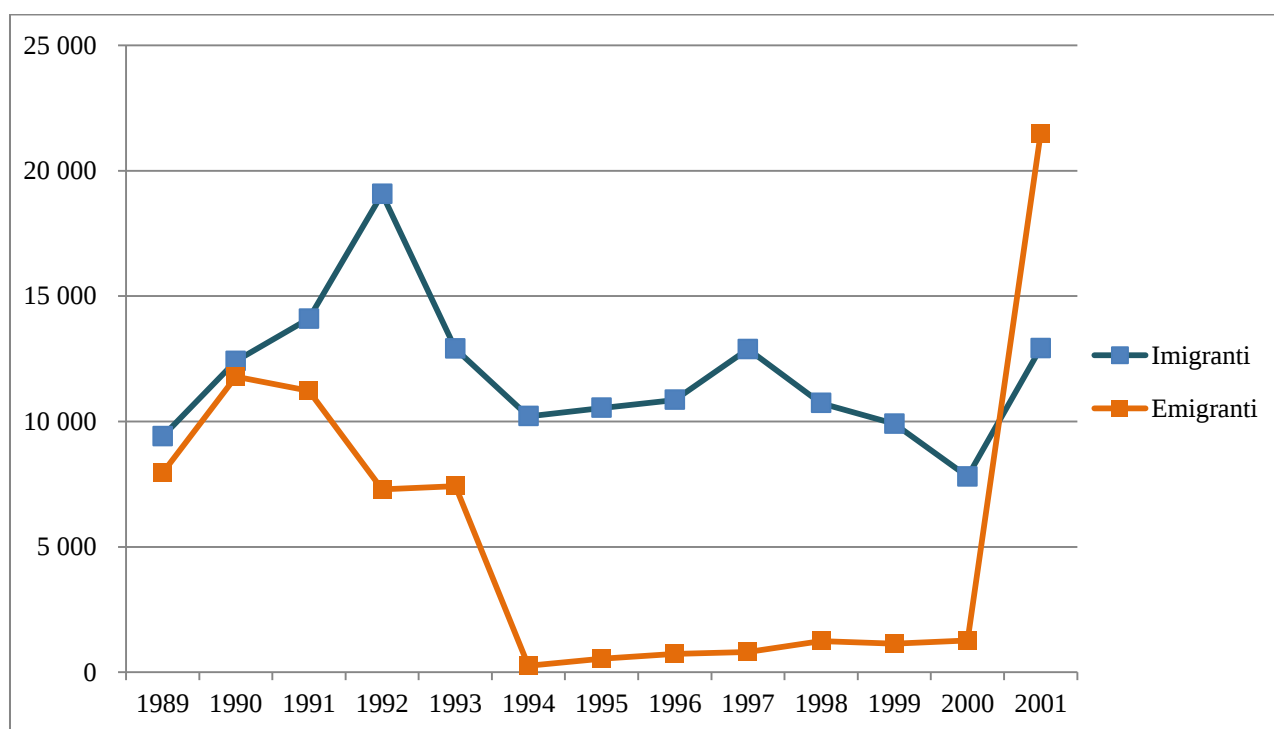
Po otevření hranic v 90. letech se změnily podmínky stěhování a rozšířily se formy mobility. Na začátku 90. let se dostaly registrované počty emigrantů na minimální úroveň, která ale neodpovídala realitě. Jednalo se o české občany, kteří měli povinnost se odhlásit z evidence obyvatelstva ze země při odjezdu do zahraničí, ale tak neučinili (Drbohlav, 2010). Již v roce 1990 vzrostl celkový migrační obrat o více než třetinu než v letech 1985 – 1989, ale nárůst migrace byl

tlumen vyšším počtem emigrantů. V roce 1990 se přistěhovalo 12 411 osob a vystěhovalo 11 787 osob (viz graf 4).

V první polovině 90. let přicházeli zejména imigranti z Kanady, Švýcarska a USA. Jednalo se o návratovou migraci osob. Až teprve v druhé polovině 90. let byl významný vzestup počtu imigrantů i z jiných států. Od druhé poloviny 90. let se tak ČR stala cílovou zemí pro imigranty z východní Evropy a po jejím vstupu do EU přicházeli i imigranti z Německa či Spojeného království (Drbohlav, 2010). Kladné migrační saldo zmírňovalo nepatrně úbytky přirozenou měnou. Zpočátku se jednalo zejména o pracovní migraci, postupem času se rozšířily i nejrůznější druhy krátkodobých pohybů, mezi které patřily sezonní migrace, pracovní či studijní migrace, týdenní nebo denní dojíždka (Burcin; Fialová; Rychtaříková et al., 2010).

V roce 2000 se zpřísnily cizinecké předpisy a to bylo způsobeno jednak domácími podmínkami (růstem nezaměstnanosti) a jednak snahou splnit požadavky na přistoupení k EU, které měly za následek dočasné zpomalení imigrace. Nastal propad počtu imigrantů na 7 802 osob. Změna metodiky v evidenci migrací vedla v roce 2001 k tomu, že data o imigrantech a emigrantech ztratily návaznost na předchozí leta, a proto došlo k takovému nárůstu v počtu emigrantů. Vývoj počtu imigrantů a emigrantů je z tohoto důvodu rozdělen do dvou grafů na období 1989 – 2001 a na období 2002 – 2012.

Graf 4 Počet imigrantů a emigrantů po roce 1989 do roku 2001 (absolutní počty)

Zdroj: ČSÚ. Vlastní zpracování.

V roce 2002 došlo k zpětnému nárůstu počtu imigrantů (viz graf 5). V roce 2004 vstoupila ČR do EU a otevření evropských hranic vedlo k nárůstu jak imigrace, tak emigrace. Byl zaznamenán zájem českých občanů o sousední evropské země. Vstup České republiky do Evropské unie byl pro velkou část zahraničních pracovníků pozitivní, neboť se zrušilo pracovní povolení pro občany EU, které původně představovalo obrovskou bariéru pro zahraniční pracovní migraci (Horáková, 2008). V roce 2005 bylo celkem až 60 294 imigrantů. V roce 2007 dosáhla intenzita migračního salda nejvyšší hodnoty (viz graf 6). V tomto roce bylo zaznamenáno výrazně kladné migrační saldo, které bylo nejvíce sledováno u osob z Ukrajiny (30 902), dále ze Slovenska (13 129) a z Vietnamu (11 281).

V roce 2009 nastal pokles počtu imigrantů a emigrantů, který byl zejména způsoben hospodářskou krizí, která postihla jak ČR, tak i členské státy Evropské unie. Zpomalování ekonomického růstu se promítlo ve snižování zaměstnanosti v určitých oborech²³ a celkově rostla nezaměstnanost v mnoha členských zemích EU²⁴. V roce 2009 byl výrazný pokles imigrantů v porovnání s rokem 2007. V roce 2007 bylo až 104 445 imigrantů, ale v roce 2009 poklesla imigrace na hodnotu 39 973. V roce 2009 bylo zaznamenáno nízké migrační saldo ze Slovenska (1 442) a z Vietnamu (2 269). V tomto roce se ale zvýšila migrační mobilita u imigrantů z Moldávie, která nahradila klesající počet imigrantů z Polska, které patřilo mezi pět nejčastějších občanství imigrantů v předchozích letech. Nadále měla Ukrajina nejvyšší migrační saldo. To se ale změnilo po roce 2010, kdy migrační saldo postupně klesalo. Již v roce 2012 dosáhlo záporných hodnot (- 1 814). Podobný trend vykazovalo migrační saldo u Moldávie (- 404) v roce 2012. Naopak vyšší migrační saldo bylo zaznamenáváno u Slovenska (3 959).

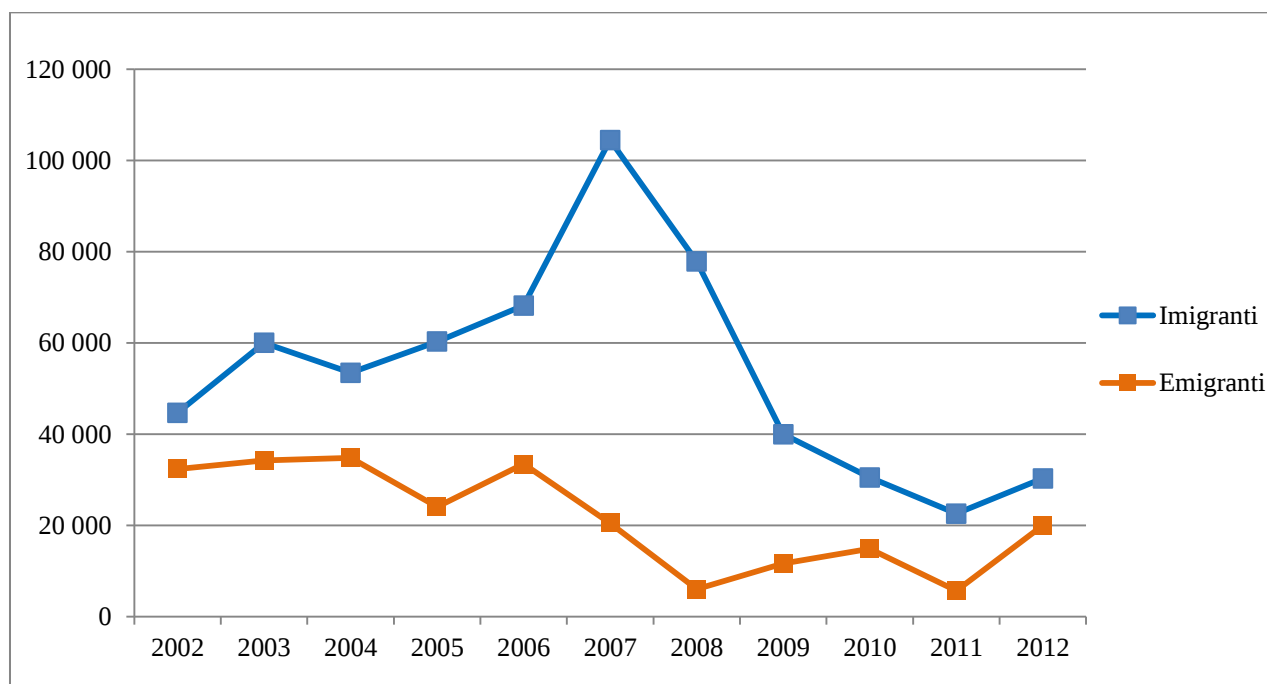
I přes ekonomickou krizi vedl vývoj ekonomiky ČR k růstu životní úrovně obyvatelstva, a tím vzrostla migrační atraktivita České republiky, ačkoli tento růst se proměnil během ekonomické krize v pokles. Ze země přesto odcházelo pracovat do zahraničí méně lidí, než přicházelo zahraničních pracovníků na trh práce v ČR.

---

²³ Týkalo se to zejména automobilového průmyslu a stavebnictví.

²⁴ V některých členských zemích EU naopak nezaměstnanost klesala. Týkalo se to Rakouska nebo Německa (*Nezaměstnanost v eurozóně opět na vrcholu, práci hledějte v Rakousku*, Česká televize, 2012).

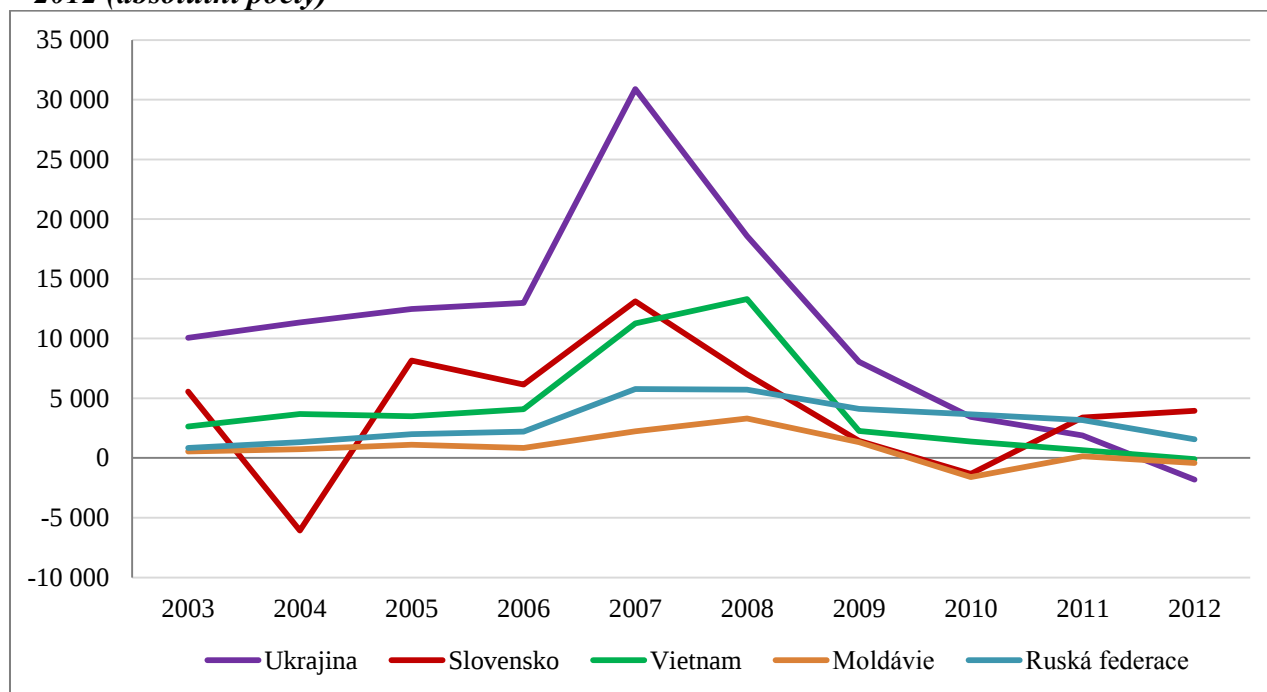
Graf 5 Počet imigrantů a emigrantů v České republice v letech 2002 – 2012 (absolutní počty)

Zdroj: ČSÚ. Vlastní zpracování.

Pozn. Zavedení pravidel týkajících se pobytu cizinců se promítlo v roce 2002 významným vzestupem migrační mobility.

Graf 6 Zahraniční migrace – migrační saldo u pěti²⁵ nejčastějších občanství v ČR v letech 2003 – 2012 (absolutní počty)

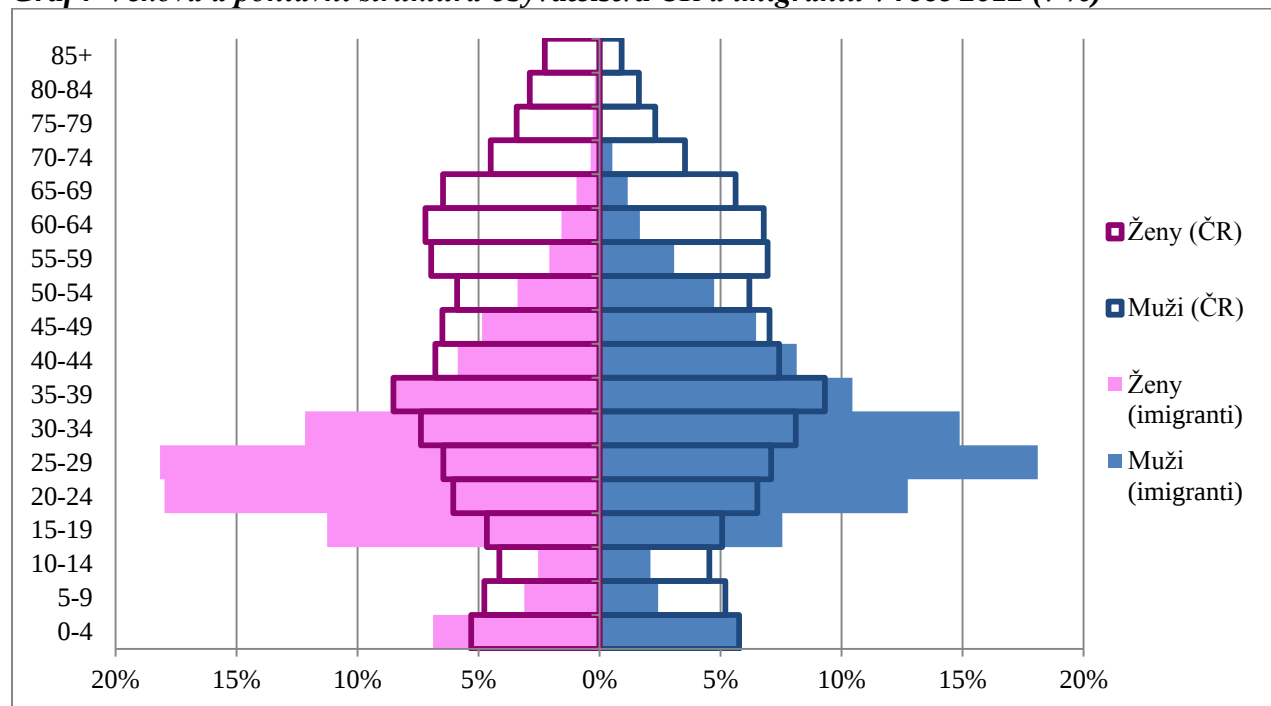
Zdroj: ČSÚ. Vlastní zpracování.

Pozn. Na ČSÚ jsou dostupná data o zahraniční migraci podle státního občanství až od roku 2003.

²⁵ Mezi roky 2003 a 2010 patřily u pěti nejčastějších občanství následující státy: Slovensko, Vietnam, Moldávie, Rusko a Ukrajina.

Z hlediska pohlavní a věkové struktury imigrantů dominovali muži ve věkové skupině 25 – 29 let a 30 – 34 let v roce 2012 (viz graf 7). Muži představovali celkem 56 % imigrantů. Ženy byly nejsilněji zastoupeny ve věkové kategorii 20 – 24 let a 25 – 29 let. Průměrný věk byl tedy vyšší u mužů než u žen. Zastoupení osob mladších 15 let a osob ve věku 65 a více let se vyskytovalo výrazně méně. Mezi imigranty bylo pouze 2 % osob starších 65 a více let a 11 % osob ve věku 0 – 14 let. Zahraniční migrace byla zejména dána ekonomickými motivy, které ji podstatným způsobem ovlivnily. Je obecně známo, že se nejčastěji stěhují mladí a aktivní lidé v produktivním věku, kteří nejsou zatím vázáni rodinnými vazbami a kteří jsou otevření změnám. Součástí grafu je i struktura obyvatelstva České republiky dle věku a pohlaví, která byla v roce 2012 jiná než struktura imigrantů. Obyvatelstvo ČR bylo charakterizováno větším podílem osob starší 65 a více let na rozdíl od věkové struktury imigrantů, která měla velmi nízké zastoupení těchto osob.

Graf 7 Věková a pohlavní struktura obyvatelstva ČR a imigrantů v roce 2012 (v %)

Zdroj: ČSÚ. Vlastní zpracování.

2.2.1 Migrace se Slovenskem

V roce 1993 bylo rozděleno Československo a mnoho Slováků se stalo cizinci na českém území. Existovala ale velmi liberální pravidla mezi oběma státy. Slováci nemuseli žádat o víza pro dlouhodobý pobyt a mohli se zaregistrovat na místním úřadě práce, pokud chtěli v České republice pracovat (Scheu, 2011).

V letech 1993 - 2000 tvořili Slováci již pouze třetinu z celkového počtu imigrantů. V letech 1997 - 1998 v důsledku rostoucí nezaměstnanosti došlo ke zpřísnění podmínek usazení cizinců v ČR (Srb, 2004). To mělo za následek zpomalení migrace mezi oběma státy. V roce 2001 se zvýšil počet osob směřujících na Slovensko. V tomto roce bylo snížení intenzity imigrace ze SR způsobeno zavedením přísnějších imigračních politik v České republice. V roce 2003 se ale podíl imigrantů ze SR znovu navýšil a počet imigrantů do ČR dosáhl 24 410 osob. V roce 2007 se přistěhovalo až 104 000 osob, ale počet imigrantů ze SR již tvořil pouze 13 931 osob, tedy cca 10 % z celkového počtu imigrantů. Následně v důsledku ekonomické krize v roce 2009 poklesl znovu podíl osob ze Slovenska (viz příloha 1).

V současnosti přesto stále představují Slováci nejpočetnější skupinu imigrantů na území ČR. Migrace na a ze SR je dodnes ovlivněna legislativními postupy, v kterých dominuje volnější režim na rozdíl od legislativních postupů pro cizince z třetích zemí. Mezi Čechy a Slováky existují dodnes těsné příbuzenské vztahy a oba státy jsou také propojené úzkými kulturními či ekonomickými vazbami, které jsou podstatné pro jejich migraci.

2.2.2 Vývoj nelegální migrace

Po roce 1989 byla statistika nelegální migrace významně ovlivněna konflikty bývalé republiky Jugoslávie, ke kterým došlo od roku 1993 do roku 1999. Po roce 2000 se počet zjištěných osob z této oblasti postupně snižoval. Tento pokles byl způsoben zmírněním situace na území bývalé Jugoslávie, zrušením vízové povinnosti pro občany Rumunska či zavedením vízové povinnosti vůči některým zemím bývalého Sovětského svazu (zkr. SSSR). Vízová povinnost byla zavedena pro země bývalého SSSR, protože ti často zneužívali krátkodobá turistická víza jako prostředek vstupu na území Česka a následně docházelo i k jejich zapojení do nelegálních ekonomických aktivit (*Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*, Ministerstvo vnitra, 2011).

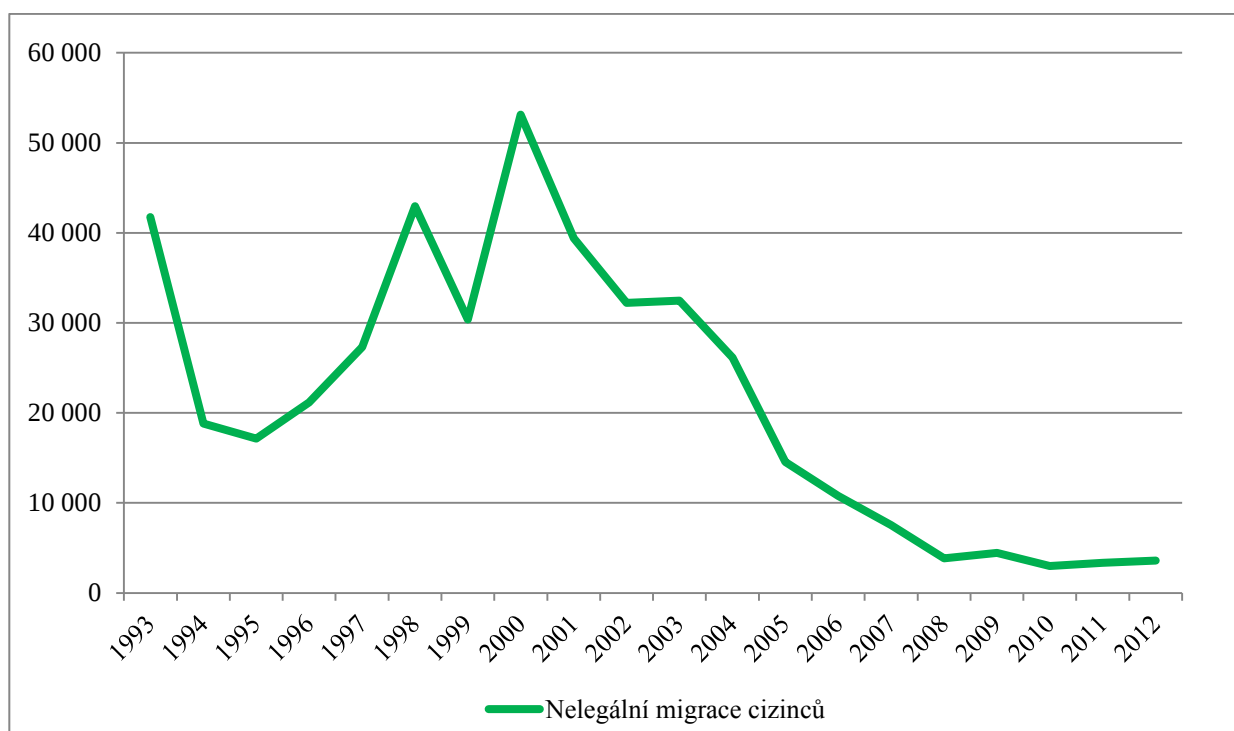
V roce 2001 klesla nelegální migrace přes státní hranice České republiky na úroveň roku 1996, přitom se předpokládalo, že by se mohla zvýšit v důsledku situace v Afghánistánu po teroristických útocích v USA, ale to se neprojevalo. Snížení počtu nelegálních migrantů bylo také přičítáno úpravám legislativních podmínek.

V letech 2003 - 2004 byla ovlivňovaná situace na státních hranicích České republiky především cizinci z Ruské federace a z Číny, kteří zneužívali azylový proces k nelegální migraci (*Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*, Ministerstvo vnitra, 2011). Využívali území ČR jako přechodný prostor pro nelegální aktivity. V roce 2004 byl zaznamenán

pokles počtu nelegálních migrantů a při porovnání s rokem 2011 lze konstatovat, že postupně docházelo k poklesu nelegálních osob. V roce 2012 bylo odhaleno celkem 3 595 osob.

Nelegální migrace byla nejvíce registrována u státních příslušníků Ukrajiny (1 064) a po nich následovali státní příslušníci Ruska (419) a Vietnamu (380) (*Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*, Ministerstvo vnitra, 2012). Vývoj nelegální migrace v České republice po roce 1993 je zachycen níže (viz graf 8).

Graf 8 Vývoj nelegální migrace v České republice v letech 1993 – 2012 (absolutní počty)

Zdroj: CŠÚ. Vlastní zpracování.

2.2.3 Vývoj mezinárodní ochrany

Od roku 1993 se pohyboval počet žadatelů o azyl kolem 2 000, ale v roce 1998 jejich počet vzrostl téměř dvojnásobně na 4 000. V roce 2000 dosáhl počet žadatelů o azyl hodnoty 8 793. V tomto roce totiž vstoupil v platnost významný **zákon č. 325/1999 Sb. o azylu**, který byl v mnoha ohledech vůči žadatelům pozitivně nakloněn (*Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*, Ministerstvo vnitra, 2003). V roce 2001 byl zaznamenán nejvyšší počet žadatelů, kdy o azyl zažádalo až 18 094 osob. Od roku 2002 se proto přijala velmi restriktivní novela, která snížila neoprávněné žádosti o azyl, a v důsledku toho poklesl jejich počet na 8 284 (viz graf 9).

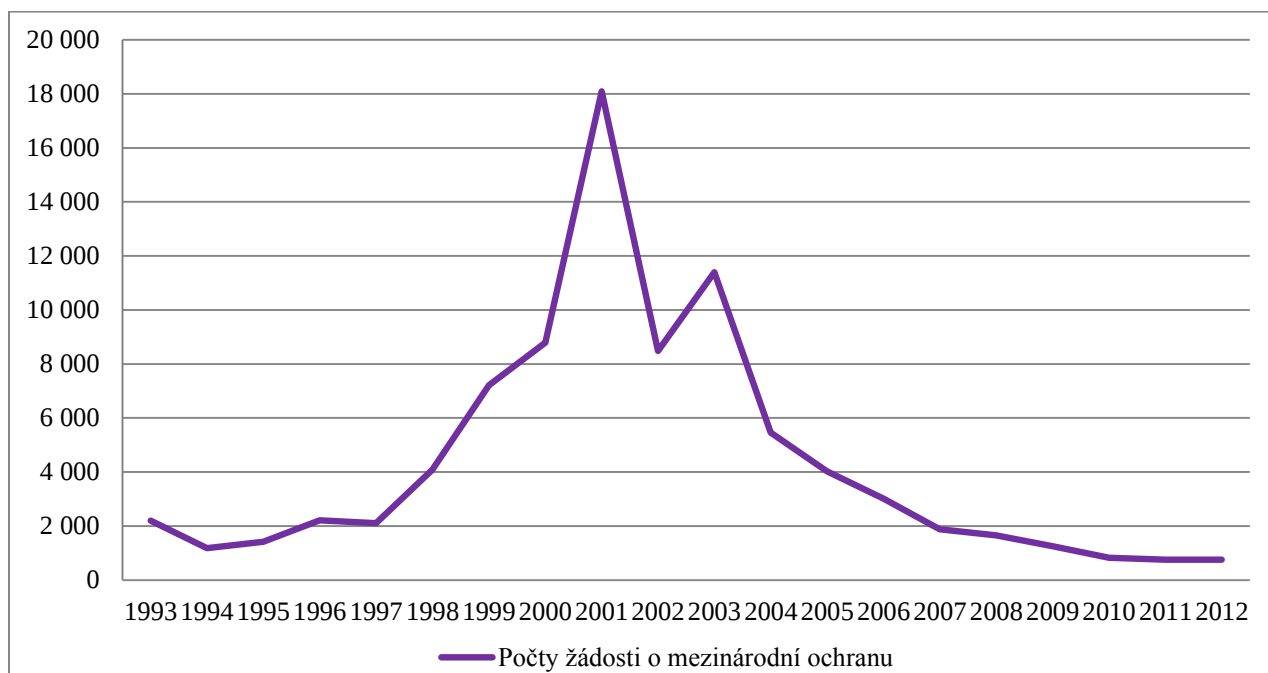
V roce 2006 byl pokles počtu žadatelů o azyl vyvolán legislativní změnou tzv. *Dublinkým nařízením*, které definovalo kritéria a mechanismy pro posouzení žádosti o azyl. Podstatou nařízení bylo, aby žádosti o azyl byly projednávány pouze ve státě, v kterém žadatel na území EU vstoupil (*Mezinárodní ochrana – popis aktuálního vývoje*, ČSÚ, 2012). V České republice se v důsledku tohoto nařízení zavedl v rámci azylové politiky nový pojem mezinárodní ochrana a změnily se tím i podmínky pro udělení azylu (*Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*, Ministerstvo vnitra, 2012).

V roce 2006 bylo evidováno o 1 000 žádostí méně než v roce 2005 a v roce 2007 již o 2 000 méně. Pokles počtu žadatelů o azyl byl způsoben výše uvedenou legislativní změnou. V roce 2012 již nedosáhl počet žádosti o mezinárodní ochranu takového počtu jako před deseti lety a jednalo se o relativně nízké číslo (753).

V roce 2012 měli nejvyšší úspěšnost občané z Vietnamu, následováni občany z Ázerbájdžánu a z Bosny a Hercegoviny (*Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky*, Ministerstvo vnitra, 2012). Podíl udělených azylů byl dlouhodobě nízký (viz graf 10). Zejména z grafu je vidět, že se podíl ještě víc snížil se zavedením Dublinkého nařízení, které zpřísnilo podmínky pro udělení azylu. V roce 2009 byl udělen azyl jen 75 osobám a v roce 2012 pouze 49 osobám.

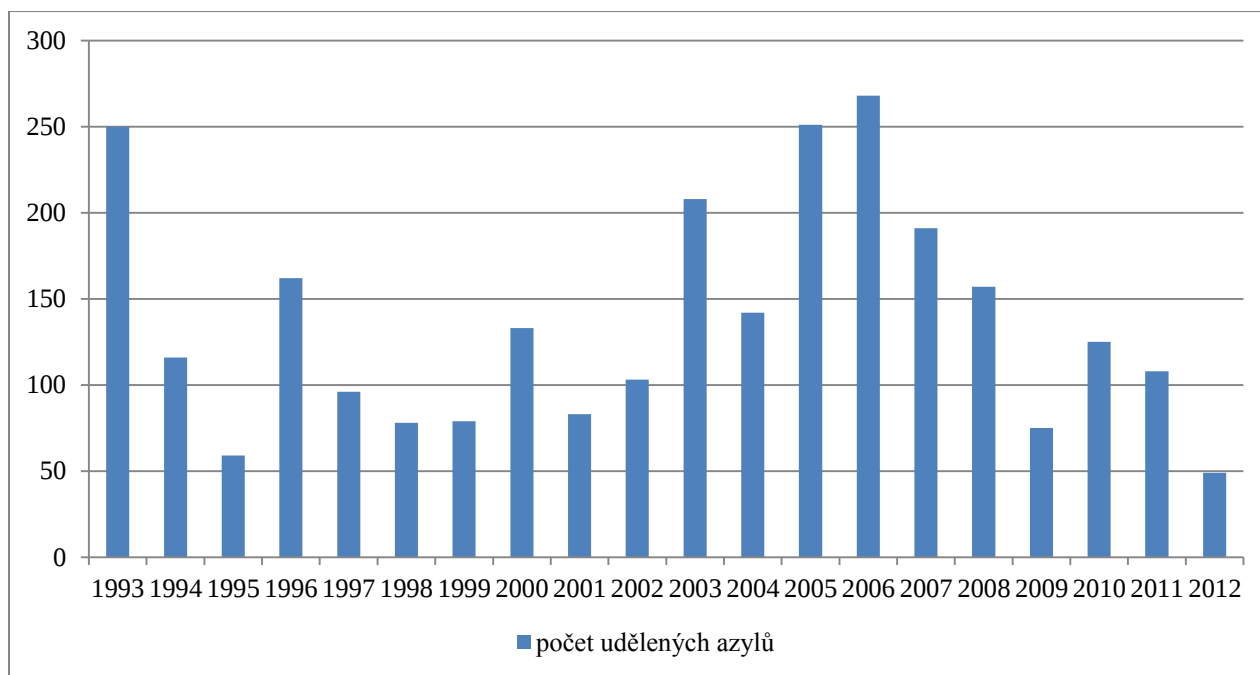
V současnosti se připravují nové úpravy azylového systému v rámci Evropské unie pro rok 2015, přičemž úpravy budou i součástí azylového zákona v České republice. V rámci úprav Dublinkého nařízení budou zastaveny přesuny žadatelů do členských států, které jim nejsou schopné umožnit důstojné podmínky. Bude také zaveden systém včasného varování před přetížením národních azylových systémů (*Chorvatsko v EU straší chabou azylovou politikou a hrozbou migrační vlny*, zpravy.idnes.cz, 2013).

Graf 9 Žadatelé o mezinárodní ochranu v České republice v letech 1993 – 2012 (absolutní počty)

Zdroj: ČSÚ; Ministerstvo vnitra. Vlastní zpracování.

Graf 10 Počet udělených azylů v letech 1993 – 2012 v České republice (absolutní počty)

Zdroj: ČSÚ; Ministerstvo vnitra. Vlastní zpracování.

3. Vývoj struktury populace podle národnosti v ČR

Zjišťování národnostních poměrů za doby Rakousko – Uherska, kde existovalo mnoho národnostních menšin, bylo poněkud nešťastně navrženo. Národnostní situace se tak dala zjistit pouze přibližně²⁶. Rakouské sčítání zjišťovalo národnost obyvatelstva na základě obcovací řeči, což vedlo ke zkreslení. Češi, kteří žili v německém prostředí, nemohli používat jinou obcovací řeč, než německou (*Historie sčítání lidu na území ČR*, ČSÚ, 2012). V roce 1950 vznikala první spolehlivá data o národnosti obyvatelstva, které poskytlo Sčítání lidu, domů a bytů. Až do roku 1950 byly totiž zdrojem informace o obyvatelstvu výkazy o počtu osob tříděné nejčastěji podle pohlaví a věku (Srb, 2004).

V roce 1921 žilo na českém území (bez Slovenska a Podkarpatské Rusi) asi 10 milionů obyvatel, z toho tvořili okolo 70 % Češi, 30 % Němci a 1 % ostatní národnosti (viz obrázek 1). Národnostní struktura byla tedy především charakterizována dvěma národnostmi, a to zejména českou a německou.

Na českém území žilo v té době jen malé procento Slováků. Německá národnost ale začala pomalu postupně klesat a po 2. světové válce byl zaznamenán výrazný pokles podílu německé národnosti z důvodu jejich odsunu ze země. Slovenská národnost se tak stala nejvýznamnější národnostní menšinou na českém území až do rozdělení ČSR. V roce 1970 představoval podíl obyvatelstva české národnosti přes 90 %. K slovenské národnosti se přihlásilo 3,3 % z celkové populace a k maďarské národnosti 0,2 %. K německé národnosti se v té době hlásilo čím dál tím méně osob (Srb, 2004).

V roce 1991 proběhlo poslední československé sčítání lidu, které bylo specifické tím, že se hlásilo k moravské národnosti až 13 % z celkové populace. V roce 2001 se jednalo pouze o 3 % (*Národnosti v ČR od roku 1921*, ČSÚ, 2012). To znamená, že se tyto osoby raději přihlásily k české národnosti než k moravské. V roce 2001 představovala česká národnost přes 90 % z celkové populace a k slovenské národnosti se hlásilo pouze okolo 2 %²⁷. V roce 2011 se znovu zvýšil počet osob hlásících se k moravské národnosti (5 %). Nežjištěných národností bylo až 25 %, což znamenalo, že se čtvrtina osob nechtěla přihlásit k žádné národnosti (viz tabulka 2). Ke dvěma národnostem se hlásilo pouze 1,6 %. V rámci tohoto sčítání bylo vidět, že docházelo

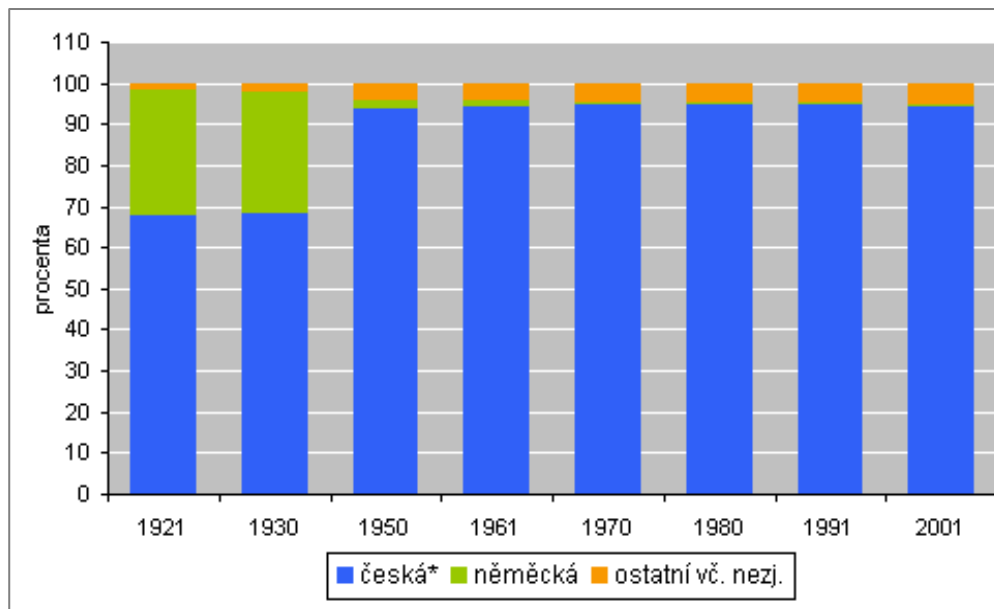
---

²⁶Národnost se zjišťovala „přímým svobodným přiznáním každého přítomného obyvatele, staršího 14 let a přičetného“ (*Národnosti v ČR po roce 1921*, ČSÚ, rok 2012).

²⁷Z výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001.

k postupnému poklesu osob hlásících se k slovenské národnosti (1,4 %). Podobně tomu bylo i v případě polské a německé národnosti, které nepředstavovaly ani 1 % z celkové populace.

Obrázek 1 Vývoj struktury obyvatelstva podle národnosti v letech 1921 – 2001 (v %)

Zdroj: ČSÚ. Dostupné z [online]: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/narodnosti_v_cr_od_r_1921

Tabulka 2 Obyvatelstvo podle národnosti podle SLDB 2011 (absolutně a v %)

Národnost	Obyvatelstvo celkem	v %
Obyvatelstvo celkem	10 436 560	100 %
z toho:		
česká	6 711 624	64,3 %
moravská	521 801	5,0 %
slezská	12 214	0,1 %
slovenská	147 152	1,4 %
polská	39 096	0,4 %
německá	18 658	0,2 %
ruská	17 872	0,2 %
ukrajinská	53 253	0,5 %
vietnamská	29 660	0,3 %
osoby hlásící se ke dvěma národnostem	163 648	1,6 %
neuvedeno	2 642 666	25,3 %

Zdroj: SLDB 2011. Vlastní zpracování.

Pozn. Některé národnosti jako židovská či rusínská nebyly zahrnuty z důvodu nízkého počtu. Romská národnost nebyla také zahrnuta, jelikož není cílem této práce ji zkoumat.

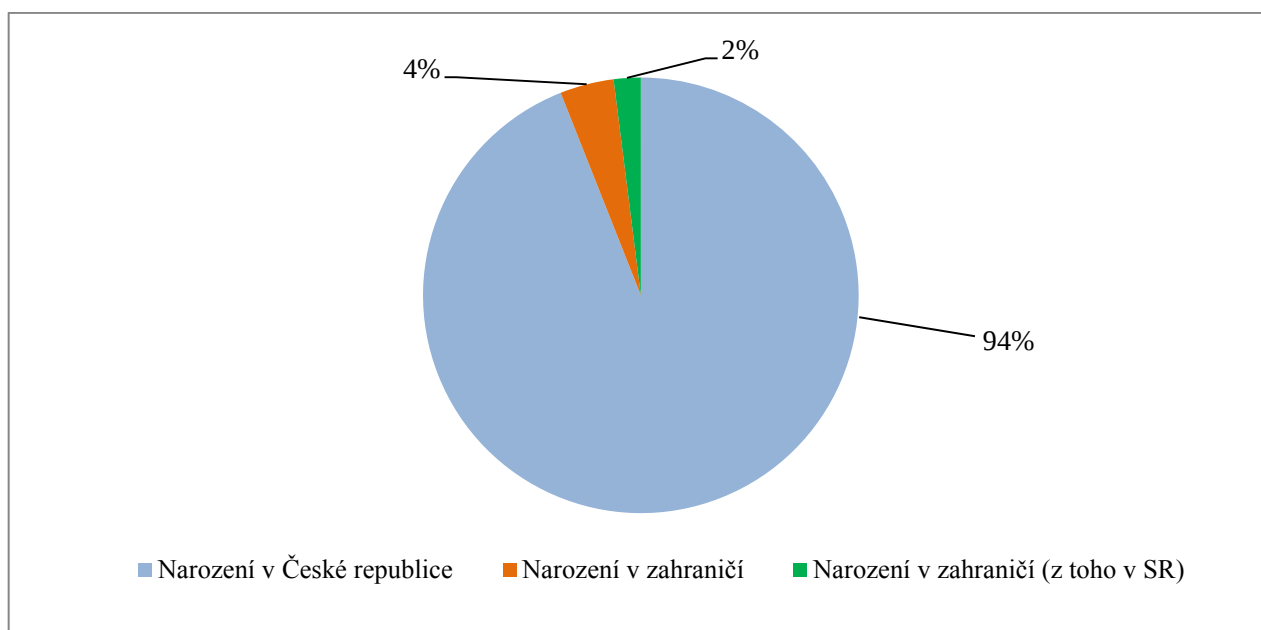
4. Vývoj struktury osob podle místa narození v ČR

Tato kapitola se věnuje především osobám, které se narodily mimo území České republiky. Struktura osob podle místa narození je přesnějším údajem pro určení intenzity migračních vln v ČR na rozdíl od státního občanství, které se může v čase změnit. Data o těchto osobách jsou čerpána ze Sčítání lidu, domů a bytů, která se získávají pouze jednou za deset let. Je tedy zkoumána populace podle místa narození v ČR pouze za rok 2001 a 2011.

Místo narození je dle metodiky SLDB místo bydliště matky v době narození sčítané osoby. Tím je myšleno první místo obvyklého pobytu sčítané osoby²⁸.

V roce 2001 se narodilo přes 94 % osob na území ČR a mimo území ČR 4 % osob (viz graf 11). Mezi počty narozených v zahraničí patřily i osoby narozené na Slovensku (2 %), které měly po dlouhou dobu významné postavení mezi osobami narozenými v zahraničí. V roce 2011 se přes 93 % narodilo na území České republiky, z toho se 7 % obyvatel narodilo v zahraničí (viz graf 12). Ve srovnání s rokem 2001 vzrostl podíl osob narozených mimo ČR v důsledku značného přílivu cizinců na území ČR. O cizincích bude detailněji pojednávat další kapitola. Podíl osob narozených na Slovensku činil 3 % z počtu osob narozených v zahraničí v roce 2011. Slováci po dlouhou dobu tvořili významný podíl na území ČR v důsledku společných historických událostí a ekonomických vazeb.

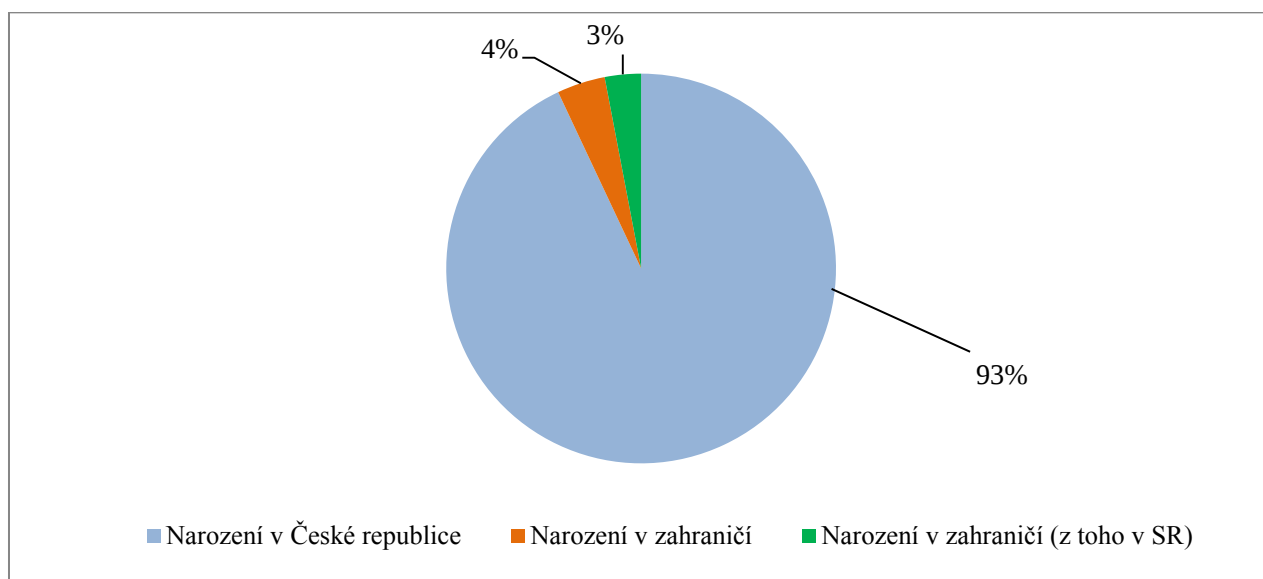
Graf 11 Obyvatelstvo podle místa narození v České republice v roce 2001 (v %)

Zdroj: SLDB 2001. Vlastní zpracování.

²⁸ Metodické poznámky - Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011.

Graf 12 Obyvatelstvo podle místa narození v České republice v roce 2011 (v %)

Zdroj: SLDB 2011. Vlastní zpracování.

5. Analýza vývoje cizinců podle státního občanství v ČR

V této kapitole je zkoumán vývoj počtu cizinců na území České republiky. To znamená, že se sledují osoby, které mají státní občanství jiné než české. Vývoj počtu cizinců je zkoumán proto, že jejich pobyt v České republice je významně spjat s migračními pohyby. Dále je také zhodnocena struktura cizinců podle státního občanství a podle věku a pohlaví. Větší pozornost je věnována pěti nejčastějším skupinám cizinců v ČR podle státního občanství.

Ekonomické aktivity cizinců jsou považovány za nejčastější důvod pro pobyt cizinců v ČR. K dalším nejčastějším důvodům patří také sjednocování rodin (Horáková, 2008). Zavedená legislativní opatření a vstup ČR do EU měly také významný vliv na vývoj celkového počtu cizinců na území ČR.

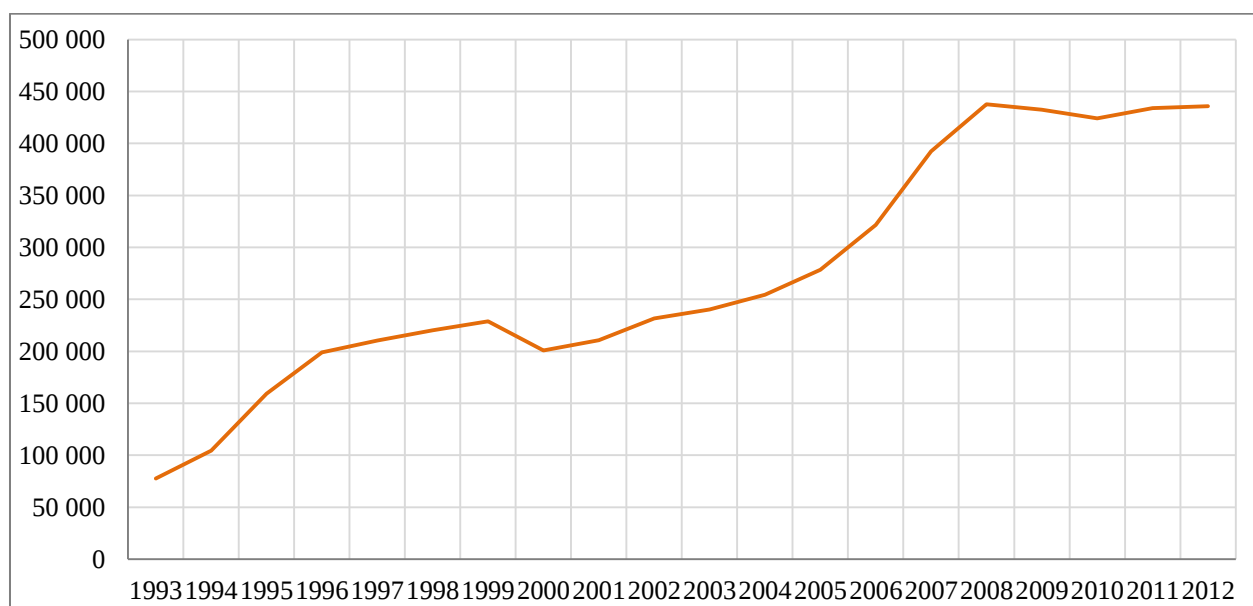
V roce 2000 byl přijat značně restriktivní cizinecký zákon, který vedl k mnoha potížím cizinců a k dočasnému zpomalení imigrace cizinců (Barša; Baršová, 2005). Úřady si s novým zákonem nedokázaly včas poradit, což mělo dopad na část cizinců, kteří byli donuceni požádat o azyl, přejít do ilegality anebo odejít z ČR (Hradečná, 2011). V roce 2001 bylo v ČR celkem 210 794 cizinců (viz graf 13). Až teprve od roku 2004 došlo k významnému nárůstu počtu cizinců, kdy ČR vstoupila do Evropské unie a postupně také docházelo k oživení české ekonomiky. V roce 2006, kdy vzkvétala česká ekonomika, bylo v zemi již celkem 321 456 cizinců a jejich počet každým rokem rostl. Nejvyšší nárůst počtu cizinců byl zaznamenán právě v letech 2006 – 2008. V roce 2008 dosáhl počet svého vrcholu, na území žilo 437 565 cizinců.

Mezi lety 2007 – 2010 prošla Česká republika výraznými změnami v oblasti zahraniční migrace, které se hlavně projevíly ve vízové politice. V letech 2007 a 2008 se poptávalo značné množství zahraničních pracovníků a české zastupitelské úřady se musely vypořádat s velkým množstvím žádostí o víza. Od prosince 2008 byla zavedena povinnost podávat žádost o vízum na zastupitelském úřadě v zemi původu nebo v místě trvalého bydliště, a tím se zkomplikoval proces pro žadatele o víza. To vedlo k výraznému snížení počtu podávaných žádostí. Po vypuknutí ekonomické krize rok poté bylo vydávání víz za účelem zaměstnání úplně pozastaveno (Trlifajová; Jelínková; Mikušová 2011).

V roce 2009 bylo v zemi celkem 432 503 cizinců, ačkoli jejich počet začal mírně stagnovat. Snížil se podíl zaměstnaných cizinců na pracovní síle obyvatelstva ČR ve všech krajích ČR, ačkoli dopady této krize byly v různých krajích odlišné.

Podíl zaměstnaných cizinců na pracovní síle poklesl výrazněji v Pardubickém kraji, kde klesl z 6,8 % na 4,2 %, v Plzeňském kraji z 9 % na 7,1 % a v kraji Praha hl. města, kde klesl z 15,2 % na 13,6 % (Horáková, 2010). V Pardubickém kraji tradičně převažuje obor strojírenství, který byl v době krize nejvíce zasažen. V posledních letech nedošlo k výraznému nárůstu počtu cizinců v České republice. V roce 2011 bylo 434 153 cizinců a v roce 2012 celkem 435 946 cizinců, což představovalo mírný nárůst oproti předchozímu roku. Lze ale usoudit, že přítomnost cizinců byla ovlivněna hospodářskou krizí, které vedlo k poklesu počtu cizinců na území ČR.

Graf 13 Vývoj celkového počtu cizinců v České republice v letech 1993 – 2012 (absolutní počty)

Zdroj: ČSÚ. Vlastní zpracování.

Pozn. V roce 2001 nastala změna v metodice (zahrnuli se i cizinci s vízy nad 90 dní). Od roku 2008 byli zahrnuti pouze cizinci, kteří žili v ČR již po dobu 12 měsíců a více. Údaje nezahrnují počty azylantů, jelikož se dlouhodobě jedná o velmi nízké počty.

5.1 Struktura cizinců podle státního občanství

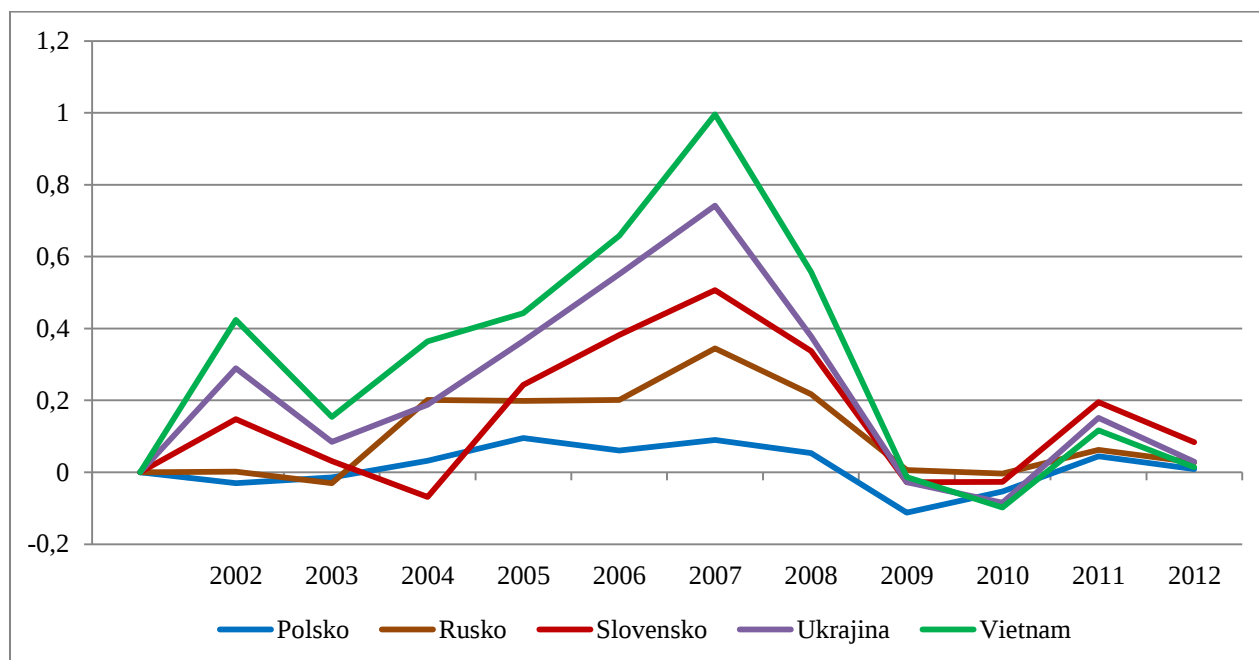
Struktura cizinců podle státního občanství se po roce 1989 příliš nezměnila. Česká republika se stala cílovou zemí zejména pro cizince z východoevropských a asijských zemí, kteří představovali více než polovinu z celkového počtu cizinců. Zastoupení občanů států EU se ale také postupně zvýšilo v posledních letech. Možnosti migrace se po vstupu ČR do Evropské unie zjednodušily a odstranily se ty administrativní bariéry, které překážely některým cizincům pro jejich přesun (Vavrejšnová, 2011). Největší podíl stále představovali cizinci z Ukrajiny, Slovenska, Polska, Ruska a Vietnamu v roce 2012. Ti budou zkoumáni z hlediska jejich vývoje na území ČR pomocí ukazatele relativního přírůstku, který umožní zhodnotit změny v migračních pohybech těchto cizinců zejména v souvislosti s ekonomickou recesí po roce 2008.

Dlouhodobě mířili cizinci do regionu s nejmenšími problémy na trhu práce. To se týkalo zejména hlavního města Prahy, kde se nachází dodnes největší podíl cizinců. Mířili také tam, kde vznikaly nové pracovní příležitosti spojené se sousedstvím s Německem, Rakouskem nebo Polskem (Horáková, 2008).

Z hlediska vývoje počtu cizinců podle státního občanství bylo vidět, že již od roku 2002 začal klesat podíl Slováků na celkovém počtu cizinců na území ČR (viz graf 14). V roce 2004 dokonce dosáhly meziroční relativní přírůstky záporných hodnot. Jejich počet znovu narostl až v letech 2004 – 2006 v souvislosti se vstupem ČR do EU a pak postupně zase klesal v důsledku nepříznivé hospodářské situace v roce 2009.

V roce 2007 byl zaznamenán největší meziroční přírůstek u cizinců z Vietnamu, ale vlivem krize jejich počet meziročně poklesl. V roce 2009 nastal největší meziroční pokles u cizinců z Ukrajiny, kteří byli ovlivněni hospodářskou situací. Ti obsazovali méně kvalifikovaná pracovní místa, která se dala snadno zrušit. K postupnému a pravidelnému nárůstu počtu cizinců došlo u cizinců z Ruské federace, ačkoli se v roce 2009 nárůst proměnil v pokles v důsledku ekonomické krize. Spolu s Polskem tvořili Rusové nízký podíl z celkového počtu cizinců. Podíl Poláků na celkovém počtu cizinců se zvýšil zejména po roce 2004 v souvislosti s hospodářským růstem ČR a vstupem země do EU. Polsko je geograficky blízké České republice a pojí je společná historie a jazyková blízkost. S příchodem ekonomické krize se meziroční přírůstek u cizinců z Polska začal mírně snižovat, a to již od roku 2008.

Graf 14 Relativní přírůstky u pěti nejčastějších státních občanství v České republice v letech 2002 – 2012 (relativní počty)

Zdroj: ČSÚ. Vlastní zpracování.

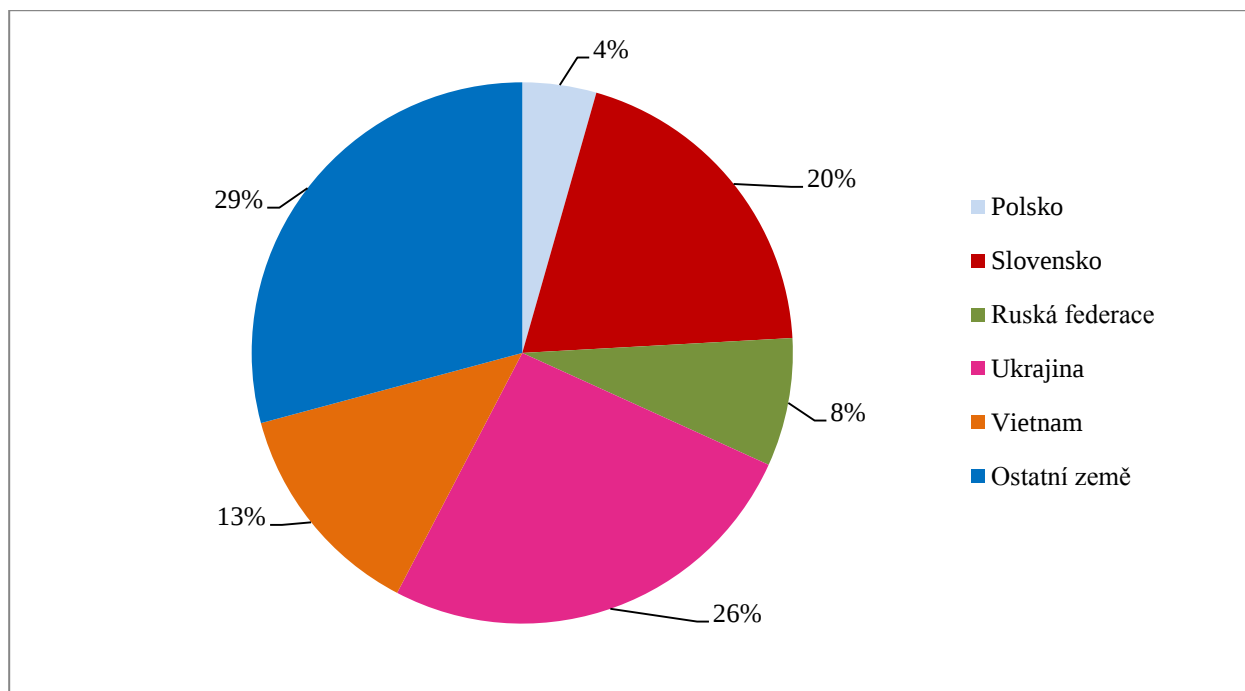
Pozn. V roce 2001 došlo ke změně metodiky v evidenci migrace, a proto je analýza relativního přírůstku až od roku 2002.

V roce 2012 představovali Ukrajinci nejpočetnější skupinu cizinců v ČR a tvořili až 26 % z celkového počtu cizinců (graf 15). Ukrajinská migrace byla dána špatnou ekonomickou situací v jejich zemi. Byla také podpořena řadou jiných faktorů, jako je geografická či jazyková blízkost. Jejich vlna migrace přicházela zejména po rozpadu Sovětského svazu a byla charakterizována jako cirkulační. V posledních letech ale stoupal podíl Ukrajinců, kteří v Česku žádali o trvalý pobyt (Trlifajová; Jelínková; Mikušová 2011).

Početnou skupinu cizinců tvořili také Vietnamci, kteří v roce 2012 tvořili až 13 % z celkového počtu cizinců. První kontakty s Vietnamci začaly již v 50. letech 20. století, kdy Československo pomáhalo Vietnamu, které bylo v té době zdevastované válkou. Zároveň to představovalo pro Československo příležitost jak se dostat na asijské trhy a rozšířit obchodní spoje mezi oběma státy. Zpočátku pracovali Vietnamci jako dělníci v továrnách nebo jako pomocní dělníci. Ale po roce 1989 ztratili mnozí z nich práci v zahraničí a jejich smlouvy byly ukončeny v sousedních zemích jako v Polsku a Maďarsku. To je donutilo k tomu, aby se především přistěhovali do Československa (za účelem sjednocení rodiny). V 90. letech se začala měnit jejich struktura činnosti a z dělníků se stali podnikatelé (Vavrejšná, 2011). Dodnes jsou jejich podnikatelské aktivity významné.

V roce 2012 také dominovali cizinci ze Slovenska (20 %), z Ruské federace (8 %) a nakonec z Polska (4 %). Ostatní země tvořily 29 % z celkového počtu cizinců podle státního občanství (graf 15).

Graf 15 Cizinci podle státního občanství v České republice k 31. 12. 2012 (v %)

Zdroj: ČSÚ. Vlastní zpracování.

5.2 Věková a pohlavní struktura cizinců

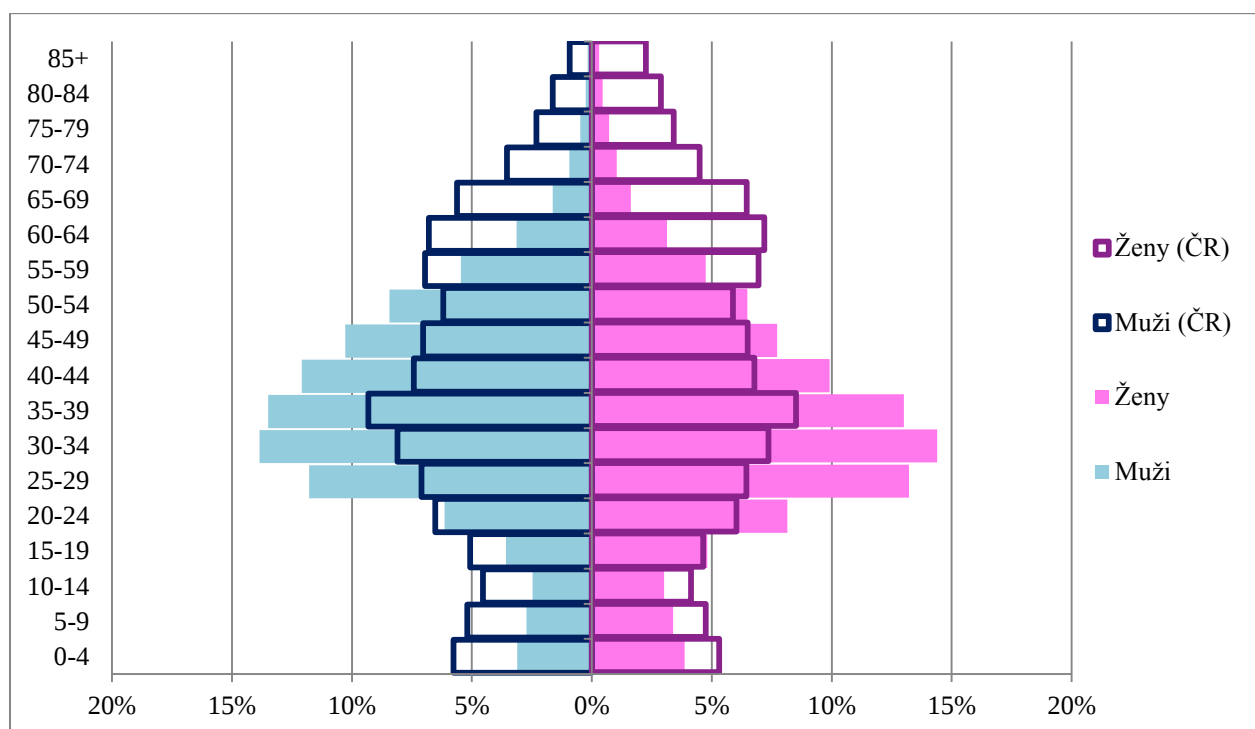
V této kapitole je zkoumána struktura cizinců podle věku a pohlaví, která je jiná než u českého obyvatelstva. Na území ČR se dlouhodobě usazují zejména mladí, vzdělaní a ekonomicky aktivní lidé. Nejčastěji se jedná o muže, kteří hledají odpovídající práci za účelem zlepšení svých životních podmínek. V posledních letech se ale také zvýšil podíl žen (*Cizinci v ČR*, ČSÚ, 2012). Mezi cizinci byl zaznamenán minimální počet osob v dětském (tj. 0 – 14 let) a důchodovém věku (tj. 65 a více let).

V 90. letech 20. století byl podíl mužů a žen vyrovnaný ve skupině cizinců. Po roce 2001 se ale změnila struktura pohlaví v migrační bilanci a muži již tvořili 60 – 65 %. Podprůměrné zastoupení mužů se vyskytovalo u cizinců z Ruska a Mongolska a nadprůměrné zastoupení se týkalo zejména cizinců z Polska. Zastoupení žen se mezi lety 2001 – 2008 pohybovalo kolem 35 - 40 %. Nejvyšší zastoupení žen patřilo státům Ruska, Běloruska, Kazachstánu a Mongolska (Drbohlav, 2011).

V roce 2012 stále dominovali muži. Muži tvořili až cca 60 % z celkového počtu cizinců. Významné zastoupení cizinců se pohybovalo v produktivním věku mezi 15 – 64 let, což odpovídá tomu, že se cizinci stěhovali nejčastěji za práci. Nejsilněji byli zastoupeni cizinci ve věkové skupině 30 – 34 let a 35 – 39 let. Na rozdíl od imigrantů se jednalo o vyšší průměrný věk.

V roce 2012 zobrazovala věková struktura cizinců oproti věkové struktuře celkové populace ČR určité odlišnosti, které lze vysvětlit ekonomickými motivy cizinců pro příchod do ČR. Věková a pohlavní struktura cizinců k 31. 12. 2012 je zachycena na níže uvedeném grafu (viz graf 16). Součástí grafu je také struktura obyvatelstva ČR podle věku a pohlaví, která byla jiná než struktura cizinců. V roce 2012 byl podíl osob starších 65 a více let u cizinců poměrně malý ve srovnání s českou populací. Ve věkové skupině 0 – 14 let se podíl cizinců pohyboval okolo 4 - 5 % cizinců, ve věkové skupině 65 a více let okolo 3 – 4 %.

Graf 16 Věková a pohlavní struktura obyvatel ČR a cizinců k 31. 12. 2012 (absolutní počty)

Zdroj: ČSÚ. Vlastní zpracování.

6. Zahraniční migrace v zemích Visegrádské čtyřky

Hlavním cílem této kapitoly je srovnání vývoje zahraniční migrace ve čtyřech středoevropských zemích – v České republice, v Maďarsku, na Slovensku a v Polsku, které umožní mezi zeměmi identifikovat jejich spojitosti či odlišnosti v oblasti zahraniční migrace. Vzhledem k jejich společné historii a geografické blízkosti lze předpokládat, že se jejich zahraniční migrace mohla vyvíjet podobně.

Nejprve jsou vybrané země charakterizovány z hlediska jejich ekonomické situace, která hraje podstatnou roli při zahraniční migraci. Na základě hrubého domácího produktu a obecné míry nezaměstnanosti lze předpokládat, že existuje závislost mezi migračními toky a ekonomikou dané země. Je ale možné, že na zahraniční migraci neměla ekonomická situace takový výrazný vliv, jelikož na migraci mají vliv i jiné faktory jako je přítomnost přátel a příbuzných, podmínky zaměstnávání či jazyková blízkost. Dále se práce věnuje legislativním změnám, které se uskutečnily v zemích Visegrádské čtyřky. Tady vyvstává otázka, do jaké míry mohla migrační politika ovlivnit zahraniční migraci. Je totiž zřejmé, že legislativní opatření mají dopad na příchod zahraničních migrantů a jejich usazení. Pokud v zemi existuje restriktivní migrační politika, má to za následek zmírnění či pokles imigrace. Součástí této kapitoly je vývoj nabývání státního občanství, což představuje jeden z důležitých aspektů integrace cizinců. Podle toho lze ukázat, zda v rámci zemí V4 existují stejné či rozdílné přístupy při nabývání státního občanství.

Dále je zkoumán vývoj zahraniční migrace těsně před vstupem zemí V4 do EU a po jejich vstupu. Jedná se o období mezi lety 2002 – 2012. Cílem je zhodnotit vývoj pomocí dostupných statistických údajů týkajících se stavu zahraniční migrace. Změny v migračních pohybech jsou stanoveny na základě dat z Eurostatu pomocí ukazatelů hrubé míry migračního salda, objemu migrace a hrubé míry imigrace. Je také zkoumána zahraniční imigrace podle pohlaví a věku²⁹. Ta je dlouhodobě ovlivněna významným podílem mužů a na základě toho lze předpokládat, že převládala migrace za účelem ekonomických aktivit, která se skládala převážně z mužů v produktivním věku (tj. 15 – 64 let). Skutečný obraz o celkovém rozsahu zahraniční migrace je doplněn o celkový počet cizinců žijící na území států V4. Nakonec je věnována pozornost struktuře osob podle země narození v zemích V4. Podle toho lze usoudit, zda osoby pocházely ze sousedních zemí jednotlivých států V4 či ze zemí, s kterými je vážou jiné důvody než geografická blízkost. Struktura populace podle země narození je také zkoumána podle pohlaví a věku.

---

²⁹Kvůli neúplné evidenci počtu emigrantů není možné emigraci detailněji zkoumat.

6.1 Ekonomická situace zemí V4

Země V4 se mezi sebou často srovnávají z různých hledisek, jelikož mají podobné ekonomické parametry a společnou historii, které ovlivňují příchod zahraničních migrantů. Tato kapitola se věnuje vývoji hrubého domácího produktu (zkr. HDP) a obecné míry nezaměstnanosti v zemích Visegrádské čtyřky. HDP a obecná míra nezaměstnanosti patří mezi nejdůležitější ekonomické ukazatele.

Obecná míra nezaměstnanosti je definována jako: „*podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle (v %), kde číselník i jmenovatel jsou ukazatele konstruované podle mezinárodních definic a doporučení aplikovaných ve Výběrovém šetření pracovních sil.*“ V rámci této analýzy je obecná míra nezaměstnanosti vytvořena podle metodiky Eurostatu na základě doporučení Mezinárodní organizace práce (*Zaměstnanost, nezaměstnanost podle výsledků Výběrového šetření pracovních sil – Metodika*, ČSÚ, 2014). HDP je přidaná hodnota veškerého vyrobeného zboží a služeb. Pro srovnání zemí Visegrádské čtyřky je HDP vyjádřen v jednotce PPS³⁰ standardu kupní síly, která je mezinárodně srovnatelná. To znamená, že za jeden PPS by se koupilo stejné množství zboží či služeb ve všech zemích EU (*Evropský srovnávací program*, ČSÚ, 2013).

Tyto ukazatele jsou využity v této analýze proto, že existuje silná korelace zahraniční migrace s ekonomickou situací, která následně ovlivňuje zaměstnávání zahraničních migrantů. Předpokládá se tak, že příliv zahraničních migrantů je připisován hospodářskému růstu. Růst HDP může vést k poklesu obecné míry nezaměstnanosti a k tvorbě nových pracovních míst, které mohou přilákat ekonomické migranty. Nelze ale tvrdit, že by souvislosti mezi oběma ukazateli byly vždy jednoznačné.

Z grafu (viz graf 17) je vidět, že mezi lety 2002 - 2012 měla nejnížší obecnou míru nezaměstnanosti Česká republika (7 - 8 %). Dle toho se lze domnívat, že tato skutečnost mohla vést ke značnému přílivu zahraničních pracovníků. Polsko mělo těsně před vstupem a po vstupu do EU nejvyšší obecnou míru nezaměstnanosti ze všech států Visegrádské čtyřky. Ta začala klesat až v roce 2008. Důvodem tohoto poklesu byl hospodářský růst dané země. Lze očekávat, že s klesající obecnou mírou nezaměstnanosti se současně mohl změnit i charakter migračních jevů. V roce 2008 se také snížila obecná míra nezaměstnanosti v České republice a na Slovensku. V těchto zemích se vyvíjela ekonomická situace příznivěji než v Maďarsku, které bylo jedinou zemí, kde se obecná míra nezaměstnanosti naopak zvýšila.

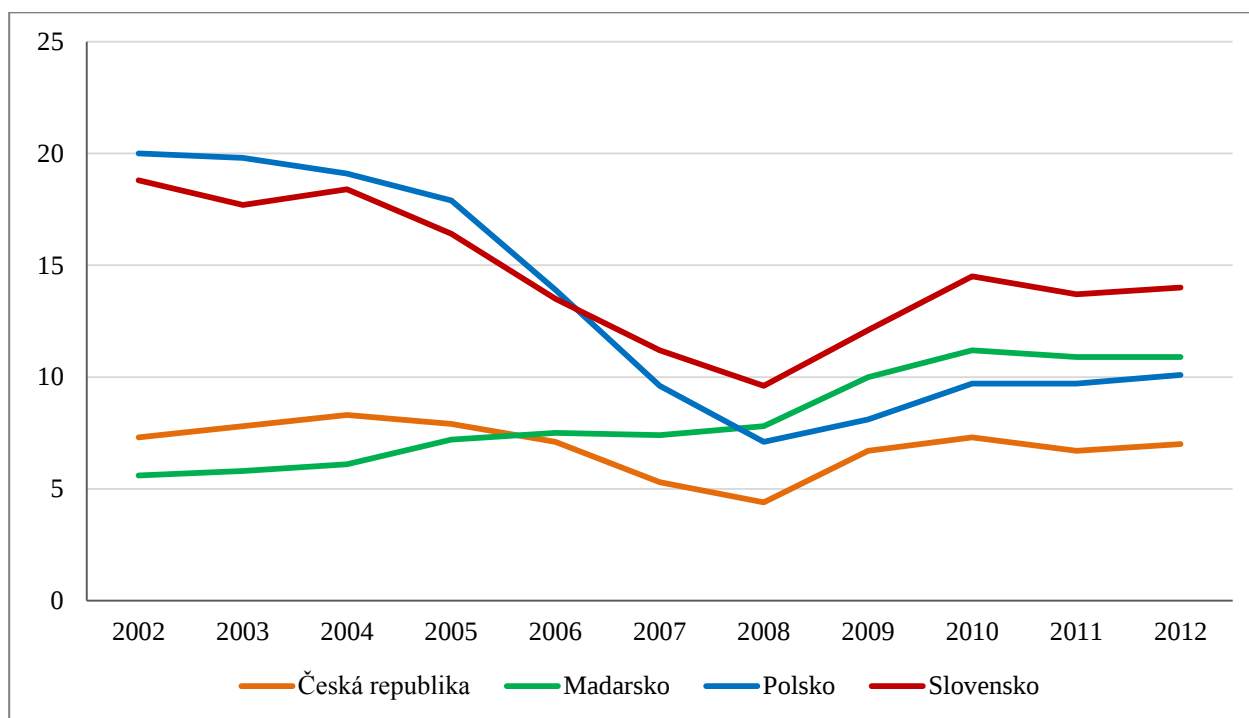
---

³⁰Purchasing Power Standard.

Mezi lety 2009 – 2010 byly státy jako Maďarsko, Slovensko a Česká republika ovlivněny ekonomickou recesí, která měla za následek ubývání pracovních míst. V roce 2012 dosáhla obecná míra nezaměstnanosti v Maďarsku 11 % a na Slovensku 14 %, což představovalo nejvyšší obecnou míru nezaměstnanosti ze všech zemí V4. Zajímavé je, že v posledních letech byla ekonomická situace na Slovensku hodnocena pozitivněji než v Maďarsku nebo v České republice. Mohlo to být dáno zavedením eura, které posílilo konkurenceschopnost země (*Kam se hrabou Maďaři a Češi: Slováci si chválí pět let eura*, peníze.cz, 2014). Země ale nadále čelila vysoké nezaměstnanosti, která vedla k vycestování osob do zahraničí za prací, resp. do České republiky. Jedině Polsku se podařilo vyhnout recesi a došlo k hospodářskému růstu. Tam se více investovalo a soukromá spotřeba tolik nepropadla jako v ostatních státech V4. Disponovalo také na rozdíl od států V4 velkým domácím trhem a podnikatelsky příznivým politickým klimatem (*Polsko rostlo i v době krize. Proč?*, Euroskop, 2011).

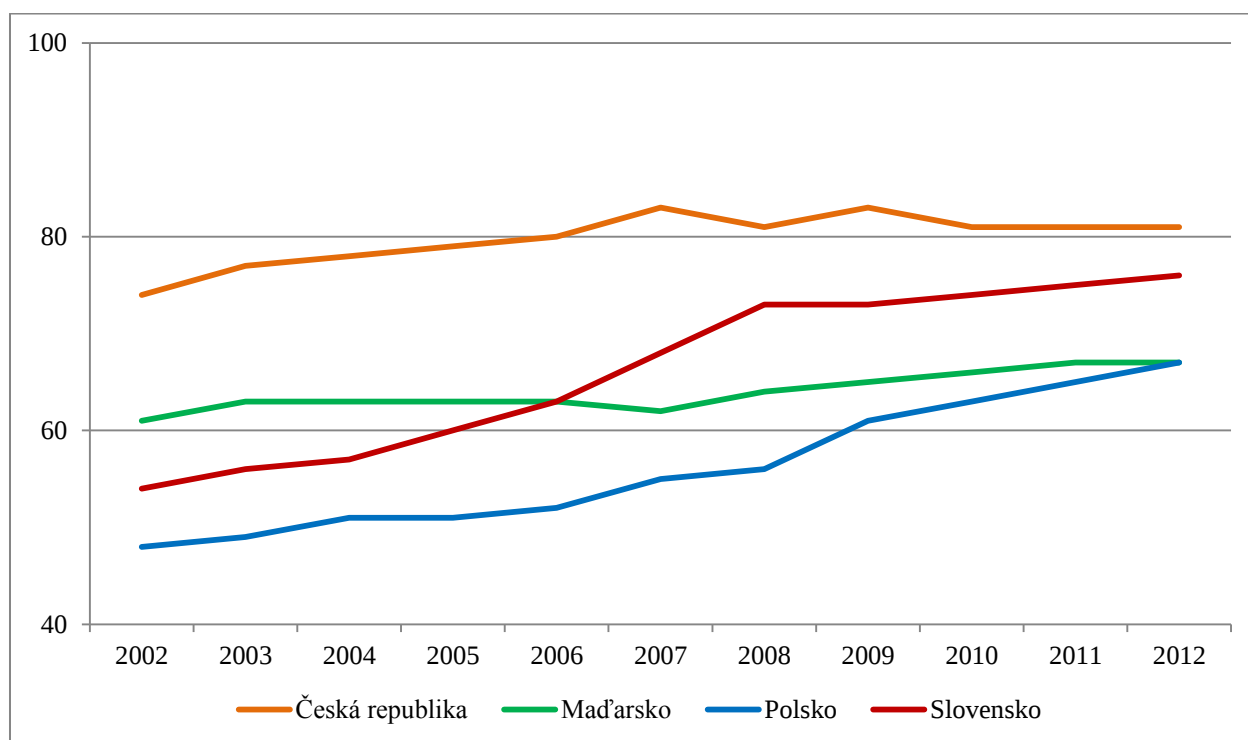
Z hlediska vývoje HDP na obyvatele mezi zeměmi V4 mělo Slovensko společně s Českou republikou nejvyšší hodnoty HDP v roce 2012. Na Slovensku dosáhl HDP 76 % průměru EU a v České republice 81 % průměru EU (viz graf 18). Maďarsko a Polsko se pohybovaly na stejné úrovni HDP na obyvatele (67 v PPS), přičemž u Polska se jednalo o hospodářský růst ve srovnání s přechozími roky. Situace polského hospodářství se vyvíjela příznivě až v posledních letech na rozdíl od Maďarska, které bylo silně zasaženo ekonomickou krizí. Je možné, že do budoucna může HDP v Polsku dosáhnout stejné úrovně jako v České republice a na Slovensku.

Graf 17 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v rámci zemí V4 (v %, sezónně očištěno)

Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

Graf 18 Vývoj HDP na obyvatele v rámci zemí V4 (PPS standard kupní síly)

Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

6.2 Migrační politika a legislativní změny

Legislativní rámec byl ve všech státech V4 obdobný a značně restriktivní, ačkoli se v posledních letech měnil v důsledku demografického vývoje a množství již usazených cizinců. Významným mezníkem v migrační politice byl rok 2004, kdy se země V4 staly součástí Evropské unie. Zákony, které v oblasti migrace platily v zemi, musely být v souladu s jejími zákony. V důsledku harmonizace na úrovni EU musely země zavést restriktivnější opatření, která omezovala vstup občanů třetích zemí do EU a tím mohla chránit domácí trh (*Spolupráce visegrádských zemí ve vízových a konzulárních otázkách - problémy a perspektivy*, Europeum, 2005).

Maďarsko začalo tvořit systematičtější migrační politiku až po vstupu do EU. V roce 2006 došlo ke změně novely zákona o pobytu cizinců, která zjednodušila podmínky pro udělení dlouhodobého pobytu a azylu. Zákony se tak přiblížily cílům, které stanovila Evropská unie v oblasti migrační politiky. V té době bylo také cílem zvýšit konkurenceschopnost země a poskytnout tím i jednodušší podmínky pro cizince v jejich zaměstnávání a usazení (Hárs, 2009). V současnosti je cílem maďarské migrační politiky podporovat volný pohyb v rámci EU, plně respektovat schengenské právní předpisy a provádět přísnou politiku vůči státním příslušníkům třetích zemí. Také jedním z cílů je podporovat imigraci osob maďarského původu žijícím v sousedních zemích³¹. Tento cíl byl podporován zavedením nového zákona o státním občanství, který vstoupil v platnost v roce 2011. Ten umožnil osobám maďarského původu žijícím v sousedních zemích Maďarska získat dvojí občanství. To představovalo určité zvýhodnění vůči cizincům³² a tímto se Maďarsko stalo zemí s největší mírou naturalizace v rámci V4 (viz graf 19). V roce 2011 bylo uděleno maďarské státní občanství až 20 554 osobám. Tato země je dodnes specifická tím, že na migrační politiku má významný vliv přítomnost osob maďarského původu v sousedních zemích Maďarska a tato skutečnost pravděpodobně ovlivnila i migrační procesy v Maďarsku.

Polsko v procesu tvorby migrační politiky po dlouhou dobu zaostávalo a bylo více orientované na krátkodobou migraci ze sousedních zemí. Systematičtější migrační politiku začalo tvořit až po vstupu do EU (Drbohlav, 2010). Migrační politika Polska se po vstupu do EU stala poměrně restriktivní vzhledem k vysoké nezaměstnanosti a k harmonizaci zákonů s EU. Do polské

³¹V roce 2010 žilo až 3 milionů etnických Maďarů v sousedních zemích (*Zpráva o průběhu zahraniční návštěvy*, ČSÚ, 2010).

³²Pro státní příslušníky třetích zemí zůstal zdoluhavý postup pro získávání státního občanství. Ti mohli získat maďarské občanství až po 8 letech po obdržení povolení k trvalému pobytu, které vyžadovalo k tomu nejméně 3 roky pobytu v zemi (Móricz, 2013).

legislativy musely být zapracovány evropské směrnice a nařízení, které chránily vnější hranice a bojovaly proti nelegální migraci. V zemi ale převládala značná emigrace, a tak se Polsko muselo také zaměřit na to jak se stát atraktivní destinací pro imigranty. Důležitým mezníkem se tak stalo přijetí strategického dokumentu v roce 2011. V něm bylo uvedeno, že by Polsko mělo být více otevřené imigrantům. Dokument se zaměřil převážně na ekonomické migranty a jejich uplatnění na trhu práce. Tím došlo k liberálnějším nařízením upravujícím pobyt migrantů a usnadnil se proces udělování víz. V roce 2012 byl zaveden nový zákon o polském občanství, který zjednodušil podmínky pro získání státního občanství. Například bylo požadováno méně let pro získávání státního občanství a nebylo zakázáno držení dvojího občanství³³ (Grot, 2013). V roce 2010 bylo uděleno polské státní občanství 2 926 osobám, v roce 2012 již 3 792 osobám.

Migrační politika Slovenska se po dlouhou dobu nestala prioritou státu v důsledku nízkého podílu imigrantů na celkové populaci. To se změnilo v roce 2011 a 2012. V roce 2011 byl přijat nový strategický dokument *Migrační politika Slovenské republiky - pohled do roku 2020*, který nastolil důležité změny v zaměstnávání cizinců. Podobně jako v České republice byly zavedeny modré karty, které upřednostnily imigraci vysoce kvalifikovaných pracovníků. V roce 2012 vstoupil v platnost nový **Zákon č. 404/2011 o pobytu cizinců**, který přinesl výrazně přísnější regulaci vstupu do země a zpřísnil tím podmínky pro udělení přechodného pobytu pro státní příslušníky třetích zemí. Zavedla se také restriktivní opatření v oblasti nabývání státního občanství SR. Potřebná doba trvalého pobytu pro získání státního občanství se prodloužila z 5 na 8 let. Bylo také doporučeno, aby žadatele o státní občanství pozbyli svého dosavadního občanství (Kodaj; Dubová, 2013). To bylo důsledkem zavedení nového zákona o občanství v Maďarsku, se kterým Slovensko nesouhlasilo³⁴ (*Slovensko nepovolí dvojí občanství*, novinky.cz, 2010). Zatímco v roce 2007 bylo uděleno státní občanství 1 478 osobám, v roce 2011 již jen 272 osobám a v roce 2012 pouze 255 osobám.

Migrační politika České republiky se začala měnit v důsledku vyššího počtu imigrantů na rozdíl od ostatních zemí V4, které ji začaly řešit systematictěji až po vstupu do EU. V roce 2000 vstoupil v platnost významný zákon, který zavedl nový vízový a pobytový režim a umožnil tak všem cizincům, aby po deseti letech dlouhodobého pobytu požádali o trvalý pobyt (**Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky**). Významným mezníkem v oblasti migrační

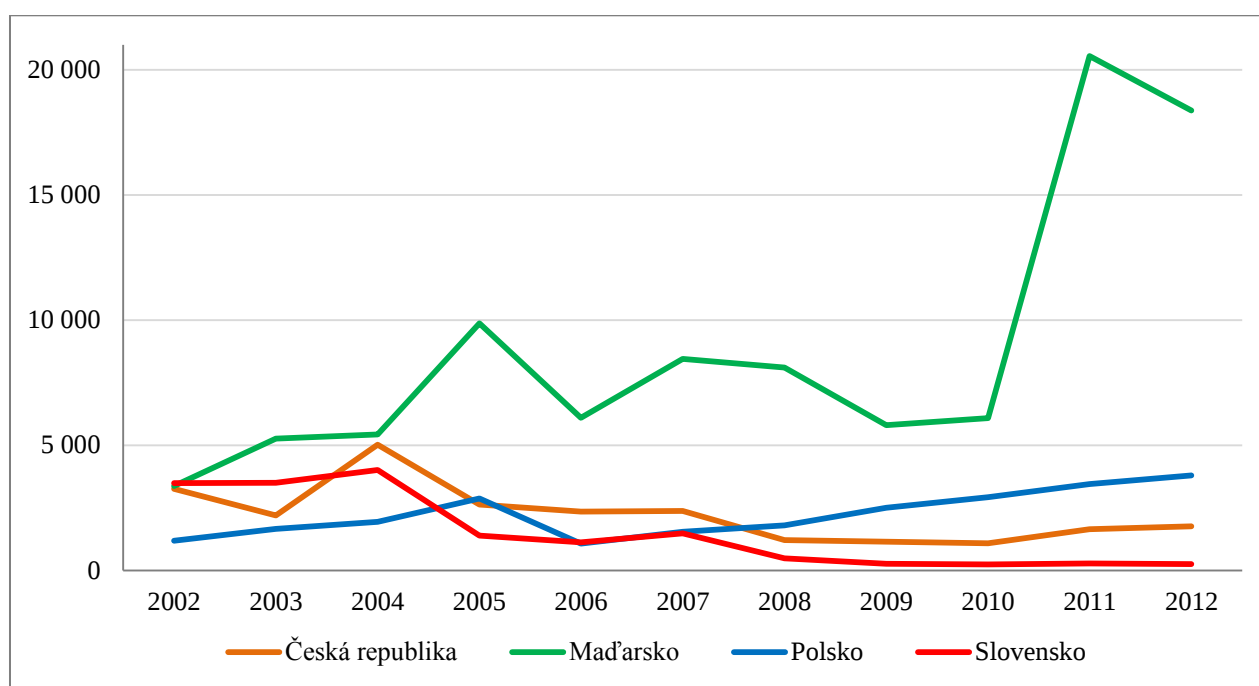
³³V oblasti nabývání státního občanství se může požadovat pozbytí dosavadního občanství, ale v praxi se nepožaduje (Walczak, 2011)

³⁴Na Slovensku žila až půlmilionová maďarská menšina (*Maďaři schválili dvojí občanství. Slováci pár hodin nato přišli s odvetou*, zpravy.idnes.cz, 2010)

politiky byl také rok 2004, kdy došlo k důležitým změnám v rámci harmonizace s EU. Byla například zrušena pracovní povolení pro občany EU, což původně představovalo obrovskou bariéru pro zahraniční pracovní migraci (Horáková, 2008). Od roku 2008 bylo ale možné sledovat určité restriktivní kroky v české migrační politice související s ekonomickou krizí.

Z hlediska nabývání státního občanství měla Česká republika již po dlouhou dobu nízké počty nově nabytých občanství a to z důvodu nízkého zájmu cizinců o státní občanství. To se ale může změnit s novým zákonem, který začal platit začátkem roku 2014 a který umožňuje dvojí občanství tzv. druhé generace³⁵.

Graf 19 Nabývání státního občanství³⁶ v rámci V4 v letech 2002 – 2012 (absolutní počty)

Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování

Pozn. Údaje poskytované ČSÚ a Eurostatem se nemusí shodovat vzhledem ke skutečnosti, že statistika o nabývání státního občanství není vždy konzistentní.

6.3 Vývoj zahraniční migrace

Země Visegrádské čtyřky patřily po dlouhou dobu k oblastem, odkud z různých příčin odcházelo značné množství lidí do západních zemí. Jejich zahraniční migrace byla ovlivněna světovými válkami, kdy docházelo k masivnímu přesunu osob, a čtyřicetiletou nadvládou komunistické strany, která je připravila o možnost svobodného pohybu. Migrace za hranice státu byla v té době zakázána a státní hranice se tím uzavřely. Emigrace byla povolena jen ve výjimečných případech.

³⁵O nabývání státního občanství v ČR je detailněji pojednáváno v kapitole 1.7.2.

³⁶Dle Eurostatu může osoba nabývat státní občanství dané země narozením nebo naturalizací. Mohou se vztahovat odlišné podmínky pro osoby, které byly narozené v dané zemi, nebo které mají rodiče s občanstvím daného státu (*Acquisitions of citizenship on the rise in 2009 - methodological notes*, Eurostat, 2011).

Až po rozpadu komunistického režimu nabrala zahraniční migrace na významu a země V4 se staly tranzitní trasou na cestě mezi západem a východem Evropy. Migranti tím mohli využívat ekonomickou aktivitu zemí V4 a setrvat po dočasnou dobu s cílem pokračovat dále na západ (Drbohlav, 2010). Vzhledem k jejich poloze tvořily tyto země prostor, díky němuž mohla být také zamezena zahraniční migrace z východu dále na západ. Země Visegrádské čtyřky se začaly intenzivněji setkávat se zahraniční migrací po vstupu zemí do EU, kdy se staly přechodnými zeměmi pro imigranty směřující dále do zemí západní Evropy. Vývoj zahraniční migrace se v těchto zemích začal lišit v důsledku jejich rozdílné ekonomické situace a rozdílnému charakteru migrační politiky.

Vývoj zahraniční migrace podle počtu imigrantů a emigrantů mezi lety 2002 – 2012 je uveden níže (viz graf 20 - 21). Bylo by přesnější sledovat vývoj počtu imigrantů a emigrantů podle země narození, ale na Eurostatu nejsou tyto údaje dostupné za roky 2002 – 2006.

Maďarsko bylo zejména emigrační zemí na přelomu 19. a 20. století. Významným mezníkem byl rok 1920. V tomto roce přišlo Maďarsko na základě Trianonské smlouvy o dvě třetiny území z dob Rakouska – Uherska (Pitař, 2012). V důsledku nového teritoriálního vymezení se tak mimo hranice Maďarska ocitlo až 3,3 milionů etnických Maďarů. Ti se přesunuli zejména na území Rumunska, Slovenska, Srbska a Ukrajiny (Hárs, 2009). Tento fakt měl ve svém důsledku dopad na migrační procesy a migrační politiku současného Maďarska.

Na začátku 90. letech 20. století se Maďarsko začalo stávat migračně ziskovým a vyznačovalo se spíše ekonomicky - orientovanou imigrací, která spočívala v přijímání nových pracovníků a studentů ze spřátelených socialistických zemí (Drbohlav, 2010). V té době byla významná čínská komunita, která se ale vlivem hospodářské situace postupně zmenšovala (Hárs, 2009). Po vstupu do EU v roce 2004 se Maďarsko potýkalo s ekonomickou krizí, která se postupně zhoršovala a to mělo za následek růst emigrace, resp. růst počtu Maďarů na zahraničním pracovním trhu. S vyšší imigrací se setkala především v roce 2008, kdy se do země přistěhovalo až 35 547 osob. To mohlo být v důsledku změny novely zákona, která zjednodušila podmínky pro udělení dlouhodobého pobytu a azylu (Hárs, 2009). Koncem roku 2007 vstoupilo také Maďarsko do Schengenského prostoru. V roce 2009 došlo k poklesu počtu imigrantů, kdy se přistěhovalo 25 582 osob. Pokles byl způsoben hlubokou krizí, která v Maďarsku nastala v důsledku velkého veřejného zadlužení. Ekonomika se tak vyznačovala vysokou nezaměstnaností (*Orbanomika - maďarský zázrak*, Reflex, 2014). V roce 2012 se přistěhovalo jen 20 339 osob a Maďarsko se tak nestalo příliš atraktivní destinací imigrantů.

Polsko bylo dlouho zemí, z níž se emigrovalo. Emigrační vlny v Polsku se zejména objevovaly v době politických nepokojů a válečných konfliktů. Imigrace byla v této zemi nízká a většinou se jednalo o imigraci ze studijních či rodinných důvodů. Migrační situace země se začala postupně měnit na začátku 90. letech 20. století (Drbohlav, 2010). To bylo způsobeno politickou situací a rozvrtem Sovětského svazu. Otevíráním hranic bylo tak umožněno občanům vycestovat, ale výrazná emigrace nastala až teprve po vstupu země do EU³⁷ (Walczak, 2011). S imigrací se významněji Polsko setkalo až teprve poté, co se její ekonomická situace vyvíjela příznivě a to bylo převážně v posledních letech. V Polsku byla ale imigrace specifická tím, že se jednalo zejména o návratovou imigraci³⁸. Po roce 2009 se Poláci vraceli ze západní Evropy v důsledku horších ekonomických podmínek, které tam převládaly. V roce 2009 se přistěhovalo 46 730 osob. Ekonomická situace Polska se naopak vyvíjela příznivě i v době ekonomické recese a to zvýšilo atraktivitu země pro imigranty. Důležitým mezníkem se stal rok 2011, kdy došlo k liberálnějšímu nařízení upravujícím pobyt migrantů, a usnadnil se i proces udělování víz. V roce 2011 se přistěhovalo až 55 012 osob. Tento vývoj pokračoval až do roku 2012, kdy se přistěhovalo až 81 516 osob. Nadále se ale Polsko vyznačovalo značnou emigrací.

Slovensko bylo po rozpadu ČSFR zejména emigrační zemí. Slovenská emigrace směřovala především do České republiky. Oba státy nepochybně spojovala společná historie, jazyková blízkost a ekonomické – kulturní vazby. Počet imigrantů rostl až v letech 2002 – 2004 těsně před vstupem do EU a vstupem SR do EU se zlepšily její ekonomické a životní podmínky a tím poklesla i emigrace. Slovensko se postupně začalo měnit v migračně ziskovou zemi. V roce 2008, kdy se přistěhovalo 16 470 osob, dosáhla imigrace svého vrcholu. Největší migrační úbytky nastaly v roce 2010 vlivem hospodářské situace. Země se potýkala s vysokou nezaměstnaností a tím pádem výrazně ubývalo pracovních příležitostí, což se promítlo v poklesu imigrace. V roce 2012 vstoupil v platnost nový **Zákon č. 404/2011 o pobytu cizinců**, který spustil výrazně přísnější regulaci vstupu a zpřísnil tím podmínky pro udělení přechodného pobytu pro státní příslušníky třetích zemí (Kodaj; Dubová, 2013). V roce 2012 se přistěhovalo pouze 2 940 osob. Lze předpokládat, že v této zemi převládala imigrace ze zemí EU a podíl osob z třetích zemí byl nízký.

Po zániku ČSFR se Česká republika stala zemí s aktivní migrační bilancí. V roce 2004 vstoupila ČR do EU a celkem se přistěhovalo 50 804 osob. Největší počty imigrantů byly v letech 2006 -

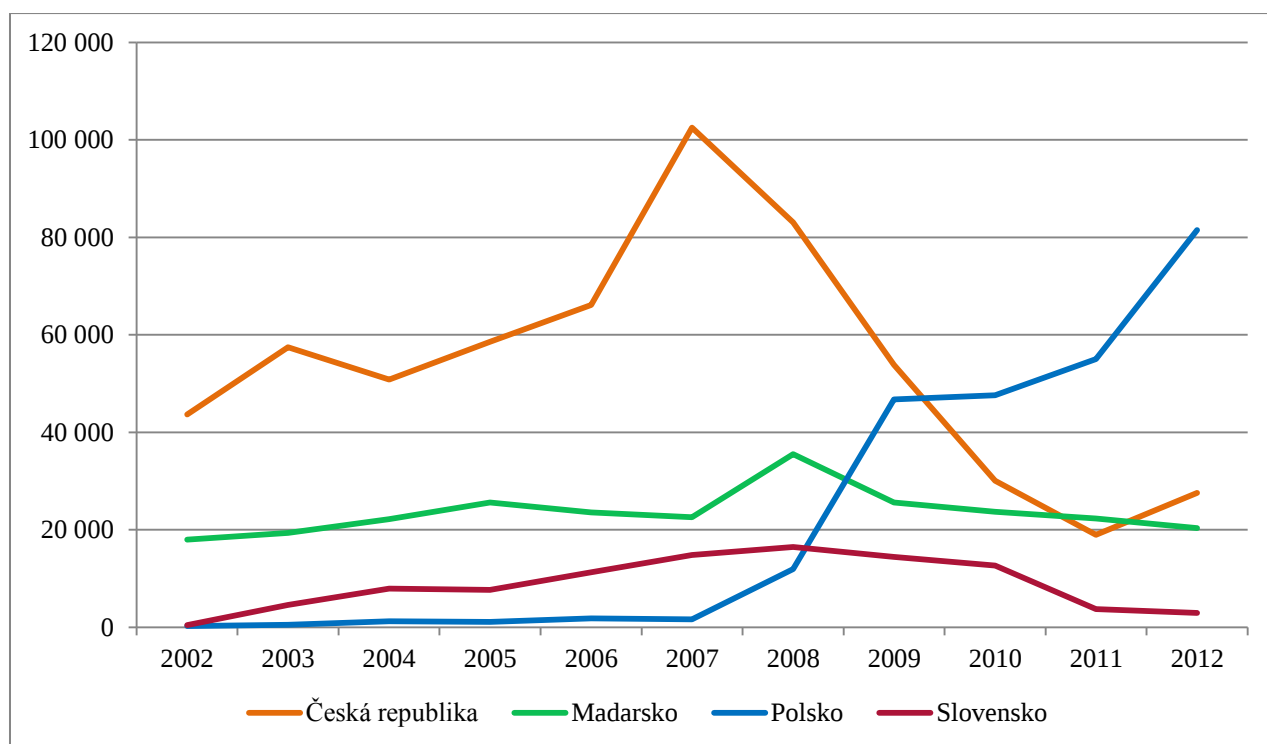
---

³⁷V důsledku nedostatku úplných údajů o trendech emigračních toků nelze bohužel emigraci v Polsku detailněji zkoumat.

³⁸Byl významný podíl polských občanů v rámci imigrace.

2008. To se nejvýrazněji projevilo v roce 2007, kdy česká ekonomika zaznamenala největší růst a značně se zvýšila poptávka po pracovní síle. To bylo také ovlivněno tím, že v roce 2007 vstoupila ČR do Schengenského prostoru a nárůst počtu imigrantů se začal zrychlovat. V tomto roce se přistěhovalo až 102 511 osob. V roce 2008 a 2009 se ale začala projevovat hospodářská krize a nastal výrazný pokles počtu imigrantů. V roce 2012 došlo k mírnému oživení ekonomiky a imigrace stoupla na 27 570 osob.

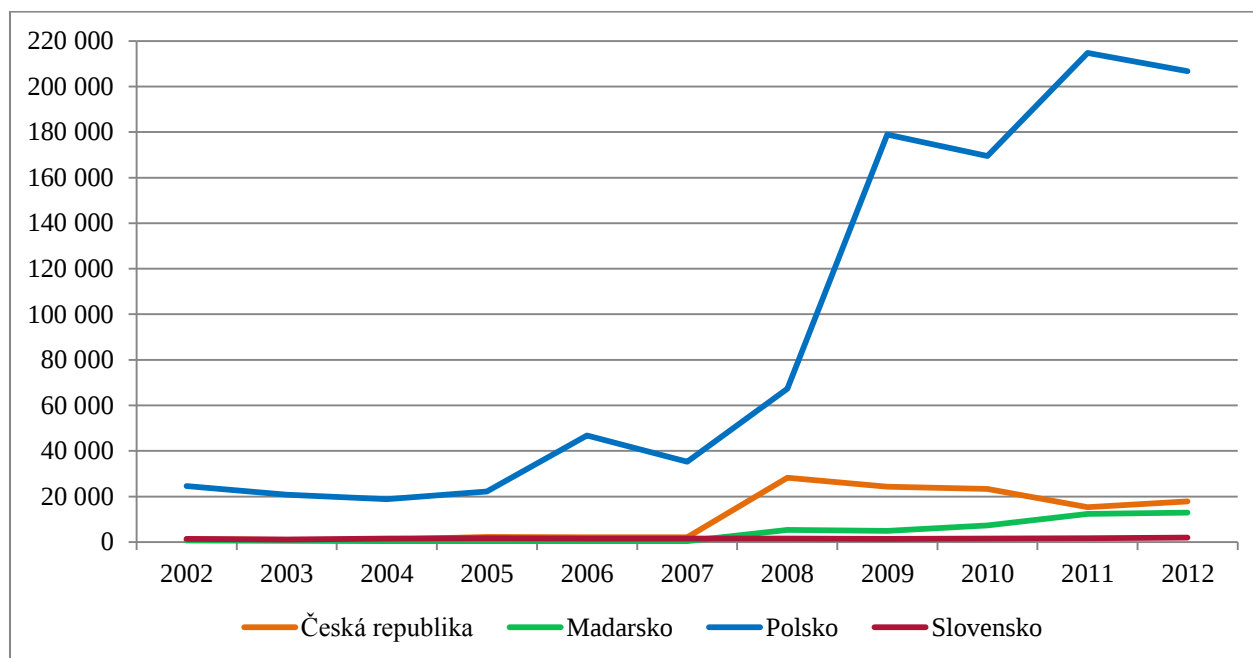
Graf 20 Počet imigrantů podle státního občanství v rámci V4 v letech 2002 - 2012 (absolutní počty)

Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

Pozn. Polské a maďarské údaje o imigrantech a emigrantech byly ovlivněny regulací po roce 2000 a měnících se pravidel registrace občanů EU. Po roce 2008 byla sjednocena data o zahraniční migraci na Eurostatu a dají se považovat od tohoto roku za spolehlivá. Do počtu imigrantů jsou zahrnuti pouze cizinci.

Graf 21 Počet emigrantů podle státního občanství v rámci V4 v letech 2002 – 2012 (absolutní počty)

Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

Pozn. Údaje o emigraci ve všech státech V4 jsou značně podhodnocené do roku 2008. Emigrace cizinců není do počtu emigrantů zahrnuta.

6.3.1 Srovnání zemí V4 pomocí vybraných ukazatelů migrace

V této kapitole bude srovnána zahraniční migrace zemí Visegrádské čtyřky pomocí ukazatelů migrace, které umožní zhodnotit změny v oblasti zahraniční migrace těchto zemí. Jsou použity ukazatele objemu migrace, hrubé míry migračního salda a hrubé míry imigrace.

Ve většině sledovaných let se zvýšil objem migrace ve všech zemích V4, ale od roku 2008 došlo k poklesu objemu migrace zejména v České republice a na Slovensku (viz tabulka 3). Jedinou zemí, kde se objem migrace mezi lety 2010 – 2011 nesnížil, bylo Polsko. Ekonomická situace země se tam vyvíjela příznivě i v době ekonomické recese.

Zvýšení objemu migrace se nejvýrazněji projevilo v České republice mezi lety 2007 – 2008, kdy se objem migrace pohyboval okolo 100 000. Tento rostoucí trend bylo možné pozorovat i na Slovensku, kde se v roce 2008 objem migrace zvýšil až dvojnásobně ve srovnání s rokem 2005. Mezi lety 2009 – 2011 se ale jak v ČR, tak i na Slovensku výrazně snížil objem migrace. V České republice to bylo dáno především stagnací ekonomiky a tím pádem i snížením atraktivity země pro imigranty. Slovenská ekonomika se nejvíce propadla do recese v roce 2009. V roce 2012 došlo k mírnému oživení ekonomiky a tím i k nárůstu objemu migrace.

V Polsku se objem migrace zvýšil zejména v roce 2009, kdy bylo dosaženo hodnoty 225 645 osob. V roce 2012 dosáhl objem migrace nejvyššího vrcholu a to 288 209 osob. Lze předpokládat, že se objem migrace zvýšil v důsledku ekonomické situace, která se v Polsku v posledních letech vyvíjela příznivě. Zároveň byly do roku 2008 značné podhodnoceny údaje o emigraci, a tak mohl být i objem migrace podhodnocený v předchozích letech. V Maďarsku převládal relativně stabilní objem migrace, který se pohyboval mezi 20 000 – 30 000. V průběhu sledovaného období nedocházelo k výraznému nárůstu, s výjimkou roku 2008, kdy objem migrace dosáhl hodnoty 40 897. To je překvapivé vzhledem ke zhoršující se ekonomické situaci v zemi, ale je zřejmé, že vstup Maďarska do Schengenského prostoru mohl vést ke zvýšení imigrace.

Tabulka 3 Objem migrace v zemích V4 v tis. (absolutní počty)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Česká republika	45	58	52	61	68	104	111	78	53	34	45
Maďarsko	19	20	22	26	24	23	41	30	31	35	33
Polsko	25	21	20	23	48	37	79	226	217	270	288
Slovensko	2	6	9	9	13	16	18	16	14	5	9

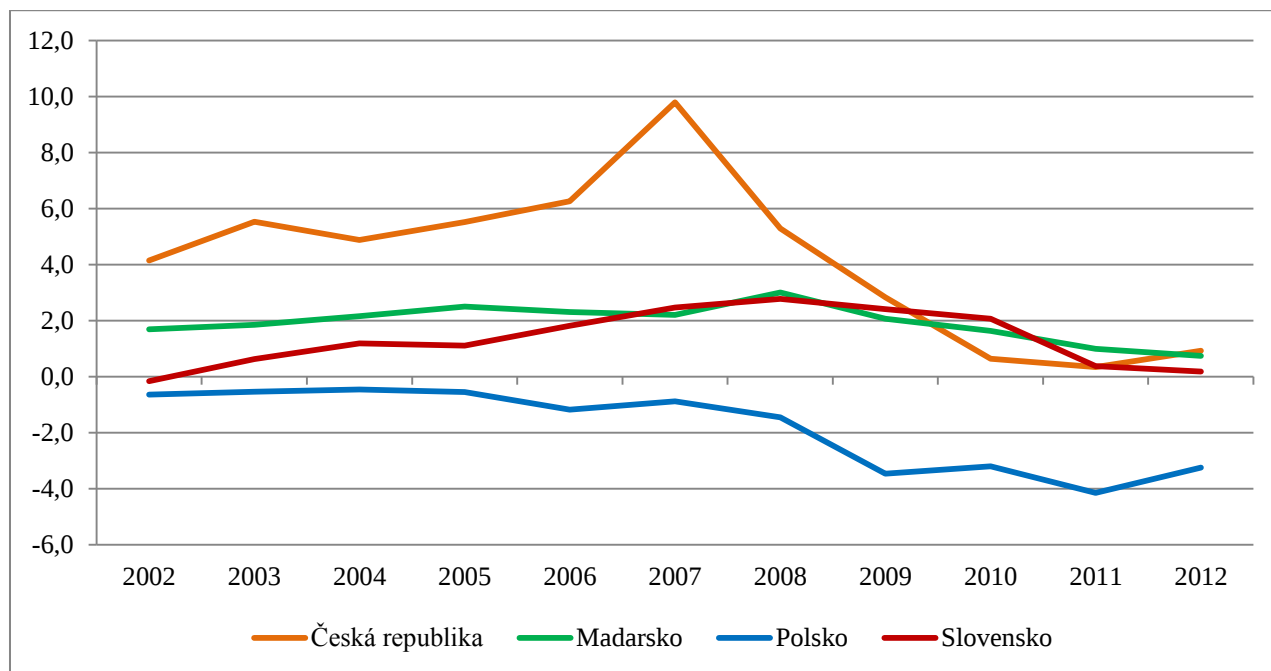
Zdroj: Eurostat. Vlastní výpočty.

Dále je zachycen vývoj hrubé míry migračního salda v letech 2002 - 2012 na níže uvedeném grafu (viz graf 22). V rámci migrace jsou lépe zdokumentované počty imigrantů na rozdíl od počtu emigrantů, a proto může být tento ukazatel mírně nadhodnocený. Kladná hrubá míra migračního salda byla zaznamenávána v České republice a v Maďarsku během celého sledovaného období. V ČR vzrostla výrazně poptávka po zahraničních pracovnících, a tak se země stala cílovou zemí imigrantů. Na Slovensku rostla míra migračního salda především v roce 2007, kdy dosáhla 2,5 ‰. Polsko mělo po vstupu země do EU zápornou míru migračního salda. To bylo způsobeno restriktivní migrační politikou po vstupu do EU a vysokou mírou nezaměstnanosti, což mělo vliv na odchod osob do zahraničí za prací.

Největší migrační úbytky byly zaznamenávány ve všech zemích V4 v roce 2010. To nastalo vlivem zhoršené ekonomické situace a vlivem zpřísnění podmínek pro vstup a usazení osob ze zemí mimo Evropskou unii. Od roku 2009 klesala míra migračního salda v České republice až na hodnotu 2,8 ‰. Klesající trend míry migračního salda byl také zaznamenáván na Slovensku a

v Maďarsku. V Polsku docházelo k migračním úbytkům a to z důvodu značné emigrace osob, která v zemi stále převládala. Zároveň se ale v posledních letech zvýšil počet osob stěhujících se do země. To poukazovalo na ekonomickou stabilizaci a snížení obecné míry nezaměstnanosti.

Graf 22 Hrubá míra migračního salda v rámci V4 v letech 2002 – 2012 (na 1000 obyvatel)

Zdroj: Eurostat. Vlastní výpočty.

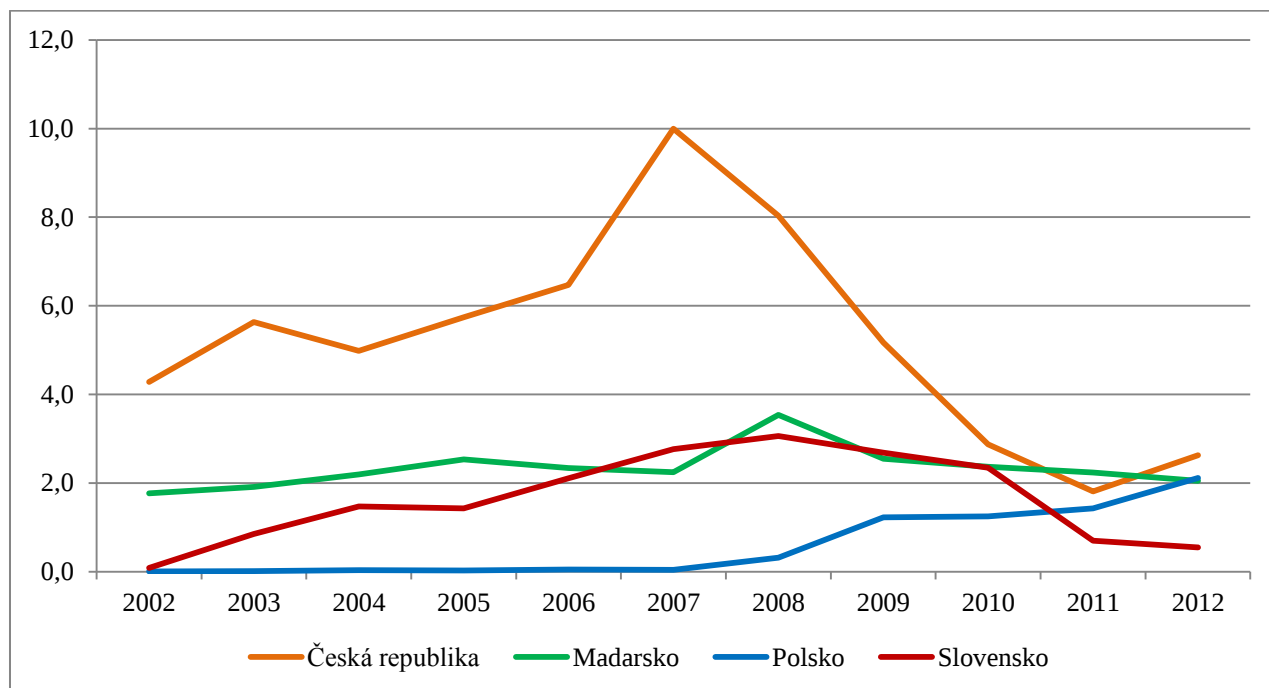
Z hlediska míry imigrace je vidět dominantní postavení České republiky mezi lety 2002 – 2010 (viz graf 23). Od roku 2002 míra imigrace postupně rostla a nejvýrazněji se projevila v roce 2007, kdy dosáhla nejvyšší úrovně (10 ‰). Po vypuknutí ekonomické krize v roce 2009 bylo pozastaveno vydávání víz za účelem zaměstnání a to se promítlo v poklesu míry imigrace. Význam imigrace v čase nadále klesal a hrubá míra imigrace dosáhla pouze 1,8 ‰.

Ze všech zemí V4 byla v Polsku pozorována nejnižší úroveň hrubé míry imigrace mezi lety 2002 – 2008. V tomto období se imigrace na celkové zahraniční migraci podílela nevýznamně. Od roku 2009 ale docházelo k postupnému nárůstu imigrace v důsledku lepších ekonomických podmínek a příznivějšího pracovního trhu. To bylo také dáno návratovou imigrací Poláků ze západní Evropy. V roce 2012 dosáhla proto 2,1 ‰ a umístila se tak na úrovni Maďarska a České republiky.

Mezi lety 2006 – 2008 významně vzrostla hrubá míra imigrace na Slovensku. V roce 2007 dosáhla 3 ‰. V důsledku hospodářské situace spadla na 2,3 ‰ a význam imigrace do SR postupně klesal do roku 2012. V Maďarsku byla dlouhodobě stabilní hrubá míra imigrace, která se pohybovala kolem 2 ‰. Pouze v roce 2008 dosáhla 3,5 ‰. Nárůst míry imigrace byl vyvolán otevřením

maďarských hranic v souvislosti se vstupem do Schengenského prostoru, který měl velký význam na vývoj pracovní imigrace do země. Od roku 2008 ale začala hrubá míra imigrace klesat v souvislosti s ekonomickou situací země a vlivem nepříznivého pracovního trhu. Maďarsko bylo méně konkurenceschopnou zemí na rozdíl od ostatních států V4 a tyto negativní dopady se promítly v poklesu míry imigrace.

Graf 23 Hrubá míra imigrace v rámci V4 v letech 2002 – 2012 (na 1000 obyvatel)

Zdroj: Eurostat. Vlastní výpočty.

6.3.2 Imigrace podle pohlaví a věku

Tato kapitola se věnuje vývoji imigrace podle pohlaví a věku a umožní tak prezentovat rozdílnosti či spojitosti intenzity imigrace žen a mužů ve sledovaném období v rámci států V4. Znázornění imigračního přírůstku podle pohlaví je poukázáno na bazickém indexu. Ten udává podíl počtu imigrantů daného roku oproti zvolenému základu a má za cíl zkoumat, jak se vyvíjela imigrace podle pohlaví ve srovnání se základem roku. Za základ roku byl zvolen rok 2009 a to ze dvou důvodů. Jednak data o imigraci jsou spolehlivější po roce 2008, a jednak se v roce 2009 mohl projevit dopad ekonomické situace³⁹ zemí V4 na imigraci. Je tak otázkou, zda byl vývoj imigrace žen ovlivněn stejným způsobem jako u mužů⁴⁰. Walczak (2011) uvádí, že když se ženy rozhodnou migrovat, musí brát v úvahu riziko složitěho hledání práce či možnost, že za odvedenou práci

³⁹Většina ekonomik v tomto roce spadla do ekonomické recese.

⁴⁰V posledních letech se výzkum začal více zaměřovat na genderovou migraci, která objasňuje odlišnosti v migračních důvodech mezi mužem a ženou. Téma je proto poměrně aktuální.

nedostanou zaplacenou. U mužů to také platí, ale ti více riskují než ženy. Lze tedy předpokládat, že mohou existovat rozdíly ve vývoji zahraniční migrace podle pohlaví v rámci zemí V4.

Největší podíl mužů (imigrantů) byl na Slovensku, kde tvořili až 69 % mezi lety 2007 - 2008 (viz příloha 2 a 3). V době krize jejich podíl mírně klesal, ale jejich poměr zůstal zhruba na 65 %. Podíl mužů v České republice tvořil okolo 60 % do roku 2009. V následujících letech se ale poměr žen a mužů postupně sbližoval. Podíl mužů se pohyboval v Maďarsku okolo 56 % a byl relativně stabilní mezi lety 2002 - 2012. V Polsku se podíl mužů postupně zvyšoval od roku 2002, kdy muži tvořili až 55 %, a v roce 2012 představovali až 59 %. Podíl stěhujících se žen do Polska se naopak postupně snižoval. V roce 2004 tvořil podíl žen 57 %, ale v roce 2012 činil pouze 41 %. Je možné se domnívat, že imigrace žen byla ovlivněna i jinými faktory než pouze ekonomickými.

Z grafu (viz graf 24 a 25) lze vidět, že se během celého období imigrace vyvíjela stejně dynamicky jak u mužů, tak i u žen. Zajímavé je pozorovat odlišný vývoj přírůstku imigrace po roce 2009, který se zvýšil jedině v Polsku. V ostatních zemích V4 byl v důsledku hospodářské situace přírůstek imigrace nižší než v roce 2009. To se zejména projevilo v České republice a na Slovensku.

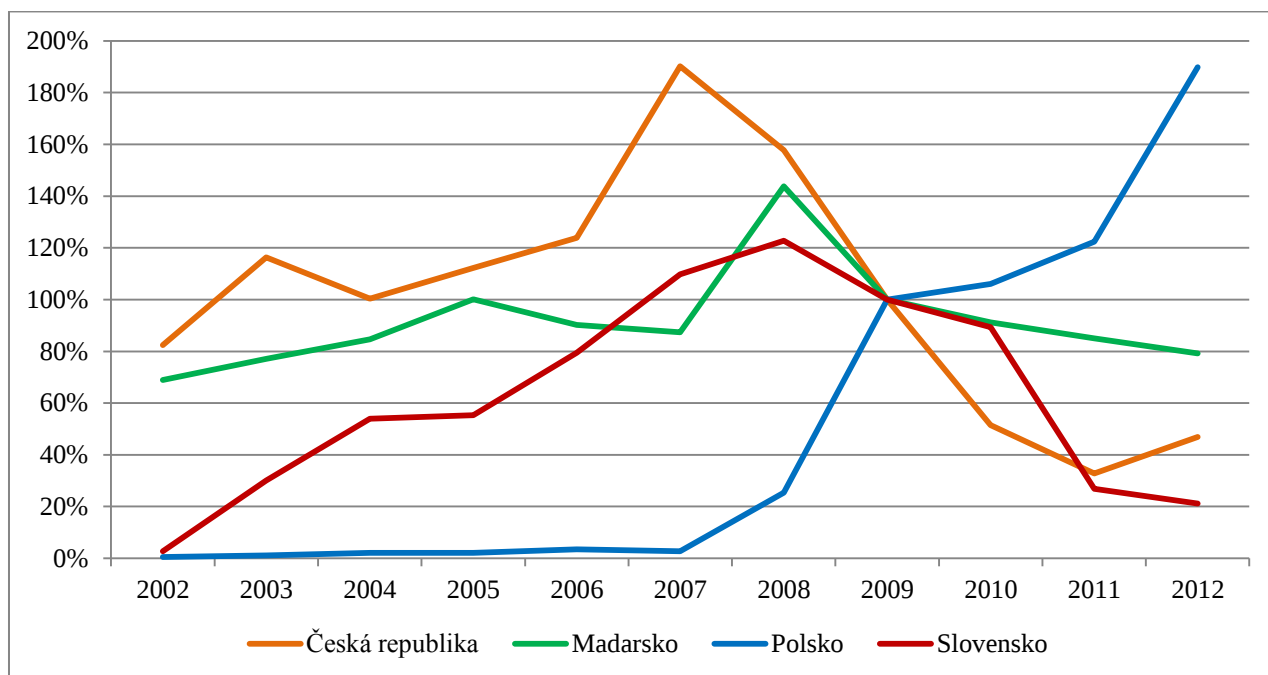
V České republice se od roku 2004 postupně zvyšovala hodnota přírůstku imigrace jak u mužů, tak i u žen. V roce 2007 byl přírůstek imigrace jak u mužů, tak i u žen vyšší o 90 % ve srovnání s rokem 2009. Česká republika se stala jedinou zemí ze států V4, kde byl zaznamenán největší přírůstek imigrace od roku 2002 do roku 2009. Přírůstek imigrace u mužů a žen začal klesat v roce 2010. V tomto roce se snížil přírůstek imigrace u mužů o 49 % v porovnání s rokem 2009. Z toho vyplývá, že imigrace mužů byla významně spjata s ekonomickou situací země, která se postupně zhoršovala. Naopak u žen se přírůstek imigrace snížil méně oproti roku 2009 (pouze o 27 %).

Do roku 2009 byl v Polsku přírůstek imigrace jak u žen, tak i u mužů relativně nízký. Přírůstek imigrace vzrostl až v roce 2011, kdy se zvýšil oproti roku 2009 o 22 % více u mužů a o 12 % více u žen. V roce 2012 byl přírůstek imigrace vyšší o 56 % u mužů a o 90 % u žen ve srovnání s rokem 2009. V tomto roce se totiž Polsko jako jediná země V4 vyhnula ekonomické recesi. K nejvyššímu přírůstku imigrace docházelo v posledních letech v důsledku lepších ekonomických podmínek a v důsledku návratové imigrace ze západní Evropy. V Polsku by bylo zajímavé detailněji zkoumat i emigraci podle pohlaví, ale to nebylo možné z důvodu neúplných údajů.

Na Slovensku se přírůstek imigrace u mužů zejména zvýšil v roce 2008, kdy byl o 23 % vyšší oproti roku 2009. Snížení přírůstku u žen a mužů se projevilo především v roce 2010 a

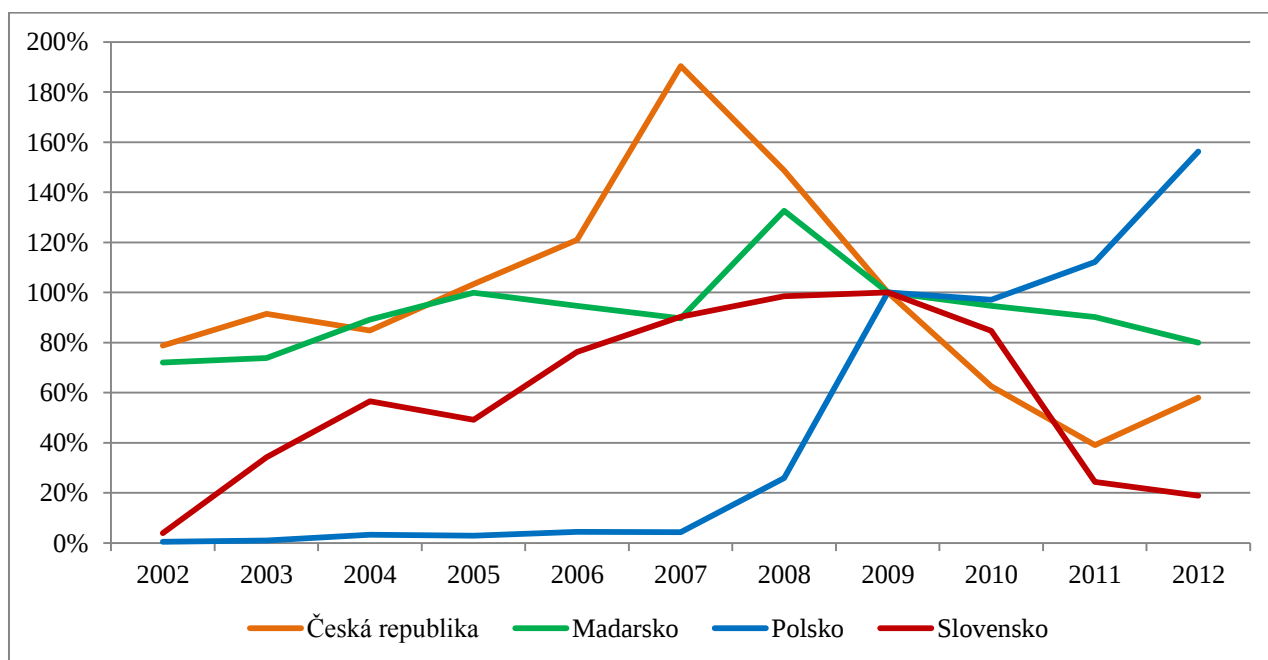
pokračovalo v dalších letech. Imigrace do SR začala ztrácet na významu. V Maďarsku byl přírůstek imigrace jak u mužů, tak i u žen relativně stabilní do roku 2012. Výjimkou byl rok 2008, kdy stoupl přírůstek imigrace u mužů o 44 % více a u žen o 33 % ve srovnání s rokem 2009.

Graf 24 Přírůstek imigrace – mužů pomocí bazického indexu v rámci zemí V4 v letech 2002 - 2012 (rok 2009 = 100 %, v %)

Zdroj: Eurostat. Vlastní výpočty.

Graf 25 Přírůstek imigrace – žen pomocí bazického indexu v rámci zemí V4 v letech 2002 - 2012 (rok 2009 = 100 %, v %)

Zdroj: Eurostat. Vlastní výpočty.

V roce 2011 byla podobná věková struktura imigrantů ve všech zemích V4⁴¹. V zemích V4 se více jak polovina imigrantů pohybovala v produktivním věku (tj. 15 – 64 let). V České republice, v Polsku a na Slovensku byli imigranti nejsilněji zastoupeni ve věku mezi 25 a 34 lety (viz tabulka 4). V Maďarsku činil podíl imigrantů 22 % ve věkové skupině mezi 20 – 24 lety. Imigranti v této zemi měli tak nižší průměrný věk než v ostatních zemích V4. Podíl osob v dětském a důchodovém věku byl relativně nízký ve všech zemích V4. Podíl osob ve věku mezi 0 – 14 lety byl nejvyšší v České republice, v ostatních zemích V4 se pohyboval okolo 3 %. Podíl osob starších 65 a více let byl zanedbatelný ve všech zemích V4. Z toho lze usoudit, že se složení zahraniční migrace z hlediska věku příliš nelišilo a stále dominovaly osoby ve věkové skupině 15 – 64 let. To poukazuje na význam ekonomické migrace v zemích Visegrádské čtyřky.

Tabulka 4 Věková struktura imigrantů v rámci V4 v roce 2011 (v %)

	Česká republika	Maďarsko	Polsko	Slovensko
0-4	7%	4%	3%	4%
5-9	3%	3%	3%	2%
10-14	3%	2%	3%	1%
15-19	6%	9%	4%	5%
20-24	13%	22%	7%	13%
25-29	20%	15%	15%	17%
30-34	15%	10%	16%	15%
35-39	10%	8%	14%	12%
40-44	7%	7%	11%	11%
45-49	6%	5%	8%	6%
50-54	4%	4%	6%	5%
55-59	2%	3%	4%	3%
60-64	1%	3%	3%	3%
65-69	1%	2%	2%	1%
70-74	1%	1%	1%	1%
75-79	0%	1%	1%	0%
80-84	0%	0%	0%	0%
85 +	0%	0%	0%	0%

Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

⁴¹Nebylo možné zkoumat rok 2012 z důvodu nedostupnosti dat o imigrantech podle věkových skupin na Slovensku.

7. Vývoj cizinců podle státního občanství v zemích V4 a jejich zaměstnanosti

V rámci této kapitoly je analyzován vývoj celkového počtu cizinců podle státního občanství v zemích Visegrádské čtyřky. Data o vývoji osob podle země narození jsou na Eurostatu dostupná pouze za roky 2009 – 2012 a z tohoto důvodu nebylo možné zkoumat jejich vývoj v předchozích letech. Je třeba upozornit na to, že data o cizincích podle státního občanství jsou podhodnocena, přesnějším údajem by byla struktura osob podle země narození. V této kapitole je také uvedena míra zaměstnanosti cizinců, která je vyjádřena podle Výběrového šetření pracovních sil (zkr. VŠPS) jako: „*podíl počtu zaměstnaných na počtu všech osob 15letých a starších*“ (Zaměstnanost, nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – Metodika, ČSÚ, 2014).

V Maďarsku se počet cizinců zvyšoval každým rokem od vstupu do Evropské unie. V roce 2002 žilo v zemi celkem 116 429 cizinců a v roce 2011 dosáhl celkový počet 209 202 osob (viz graf 27). Na území se tedy za posledních deset let zdvojnásobil podíl cizinců na celkové populaci, přičemž lze předpokládat, že se jednalo o osoby převážně maďarského původu z důvodů zmíněných v kapitole 6. 2. O tom bude zmínka i v další kapitole. V roce 2011 se ale v důsledku ekonomické situace snížil podíl zaměstnaných cizinců na 57, 8 % (viz příloha 4). Příliv cizinců do země nemusel mít primárně ekonomický podtext. V ostatních letech se podíl zaměstnaných cizinců pohyboval na 60 %, což představovalo nejmenší podíl ze všech států V4. V roce 2012 bylo v Maďarsku důsledkem hospodářské situace pouze 143 125 cizinců, což byl výrazný pokles oproti roku 2011. To představovalo až o 32 % méně cizinců žijících v zemi (tabulka 5).

Z grafu lze znovu vidět dominantní postavení České republiky z hlediska počtu cizinců v rámci zemí V4, ačkoli v posledních letech nastala v počtu cizinců stagnace.

V ČR došlo k významnému nárůstu počtu cizinců po roce 2004, tj. po vstupu do Evropské unie. Postupně docházelo k oživení české ekonomiky a tím i k přílivu zahraničních pracovníků. V roce 2006 vzrostla jejich zaměstnanost na 72, 8 % a celkový počet cizinců dosáhl hodnoty 258 360. To byl nárůst až o 33 % oproti předchozímu roku. Jejich počet každým rokem rostl především proto, že se v té době ČR zařadila do Schengenského prostoru, zrušily se kontroly na hranicích a zjednodušila se tím i možnost pohybu. V roce 2009 bylo na území celkem 407 541 cizinců, ale od tohoto roku už nedocházelo k výraznému nárůstu počtu cizinců. V roce 2011 došlo i k mírnému poklesu o 1 %. V roce 2012 žilo na území ČR celkem 422 966 cizinců, z toho 73,4 % bylo

zaměstnaných. Zaměstnanost cizinců byla nejvyšší ze všech zemí V4 a z tohoto důvodu se lze domnívat, že existuje souvislost mezi ekonomickou situací a přílivem cizinců na území ČR.

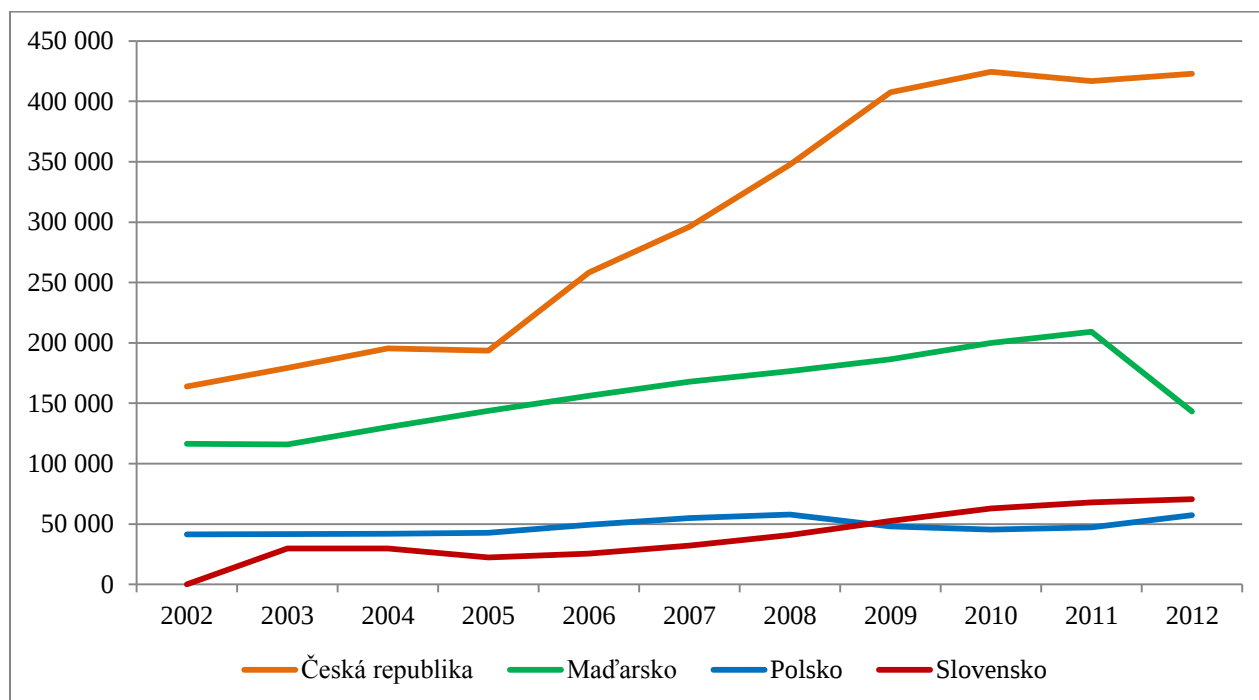
Na Slovensku se zvýšil počet cizinců především mezi lety 2007 - 2008. V roce 2008 bylo zaznamenáno největší meziroční tempo růstu oproti předchozímu roku (o 28 %). V roce 2003 žilo v zemi pouze 29 854 cizinců, v roce 2008 bylo na území celkem 40 904 cizinců. Od tohoto roku se už počet cizinců nezvyšoval. Ve srovnání s ostatními zeměmi V4 mělo Slovensko jeden z nejnižších podílů cizinců na celkové populaci. Jejich zaměstnanost byla poměrně vysoká a v roce 2006 se pohybovala na 77 %. V důsledku hospodářské situace z roku 2009 ale postupně klesala na 69,3 % v roce 2012. Vedle České republiky přesto představoval podíl zaměstnaných cizinců jeden z nejvyšších ze všech zemí V4. Lze předpokládat, že přítomnost cizinců může být propojena s ekonomickou situací země.

V Polsku se dlouhodobě vyskytoval nízký podíl cizinců podle státního občanství. V roce 2002 bylo na území 41 375 cizinců⁴². V roce 2009 došlo k poklesu počtu cizinců o 16,7 %, což mělo dopad i na jejich zaměstnanost. V tomto roce bylo pouze 64,8 % zaměstnaných cizinců. V roce 2011 se jejich počet v důsledku liberálnějších nařízení upravujících pobyt cizinců znovu zvýšil a dosáhl hodnoty 47 261. V roce 2012 bylo meziroční tempo růstu cizinců jedno z nejvyšších ze všech zemí V4 (o 21 %). Spolu s ekonomickou situací rostla i jejich zaměstnanost na 66,2 %. Avšak nelze tvrdit, že existuje přímý vztah mezi ekonomickou situací a přílivem cizinců do Polska. Samotná imigrace vykazovala specifické rysy, jak již bylo zmíněno, a nelze proto prokázat ani tento vztah.

---

⁴²Data o cizincích podle státního občanství jsou v Polsku podhodnocena. Posun polských hranic po druhé světové válce vedl k výraznému přesunu obyvatelstva do západních oblastí, odkud byli vyhnáni Němci a to znamená, že pravděpodobně existuje stále velký počet těch, kteří se narodili v zahraničí a dnes žijí v Polsku. Proto není možné podchytit jejich skutečný počet podle státního občanství. Přesnější analýza by byla podle počtu osob dle země narození.

Graf 26 Vývoj celkového počtu cizinců podle státního občanství v rámci V4 v letech 2002 – 2012 (absolutní počty)

Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

Pozn. Nejsou k dispozici data za Slovensko za rok 2002.

Tabulka 5 Meziroční tempo celkového počtu cizinců podle státního občanství v rámci V4 v letech 2002 – 2012 (v %)

Meziroční tempo (v %)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Česká republika	:	9,4	9,1	-1,0	33,5	14,7	17,4	17,2	4,1	-1,8	1,5
Maďarsko	:	-0,5	12,3	10,5	8,6	7,5	5,2	5,5	7,3	4,6	-31,6
Polsko	:	0,7	0,7	1,9	15,7	10,9	5,4	-16,7	-5,6	3,9	21,6
Slovensko	:	:	0,00	-25,5	14,9	25,7	27,3	28,5	19,7	8,1	4,0

Zdroj: Eurostat. Vlastní výpočty.

Pozn. Není dostupný údaj za Slovensko za rok 2002.

8. Demografické aspekty populace podle země narození v zemích V4

Tato kapitola se zabývá osobami, které se narodily mimo území jednotlivých států Visegrádské čtyřky. Cílem je zmapovat jejich strukturu podle země narození za rok 2012, v kterém existují nejaktuálnější údaje. Znázornění struktury osob podle země narození v jednotlivých státech V4 umožní posoudit, zda pocházely ze sousedních zemí či ze zemí, se kterými se vážou jiné důvody než geografická blízkost. Na migraci mají vliv jiné faktory jako jazyková blízkost, přítomnost přátel a příbuzných či podmínky zaměstnávání. Je také zhodnocena jejich struktura podle věku a pohlaví.

8.1 Osoby podle země narození

Z grafu (viz graf 27) vyplývá, že v České republice a v Polsku pocházely osoby podle země narození zejména ze zemí mimo 27 členských států Evropské unie (zkr. EU27). V případě Slovenska a Maďarska dominovaly osoby podle země narození ze zemí EU27. Jednalo se především o osoby, které se narodily v sousedních zemích. To znamená, že v případě Slovenska se jednalo o země jako Česká republika nebo Maďarsko. V Maďarsku se jednalo o sousední země jako Rumunsko nebo Slovensko. Na to bude poukázáno níže.

Významný podíl osob narozených na Ukrajině byl zaznamenáván ve všech státech Visegrádské čtyřky. V České republice a v Polsku se staly dokonce nejpočetnější skupinou. Osoby narozené v Rumunsku byly nejsilněji zastoupeny v Maďarsku a na Slovensku. Rumunsko vstoupilo do EU v roce 2007, což vedlo ke zvýšení volného pohybu jejich občanů v rámci EU.

V Maďarsku přicházely osoby podle země narození zejména ze sousedních zemí a to především ze Slovenska a Rumunska. Jak již bylo zmíněno, v sousedních zemích Maďarska žilo až několik milionů osob maďarského původu, které měly vliv na migrační procesy. Osoby, které se narodily v Rumunsku, proto tvořily 46 % z celkové populace podle země narození a osoby, které se narodily na Slovensku, představovaly celkem 6 %. Osoby podle země narození pocházely také z Německa (6 %). Německo je jeden z nejvýznamnějších obchodních partnerů jak v Maďarsku, tak i v ostatních zemích Visegrádské čtyřky a přítomnost německých občanů je proto spojena s ekonomickými aktivitami zemí V4.

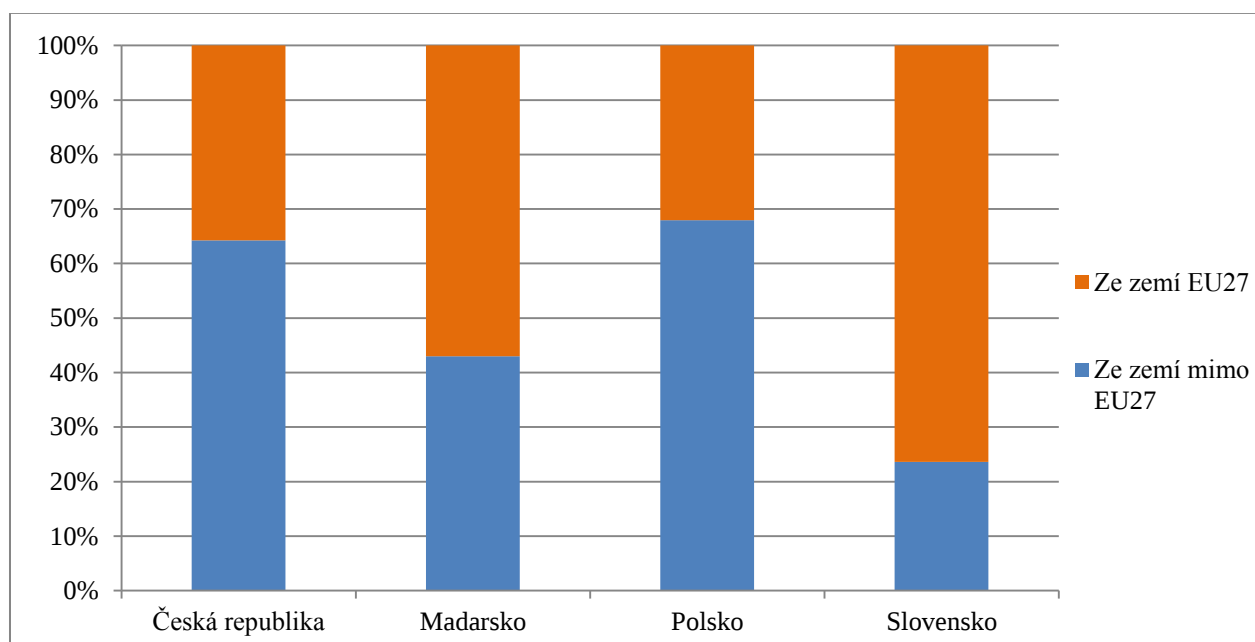
Ze zemí mimo EU27 pocházely osoby zejména z Ukrajiny (9 %) a ze Srbska (6 %). Lze se domnívat, že tu existoval jasný trend migrovat do Maďarska z důvodu geografické blízkosti či historicko-kulturní příbuznosti v případě Slovenska a Rumunska.

V Polsku byl významný podíl osob, které se narodily v zemích mimo EU27 (67 %). Největší podíl představovaly osoby narozené na Ukrajině (34 %). Migrace z Ukrajiny do Polska byla zejména dána liberalizací vízové politiky, která proběhla v osmdesátých letech 20. století (Walczak, 2011). Ta ovlivnila také migraci osob z Běloruska (12 %), z Ruska (7 %) a z Lotyšska (8 %). Ze zemí EU27 tvořily větší podíl osoby, které se narodily v Německu (12 %). Důvod přílivu Němců do země je už zmíněn v předcházejícím odstavci. Dá se předpokládat, že se jednalo o vedoucí pracovníky německých firem v Polsku.

Na Slovensku pocházely osoby podle země narození ze sousedních zemí, a to zejména ze zemí EU27 (76 %). Jednalo se o sousední země jako Česká republika a Maďarsko. Nejpočetnější skupinu tvořily osoby narozené v České republice (55 %). Je to dáno jejich společnou historií, kdy Česko tvořilo se Slovenskem jeden stát. Oba státy dodnes pojí kulturní a ekonomické vazby, které tím ulehčují jejich přítomnost. Dále se jednalo také o osoby z Maďarska (11 %), které představovaly v zemi významnou menšinu. Z celkového počtu osob podle země narození pocházela necelá třetina ze zemí mimo EU27, a to zejména z Ukrajiny (6 %).

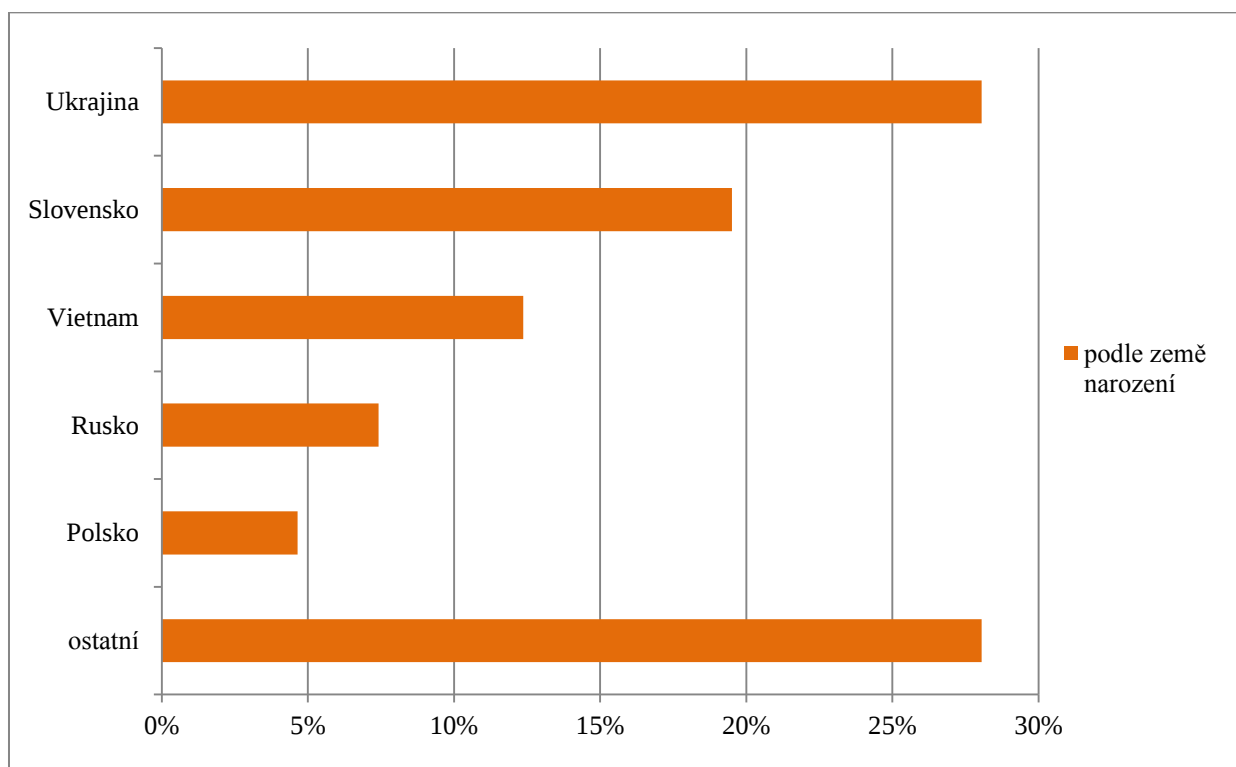
Osoby podle země narození ze zemí mimo EU27 tvořily významný podíl v České republice (65 %). Nejpočetnější skupinu tvořily osoby z Ukrajiny (28 %), z Vietnamu (12 %) a z Ruské federace (7 %). Z hlediska osob narozených v zemích EU27 byla nejpočetnější skupinou osoby narozené na Slovensku (20 %). Důvody migrace ze Slovenska do ČR byly už zmíněny v předcházejících odstavcích.

Graf 27 Struktura osob podle země narození v rámci států V4 v roce 2012 (v %)

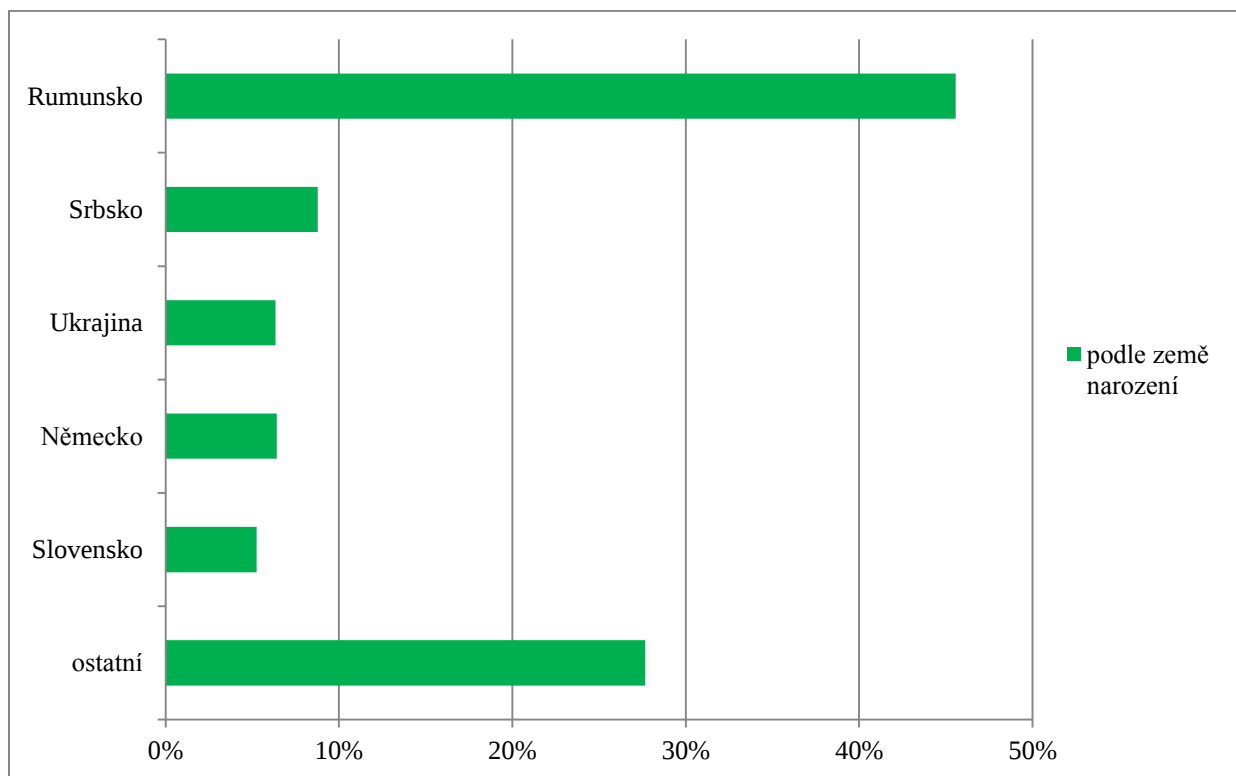
Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

Graf 28 Struktura osob podle země narození v ČR v roce 2012 (v %)

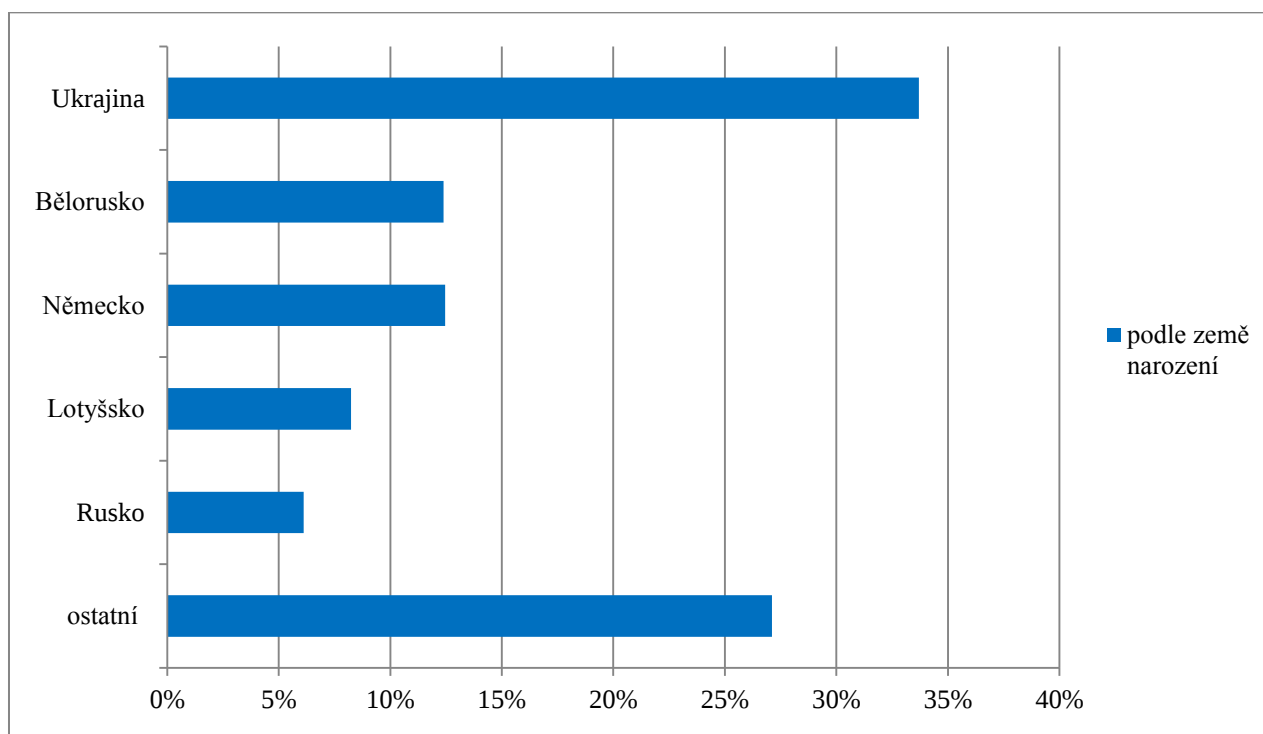
Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

Graf 29 Struktura osob podle země narození v Maďarsku v roce 2012 (v %)

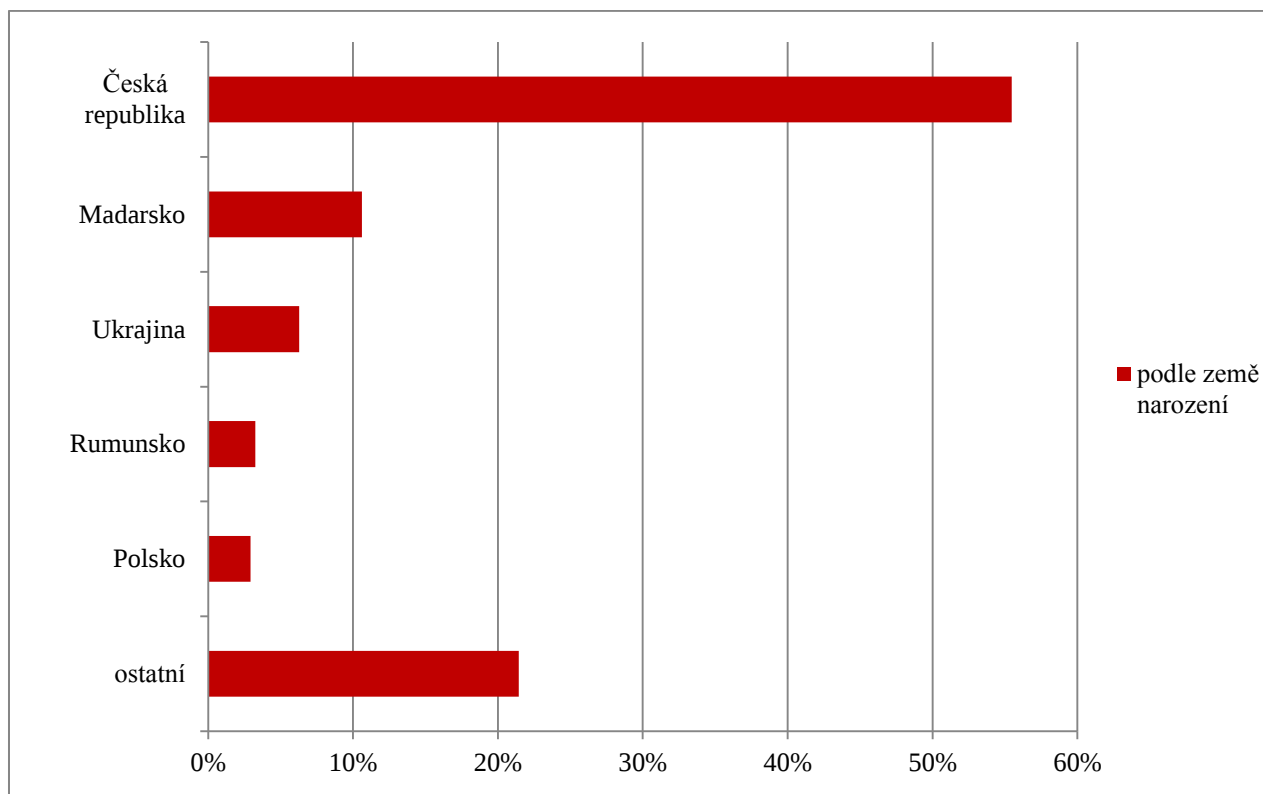
Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

Graf 30 Struktura osob podle země narození v Polsku v roce 2012 (v %)

Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

Graf 31 Struktura cizinců osob země narození na Slovensku v roce 2012 (v %)

Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

8.1.1 Věková a pohlavní struktura osob podle země narození

Typickým znakem osob podle země narození v zemích V4 byla jejich podobná věková struktura v roce 2012. Více jak polovina se pohybovala v produktivním věku (tj. 15 – 64 let). Nejvyšší podíl osob podle země narození v České republice byl ve věkové skupině 25 - 29 let a 30 – 34 let. V Maďarsku to byla pak věková kategorie 20 - 24 let a 25 - 29 let. V Polsku a na Slovensku převládaly osoby podle země narození ve věkové skupině 30 - 34 let a 35 – 39 let. Osoby v dětském a důchodovém věku představovaly nízký podíl ve všech zemích V4. Nejmenší podíl osob starších 65 a více let byl zaznamenán v České republice. V Polsku, v Maďarsku a na Slovensku byl podíl osob starších 65 a více let také velmi malý. Zastoupení osob v dětském věku (tj. 0 – 14 let) ve všech zemích V4 bylo relativně slabší.

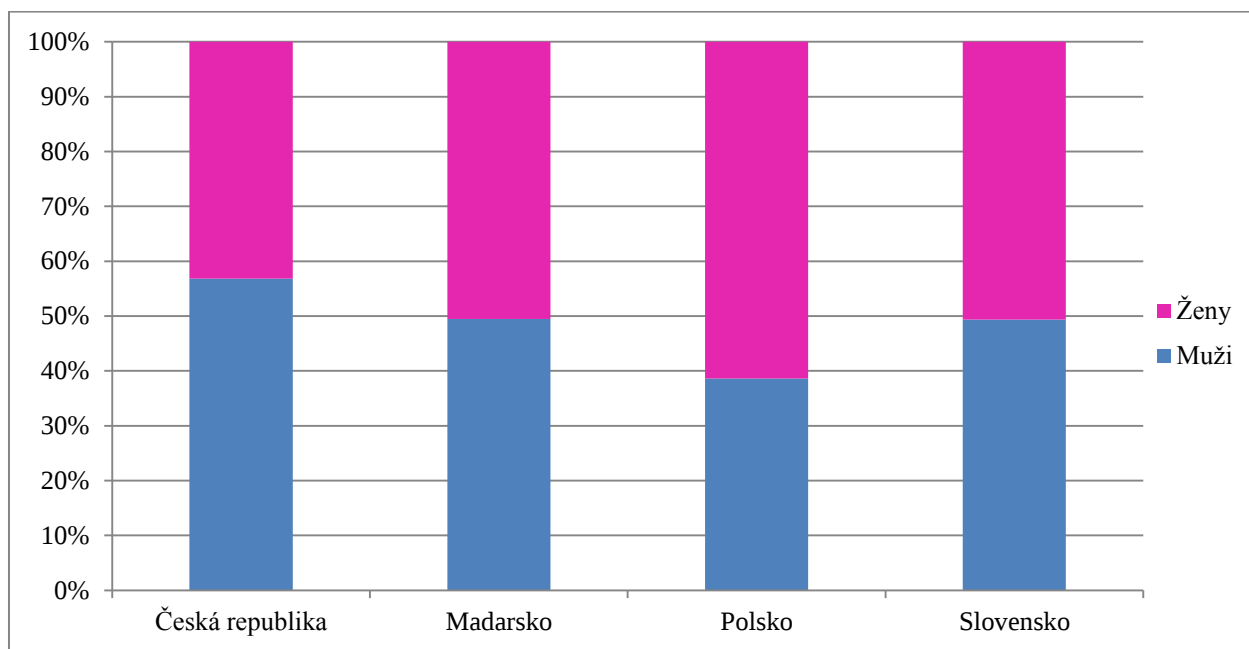
Osoby podle země narození podle pohlaví se v zemích V4 v určité míře lišily. V Polsku se vyskytl větší podíl žen než mužů jak ze zemí EU27 (55 %), tak ze zemí mimo EU27 (60 %) (graf 32 - 33). V České republice dominovali muži, a to jak ze zemí EU27 (60 %), tak ze zemí mimo EU27 (57 %). V Maďarsku bylo vyrovnané zastoupení žen a mužů. V Maďarsku tvořili muži ze zemí mimo EU27 49 % a ze zemí EU27 pouze 48 %. Na Slovensku dominovaly ženy ze zemí EU27 (54 %). Podíl žen ze zemí mimo EU27 tvořil 51 %.

Tabulka 6 Věková struktura osob podle země narození v rámci V4 v roce 2012 (v %)

Věková struktura	Česká republika	Maďarsko	Polsko	Slovensko
0-4	4%	4%	3%	3%
5-9	3%	2%	3%	3%
10-14	3%	3%	3%	4%
15-19	5%	6%	4%	4%
20-24	8%	14%	7%	7%
25-29	13%	14%	11%	11%
30-34	13%	11%	14%	13%
35-39	13%	10%	14%	12%
40-44	12%	9%	11%	10%
45-49	10%	7%	9%	9%
50-54	8%	6%	7%	7%
55-59	4%	5%	5%	5%
60-64	2%	4%	3%	4%
65-69	1%	2%	2%	3%
70-74	1%	2%	1%	2%
75-79	0%	1%	1%	2%
80-84	0%	1%	1%	1%
85 +	0%	0%	1%	1%

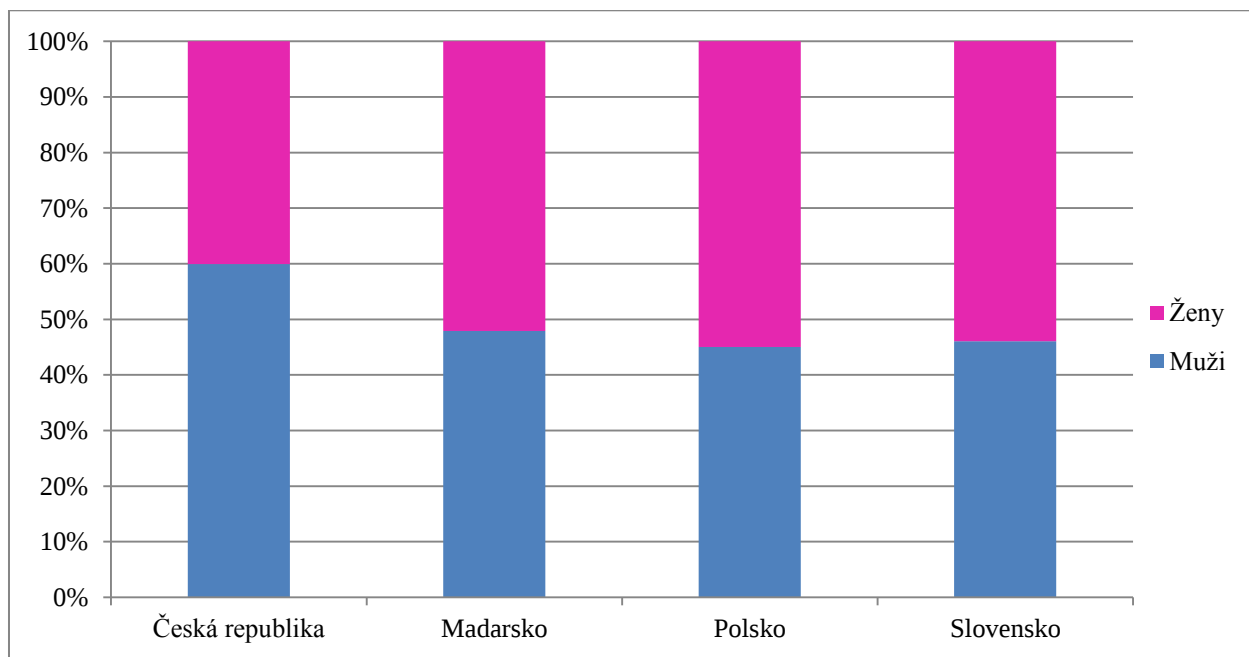
Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

Graf 32 Pohlavní struktura osob podle země narození ze zemí mimo EU27 v rámci V4 v roce 2012 (v %)

Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

Graf 33 Pohlavní struktura osob podle země narození ze zemí EU27 v rámci V4 v roce 2012 (v %)

Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování.

Závěr

Zahraniční migrace se stala aktuální tématem v České republice po roce 1989, obzvláště potom po roce 2004. Stala se cílovou zemí pro mnoho imigrantů a začala se pomalu měnit v etnicky a kulturně různorodou oblast. Je ale zřejmé, že ve srovnání s některými zeměmi Evropské unie zůstává Česká republika stále poměrně homogenním národem. Do země mířily nejen osoby ze zemí Evropské unie, ale i ze zemí mimo ní. Většina z nich přišla za prací s cílem zvýšit svou životní úroveň, kterou by jinak nezískali ve své původní zemi. Významným mezníkem se stal rok 2004, kdy vstoupila ČR do Evropské unie a zjednodušily se administrativní postupy pro vstup občanů ze zemí EU. To vedlo k výraznému nárůstu imigrace a zároveň se očekávalo, že se také zvýší mobilita českých občanů do zahraničí, ale tomu tak nenastalo. Češi se dlouhodobě neradi stěhovali za prací, natož do zahraničí.

V roce 2012 z hlediska struktury cizinců podle státního občanství tvořili nejpočetnější skupinu cizinci z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Ruska a Polska. Na jejich imigraci do ČR mělo dopad mnoho faktorů jako migrační politika, ekonomická situace země, ale i společná historie, podmínky zaměstnávání či jazyková blízkost. Bylo možné pozorovat, že ekonomická krize mezi lety 2008 – 2009 měla na imigraci významný dopad, což vedlo k dočasnému poklesu migrační mobility. V roce 2009 bylo pozorováno nízké migrační saldo ze Slovenska (1 442) a z Vietnamu (2 269). Migrační saldo z Ukrajiny začalo postupně klesat až po roce 2010.

Co se týká zahraniční migrace v zemích Visegrádské čtyřky, tak se ve složení a objemu migračních toků v určité míře lišily. Ačkoli je pojí geografická blízkost a společná historie, dá se říci, že se jejich zahraniční migrace vyvíjela odlišným tempem vzhledem k rozdílným ekonomickým podmínkám a vzhledem k rozdílnému charakteru migrační politiky.

Významným mezníkem se stal ve všech zemích V4 rozpad komunistického režimu a vstup zemí do EU. Pro Českou republiku to znamenalo výrazný nárůst počtu cizinců a pro Polsko výraznou emigraci do členských států EU. Polsko se nestalo atraktivní destinací, kde by se dlouhodobě imigranti usazovali. Zároveň byla imigrace do této země specifická tím, že se jednalo zejména o návratovou imigraci. Současně se lze domnívat, že se může imigrace zvýšit v budoucích letech vzhledem ke zlepšující se ekonomické situaci. S imigrací se Maďarsko výrazněji setkalo na začátku 90. let 20. století, ale maďarská ekonomická situace a pracovní trh nijak nevedly k výraznému nárůstu imigrantů do země. Mezi lety 2008 a 2009 byla země silně zasažena ekonomickou recesí, která byla doprovázena vysokou obecnou mírou nezaměstnanosti. Zajímavé bylo, že to zároveň ani nevedlo k odchodu Maďarů do zahraničí. U polských občanů by naproti

tomu stejné podmínky vyústily v odstěhování za prací do zahraničí. Slovensko se také vyznačovalo spíše emigrací, která směřovala především do České republiky. Vzhledem ke geografické blízkosti a historickým vazbám byly důvody slovenské emigrace zřejmé. Slovensko se měnilo postupně v migračně ziskovou zemi po vstupu země do EU, ačkoli v posledních letech ztrácela imigrace na významu vzhledem k vysoké nezaměstnanosti v zemi.

Struktura imigrantů podle věku se příliš nelišila mezi sledovanými zeměmi V4. Ve všech zemích V4 se více jak polovina imigrantů pohybovala v produktivním věku (tj. 15 – 64 let). V České republice, v Polsku a na Slovensku byli imigranti ve věkové skupině mezi 25 – 29 let a 30 - 34 let. V Maďarsku byli imigranti ve věku mezi 20 – 24 lety. Ze struktury imigrantů podle pohlaví převládali zejména muži v České republice a na Slovensku. V Maďarsku bylo vyrovnané zastoupení mužů a žen. Jedině v Polsku byl po dlouhou dobu významný podíl žen mezi imigranty.

Ve všech zemích Visegrádské čtyřky byl významný podíl osob narozených na Ukrajině. V ČR a v Polsku tvořily nejpočetnější skupinu osob podle země narození. Na Slovensku a v Maďarsku byly až třetí nejpočetnější skupinou osob podle země narození.

Do Slovenska a Maďarska mířily zejména osoby podle země narození ze zemí EU27. Na Slovensku tvořily nejpočetnější skupinu osoby z České republiky (55 %) a z Maďarska (11 %). V Maďarsku byly významně zastoupeny osoby, které se narodily v Rumunsku (46 %) a na Slovensku (6 %). Z toho je možné vyvodit, že existuje migrační vztah mezi Maďarskem a Slovenskem. V České republice a Polsku byl významný podíl osob ze zemí mimo EU27 a to zejména z Ukrajiny. V Polsku byl dále největší podíl osob podle země narození z Běloruska (12 %), z Ruska (7 %) a z Lotyšska (8 %). V České republice se jednalo o osoby narozené na Slovensku (20 %) a ve Vietnamu (12 %). Je zřejmé, že migrační vztah mezi Českou republikou a Slovenskem přetrvával i po rozpadu ČSFR.

Z hlediska struktury podle věku se osoby podle země narození pohybovaly zejména v produktivním věku, tj. 15 – 64 let. V České republice byly osoby podle země narození nejsilněji zastoupeny ve věku mezi 25 - 39 lety a v Maďarsku ve věku mezi 20 - 29 lety. V Polsku a na Slovensku převládaly osoby podle země narození ve věkové skupině 30 - 34 let a 35 – 39 let. To dokládá význam ekonomické migrace.

Na závěr je nutno dodat, že stále existují problémy spojené se sledováním zahraniční migrace jako například nespolehlivá a nekonzistentní data, a tím se tak komplikuje její analýza. Díky unifikačním snahám Eurostatu lze ale doufat, že se kvalita dat v budoucnosti zlepší. To již bylo možné pozorovat po přijetí Nařízení č. 862/2007. Zřejmě to bude také záviset na státních

institucích jednotlivých zemí, odkud jsou data přebírána. V současné době představuje fenomén zahraniční migrace špatně uchopitelnou a komplikovanou oblast, která je velkou výzvou nejen pro odborníky, ale i pro nás studenty demografie.

Seznam použitých pramenů a literatury

Knižní zdroje

- [1] BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát - Imigrační a integrační politiky v USA, Západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. 308 s. ISBN 80-210-3875-6.
- [2] BRÁZOVÁ, Věra-Karin et al. *Migrace a rozvoj – rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2011. 254 s. ISBN 978-80-87404-10-2.
- [3] BURCIN, Boris; FIALOVÁ, Ludmila, RYCHTAŘÍKOVÁ Jitka a kol. *Demografická situace České republiky, proměny a kontexty 1993-2008*. 1. vyd. Praha: SLON, 2010. 238 s. ISBN 978-80-7419-024-7.
- [4] DOUBEK, Vratislav. *Česká politika a (východní) vystěhovalectví 1848 – 1922*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2012. 135 s. ISBN 978-80-7470-023-1. 14 – 19 s.
- [5] DRBOHLAV, Dušan. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* 1. vyd. Praha: SLON, 2010. 207 s. ISBN 978-80-7419-039-1.
- [6] EMMERT, František. *Česká republika a dvojí občanství*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 119 s. ISBN - 978-80-7400-383-7. 45 – 48 s.
- [7] HINDLS, Richard et al. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. 415 s. ISBN 978-80-86946-43-6.
- [8] HRADEČNÁ, Pavla et al. *Řešení otázek neoprávněného pobytu cizinců: situace v ČR a ve vybraných evropských zemích*. 1. vyd. Praha: Linde, 2011. 267 s. ISBN 978-80-7201-869-7.
- [9] KLUFOVÁ, Renata; POLÁKOVÁ, Zuzana. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 308 s. ISBN 978-80-7357-546-5. 213 – 233 s.

- [10] KREJČÍ, Jindřich; LEONTIYEVA, Yana. *Cesty k datům*. 1. vyd. Praha: Slon, 2012. 469 s. ISBN 978-80-254-8008-3. 325 – 351 s.
- [11] KUNEŠOVÁ, Hana. CIHELKOVÁ, Eva a kol. *Světová ekonomika, nové jevy a perspektivy*. 2.vyd., Praha: C. H. Beck, 2006. 319 s. ISBN 80-7179-455-4. 85 – 96 s.
- [12] Ministerstvo Vnitra. *Přínos a potenciál vědeckého výzkumu v oblasti migrace*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2010. 123 s. ISBN 978-80-254-8008-3.
- [13] Reflex. *Orbánomika: Maďarský zázrak?* Reflex. 2014, roč. 16, s. 14 - 16. ISSN 0862-6634.
- [14] ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. 1.vyd. Praha: Codex Bohemia, 1997. 348 s. ISBN 80-85963-43-4. 257 – 268 s.
- [15] SAMERS, Michael. *Migration*. 1st. edition. Milton Park: Routledge, 2010. 374 s. ISBN 978-0-415-77666-0. 52 – 121 s.
- [16] SCHEU, Harald Christian. *Migrace a kulturní konflikty*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-07-0.
- [17] SRB, Vladimír. *1000 let obyvatelstva českých zemí*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2004. 276 s. ISBN 80-246-0712-3.
- [18] ŠTICA, Petr. *Migrace a státní suverenita: oprávnění a hranice přistěhovalecké politiky z pohledu křesťanské sociální etiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. 321 s. ISBN 978-80-87378-75-5.
- [19] VÁVREJNOVÁ, Marie. *Migrace obyvatelstva jako faktor ekonomického rozvoje (zvláště v oblasti Evropské unie a České republiky)*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2011. 79 s. ISBN 978-80-86729-66-4.

Elektronické zdroje

- [20] ARLT, Josef; ARLTOVÁ, Markéta; RUBLÍKOVÁ Eva. *Analýza ekonomických časových řad s příklady*, rok 2002. Dostupné z [online]: <http://nb.vse.cz/~arltova/vyuka/crsbir02.pdf> [Citováno 07-04-2014]
- [21] BARŠOVÁ, Andrea. *Multikulturalismus a politiky integrace přistěhovalců v Česku*, rok 2005. Dostupné z [online]: <http://www.migraceonline.cz/cz/-knihovna/multikulturalismus-a-politiky-integrace-pristehovalcu-v-cesku> [Citováno 17-04-2014]
- [22] Český statistický úřad. *Metodické poznámky*, rok 2012. Dostupné z [online]: [http://www.scitani.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/C30027AC18/\\$File/104035-12metodika.pdf](http://www.scitani.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/C30027AC18/$File/104035-12metodika.pdf) [Citováno 30-03-2014]
- [23] Český statistický úřad. *Demografická příručka*, rok 2012. Dostupné z [online]: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/4032-13> [Citováno 23-03-2014]
- [24] Český statistický úřad. *Nejčastější dotazy*, rok 2014. Dostupné z [online]: <http://www.czso.cz/sldb2011/faq.nsf/hlasodpoved?openform&parentunid=3A4070573AAF0D8AC1257A990026AF8A> [Citováno 13-04-2014]
- [25] Český statistický úřad. *Cizinci: zaměstnanost – související legislativa*, rok 2012. Dostupné z [online]: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_zamestnanost-souvisejici_legislativa [Citováno 15-03-2014]
- [26] Český statistický úřad. *Cizinci: počet cizinců – související legislativa*, rok 2012. Dostupné z [online]: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_pocet_cizincu-souvisejici_legislativa [Citováno 15-03-2014]
- [27] Český statistický úřad. *Počet cizinců – metodika: kategorie a typy pobytu cizinců v ČR*, rok 2012. Dostupné z [online]: [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_pocet_cizincu-metodika_kategorie_a_typy_pobytu_cizincu_v_cr_\(a\)](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_pocet_cizincu-metodika_kategorie_a_typy_pobytu_cizincu_v_cr_(a)) [Citováno 12-02-2014]

- [28] Český statistický úřad. *Národnosti v ČR po roce 1921*, rok 2012. Dostupné z [online]: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/narodnosti_v_cr_od_r_1921
[Citováno 14-03-2014]
- [29] Český statistický úřad. *Mezinárodní ochrana – popis aktuálního vývoje*, rok 2012. Dostupné z [online]: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_rizeni_azyl-popis_aktualniho_vyvoje
[Citováno 04-04-2014]
- [30] Český statistický úřad. *Koncepce výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců na území České republiky*, rok 2010. Dostupné z [online]: <http://www.komora.cz/pro-podnikani/legislativa-a-normy/pripominkovani-legislativy/nove-materialy-k-pripominkam/64-10-koncepce-vyberu-a-zpracovani-statistickych-udaju-spojenych-s-migraci-a-integraci-cizincu-t-1-4-2010.aspx>
[Citováno 12-02-2014]
- [31] Český statistický úřad. *Historie sčítání lidu na území ČR*, rok 2012. Dostupné z [online]: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/historie_scitani_lidu_na_uzemi_ceske_republiky_i
[Citováno 12-03-2014]
- [32] Český statistický úřad. *Evropský srovnávací program*, rok 2013. Dostupné z [online]: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/evropsky_srovnavaci_program [Citováno 19-04-2014]
- [33] Český statistický úřad. *Zaměstnanost, nezaměstnanost podle VŠPS – metodika*, rok 2014. Dostupné z [online]: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_vsps [Citováno 19-04-2014]
- [34] Česká televize. *Udělování českého občanství*, rok 2012. Dostupné z [online]: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/201271-udelovani-ceskeho-obcanstvi-pro-cizince-se-jeste-zkomplikuje/> [Citováno 27-12-2013]

- [35] Česká televize. *Nezaměstnanost v eurozóně opět na vrcholu, práci hledejte v Rakousku*, rok 2012. Dostupné z [online] <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/201649-nezamestnanost-v-eurozone-opet-na-vrcholu-praci-hledejte-v-rakousku/> [Citováno 22-02-2014]
- [36] ČIŽINSKÝ, Pavel. *Stručná analýza některých problémů návrhu zákona o státním občanství ČR*, rok 2012. Dostupné z [online]: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/strucna-analyza-nekterych-problemu-navrhu-zakona-o-statnim-obcanstvi-cr> [Citováno 26-03-2014]
- [37] ČIŽINSKÝ, Pavel. *Nový zákon o získávání českého státního občanství: hlavní změny.*, rok 2013. Dostupné z [online]: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/novy-zakon-o-ziskavani-ceskeho-statniho-obcanstvi-bezplatne-poradenstvi-v-poradne-pro-obcanstvi> [Citováno 26-03-2014]
- [38] ČIŽINSKÝ, Pavel. „*Emigranti*“ a nový zákon o státním občanství, rok 2014. Praha: Migrace online, rok 2014. Dostupné z [online]: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/emigranti-a-novy-zakon-o-statnim-obcanstvi> [Citováno 09-01-2014]
- [39] ČT24. *Krajské úřady už letos přijaly stovky žádostí o české občanství*, rok 2014. Dostupné z [online]: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/258165-krajske-urady-uz-letos-prijaly-stovky-zadosti-o-ceske-obcanstvi/> [Citováno 13-01-2014]
- [40] DENÍK. CZ. *Nelegální migraci bude sledovat nový systém*, rok 2013. Dostupné z [online]: http://www.denik.cz/ze_sвета/nelegalni-migraci-na-jihu-a-vychode-eu-bude-sledovat-novy-system-20131201.html [Citováno 23-02-2014]
- [41] DIVINSKÝ, Doris. *Migrační trendy v Slovenskej republike po vstupe krajiny do EÚ (2004 – 2008)*, rok 2009. Dostupné z [online]: <http://www.iz.sk/download-files/sk/iom/iom-migracne-trendy-v-sr-2004-2008.pdf> [Citováno 23-02-2014]

- [42] DRBOHLAV, Dušan; HÁRS, Ágnes; GRABOWSKA-LÚSINCKÁ, Izabela. *Experiencing immigration: Comparative analysis of the Czech Republic, Hungary and Poland*, rok 2009. Dostupné z [online]: http://www.idea6fp.uw.edu.pl/pliki/WP14_Experiencing_immigration.pdf [Citováno 13-04-2014]
- [43] DRBOHLAV, Dušan; UHEREK, Zdeněk. *Reflexe migračních teorií*, rok 2007. Dostupné z [online]: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf> [Citováno 23-01-2014]
- [44] EUROSKOP. *Polsko rostlo i v době krize. Proč?*, rok 2011. Dostupné z [online]: <https://www.euroskop.cz/9003/19276/clanek/polsko-rostlo-i-v-dobe-krize-proc/> [Citováno 19-04-2014]
- [45] EUROSTAT. *Migrants in Europe - a statistical potrait of the first and second generation*, rok 2011. Dostupné z [online]: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-31-10-539/EN/KS-31-10-539-EN.PDF [Citováno 23-10-2013]
- [46] EUROSTAT. *The Migration Metadata and Quality Questionnaire: Population by citizenship and country of birth – Annexes*, rok 2008. Dostupné z [online]: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/Annexes/migr_stock_esms_an1.pdf [Citováno 23-03-2014]
- [47] EUROSTAT. *Acquisitions of citizenship on the rise in 2009 - methodological notes*, rok 2011. Dostupné z [online]: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/Annexes/migr_stock_esms_an1.pdf [Citováno 24-04-2014]
- [48] EUROPEUM. *Spolupráce visehrádských zemí ve vízových a konzulárních otázkách - problémy a perspektivy*, rok 2005. Dostupné z [online]: http://www.europeum.org/doc/arch_eur/V4_spoluprace_CZ_final.pdf [Citováno 11-04-2014]

- [49] GROT, Karolina. *An overview of the migration policies and trends – Poland*, rok 2013. Dostupné z [online]: <http://www.migrationonline.cz/en/an-overview-of-the-migration-policies-and-trends-poland> [Citováno 09-04-2014]
- [50] HÁRS, Ágnes. *Immigration countries in Central and Eastern Europe The Case of Hungary*, rok 2009. Dostupné z [online]: http://www.idea6fp.uw.edu.pl/pliki/WP12_Hungary.pdf [Citováno 19-04-2014]
- [51] HOLÁ, Bohdana. *Ombudsman řeší problematiku trvalého pobytu*, rok 2008. Dostupné z [online]: [http://notes3.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/630035C9CE/\\$File/180308q3.pdf](http://notes3.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/630035C9CE/$File/180308q3.pdf) [Citováno 12-02-2014]
- [52] HOLÁ, Bohdana. *Proč se dlouhodobě nedaří dospět k harmonizovaným a mezinárodně srovnatelným údajům o zahraniční migraci*, rok 2008. Dostupné z [online]: [http://notes3.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/6300360A16/\\$File/180308q2.pdf](http://notes3.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/6300360A16/$File/180308q2.pdf) [Citováno 12-02-2014]
- [53] HORÁKOVÁ, Milada. *Migrace v České republice před vstupem ČR do Evropské unie*, rok 2004. Dostupné z [online]: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_159.pdf [Citováno 15-03-2014]
- [54] HORÁKOVÁ, Milada. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovní migrací v České republice*, rok 2008. Dostupné z [online]: http://www.cizinci.cz/files/clanky/574/Dlouhodobé_trendy.pdf [Citováno 17-04-2014]
- [55] HORÁKOVÁ, Milada. *Vývoj pracovních migrací v Česku v období hospodářské recese*, rok 2010. Dostupné z [online]: http://www.cizinci.cz/files/clanky/711/Vyvoj_pracovnich_migrac.pdf [Citováno 14-02-2014]

- [56] KODAJ, Daniel; DUBOVÁ, Andrea. *An overview of the migration policies and trends – Slovakia*, rok 2013. Dostupné z [online]:
<http://migrationtothecentre.migraceonline.cz/en/an-overview-of-the-migration-policies-and-trends-slovakia> [Citováno 24-03-2014]
- [57] Mezinárodní organizace pro migraci. *Key migration terms*, rok 2011. Dostupné z [online]:
<https://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/key-migration-terms-1.html>
[Citováno 30-03-2014]
- [58] MIPEX. *Integrace imigrantů: nová studie srovnává Českou republiku s ostatními zeměmi Evropy a severní Ameriky*, rok 2011. Dostupné z [online]:
http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/TZ_Integrace_imigrantu_studie_MIPEX.pdf [Citováno 30-01-2014]
- [59] Ministerstvo vnitra ČR. *Souhrnná informace za rok 2012 o aktivitách realizovaných příslušnými resorty v oblasti potírání nelegálního zaměstnávání cizinců*, rok 2012. Dostupné z [online]: <http://www.mvcr.cz/azyl-migrace-a-integrace.aspx>
[Citováno 17-01-2014]
- [60] Ministerstvo vnitra ČR *Zpráva v oblasti migrace a integrace cizinců na území ČR*, rok 2001-2010. Dostupné z [online]: <http://www.mvcr.cz/clanek/zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2010.aspx>
[Citováno 14-03-2014]
- [61] Ministerstvo vnitra ČR *Zpráva v oblasti migrace a integrace cizinců na území ČR*, rok 2012. Dostupné z [online]: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D> [Citováno 14-03-2014]
- [62] Ministerstvo vnitra ČR. *Informace k novému zákonu o státním občanství ČR*, rok 2014. Dostupné z [online]: <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-k-novemu-zakonu-o-statnim-obcanstvi-cr.aspx> [Citováno 04-04-2014]

- [63] Ministerstvo zahraničí ČR. *Země Visegrádské skupiny a nelegální migrace*, rok 2003.
Dostupné z [online]: https://www.mzv.cz/file/16406/RB_3_15_03.doc
[Citováno 14-03-2014]
- [64] Ministerstvo zahraničí ČR. *Visegrád*, rok 2013. Dostupné z [online]:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/visegrad/index.html
[Citováno 14-03-2014]
- [65] MORICZ, Ilona. *An overview of the migration policies and trends – Hungary*, rok 2013.
Dostupné z [online]: <http://migrationtothecentre.migraceonline.cz/en/an-overview-of-the-migration-policies-and-trends-hungary> [Citováno 11-02-2014]
- [66] Novinky. cz. *Slovensko nepovolí dvojí občanství*. Dostupné z [online]:
<http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/201427-slovensko-nepovoli-dvoji-obcanstvi.html>
[Citováno 19-04-2014]
- [67] Peníze. cz. *Kam se hrabou Maďaři a Češi: Slováci si chválí pět let eura*, rok 2014.
Dostupné z [online]: <http://www.penize.cz/svetova-ekonomika/278136-kam-se-hrabou-madari-a-cesi-slovaci-si-chvali-pet-let-eura> [Citováno 18-04-2014]
- [68] PITAŘ, Martin. *Trianonská smlouva a její reflexe v současné maďarské politice*, rok 2012.
Dostupné z [online]: http://ff.zcu.cz/files/Acta-FF/2012/ACTA_FF_2012_3.pdf
[Citováno 19-04-2014]
- [69] Romea.cz. *Tisková zpráva: Oběti rozdělení Československa budou mít na vyřešení své situace již jen rok*, rok 2013. Dostupné z [online]:
<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-obeti-rozdeleni-ceskoslovenska-budou-mit-na-vyreseni-sve-situace-jiz-jen-rok> [Citováno 24-04-2014]
- [70] TRLIFAJOVÁ, Lucie; JELÍNKOVÁ, Marie; MIKUŠOVÁ Petra. *Jaké cesty vedou do Česka? Česká vízová politika a praxe v Mongolsku, Vietnamu a na Ukrajině mezi lety 2007 a 2010*, rok 2011. Dostupné z:
http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Jake_cesty_vedou_do_Ceska_1.pdf [Citováno 22-03-2014]

- [71] United Nations. *Recommendations on Statistics of International Migration, Revision 1*, rok 1998. Dostupné z [online]:
http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_58rev1e.pdf
[Citováno 11-03-2014]
- [72] VALENTOVÁ Eva; FALTOVÁ Magda. *Komparace systémů fungování cizinecké správy a dohledu nad pracovním trhem ve vybraných státech Evropské unie*, rok 2010. Dostupné z [online]: http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/komparace-systemu-fungovani-cizinecke-spravy-a-dohledu-nad-pracovnim-trhem-ve-vybranych-statech-evropske-unie#_ftnref45
[Citováno 11-03-2014]
- [73] WALCZAK, Bartłomiej. *Country report Poland: Labour migration and the systems of social protection*, rok 2011. Dostupné z [online]:
http://aa.ecn.cz/img_upload/6334c0c7298d6b396d213ccd19be5999/BWalczak_Country_report_Poland.pdf [Citováno 20-04-2014]
- [74] Zprávy.e15.cz. *Imigranty ne. Česko dává cizincům občanství nejméně v EU*, rok 2014. Dostupné z [online]: <http://zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/imigranty-ne-cesko-dava-cizincum-obcanstvi-nejmene-z-eu-1056129> [Citováno 27-01-2014]
- [75] Zprávy.idnes.cz. *Nárůst cizinců z Rumunska a Ukrajiny v ČR*, rok 2014. Dostupné z [online]: http://zpravy.idnes.cz/narust-cizincu-z-rumunska-a-ukrajiny-v-cr-f18-/domaci.aspx?c=A140213_125600_domaci_kma [Citováno 13-03-2014]
- [76] Zprávy.idnes.cz. *Volyňští Češi se nevzdávají, chtějí vládě poslat novou žádost o pomoc*, rok 2014. Dostupné [online]: http://zpravy.idnes.cz/volynsti-cesi-se-nevzdavaji-chteji-vlade-poslat-novou-zadost-o-pomoc-12c-/domaci.aspx?c=A140326_210732_domaci_js
[Citováno 26-03-2014]
- [77] Zprávy.idnes.cz. *Chorvatsko v EU straší chabou azylovou politikou a hrozbou migrační vlny*, rok 2013. Dostupné [online]: http://zpravy.idnes.cz/chorvatsko-ma-derave-hranice-dg8-/zahranicni.aspx?c=A130701_124426_zahranicni_btw [Citováno 01-03-2014]

- [78] Zpravy.idnes.cz. *Maďaři schválili dvojí občanství. Slováci pár hodin nato přišli s odvetou*, rok 2010. Dostupné [online]: http://zpravy.idnes.cz/chorvatsko-ma-derave-hranice-dg8-/zahranicni.aspx?c=A130701_124426_zahranicni_btw [Citováno 21-04-2014]

Interní materiály

- [79] Český statistický úřad. *Zpráva o průběhu zahraniční návštěvy*, rok 2010.
- [80] Český statistický úřad. *National experience with Article 3 of the Regulation EC NO 862/200*, rok 2010.
- [81] Český statistický úřad. *Initial meeting of the WG on mid-European cooperation on the field of migration statistics*, rok 2006.

Seznam použitých zkratk

CIS – Cizinecký informační systém

ČR - Česká republika

ČSFR – Česká a slovenská federativní republika

ČSR – Československá republika

ČSSR – Československá socialistická republika

ČSÚ - Český statistický úřad

EU - Evropská unie

EU - 27 - 27 členských států Evropské unie

EUROSTAT - Evropský statistický úřad

HDP - Hrubý domácí produkt

ILO - Mezinárodní organizace práce

IOM - Mezinárodní organizace pro migraci

ISEO - Informační systém evidence obyvatel

LFS - Labour force survey

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MV ČR – Ministerstvo vnitra České republiky

OSN - Organizace Spojených národů

SLDB - Sčítání lidu, domů a bytů

SR - Slovenská republika

SSSR - Sovětský svaz

VŠPS - Výběrové šetření výběrových sil

VUPS - Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

V4 - Visegrádská čtyřka

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vývoj struktury obyvatelstva v letech 1921 – 2001 (v %)

Seznam tabulek

Tabulka 1: Zahraniční migrace v Českých zemích v letech 1920 – 1939 (abs.)

Tabulka 2: Obyvatelstvo podle národnosti podle SLDB 2011 (abs. a v %)

Tabulka 3: Objem migrace v zemích V4 v tis. (abs.)

Tabulka 4: Věková struktura imigrantů v rámci V4 v roce 2011 (v %)

Tabulka 5: Meziroční tempo celkového počtu cizinců podle státního občanství v rámci V4 v letech 2002 – 2012 (v %)

Tabulka 6: Věková struktura osob podle země narození v rámci V4 v roce 2012 (v %)

Seznam grafů

Graf 1: Počet udělených občanství v České republice v letech 1993 - 2011 (abs.)

Graf 2: Zahraniční migrace v Československu mezi lety 1950 – 1989 (roční průměr za období)

Graf 3: Migrace se Slovenskem v letech 1950 – 1992 (abs.)

Graf 4: Počet imigrantů a emigrantů po roce 1989 do roku 2001 (abs.)

Graf 5: Počet imigrantů a emigrantů v České republice v letech 2002 – 2012 (abs.)

Graf 6: Zahraniční migrace – migrační saldo u pěti nejčastějších občanství v ČR v letech 2003-2012

Graf 7: Věková a pohlavní struktura obyvatelstva ČR a imigrantů v roce 2012 (v %)

Graf 8: Vývoj nelegální migrace v České republice v letech 1993 – 2012 (abs.)

Graf 9: Žadatelé o mezinárodní ochranu v České republice v letech 1993 – 2012 (abs.)

Graf 10: Počet udělených azylů v letech 1993 – 2012 v České republice (abs.)

Graf 11: Obyvatelstvo podle místa narození v České republice v roce 2001 (v %)

Graf 12: Obyvatelstvo podle místa narození v České republice v roce 2011 (v %)

Graf 13: Vývoj celkového počtu cizinců v České republice v letech 1993 – 2012 (abs.)

Graf 14: Cizinci podle státního občanství v České republice k 31. 12. 2012 (v %)

Graf 15: Relativní přírůstky u pěti nejčastějších státních občanství v České republice v letech 2002 – 2012 (relat.)

Graf 16: Věková a pohlavní struktura obyvatelstva ČR a cizinců k 31. 12. 2012 (v %)

Graf 17: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v rámci zemí V4 (v %, sezonně očištěno)

Graf 18: Vývoj HDP na obyvatele v rámci zemí V4 (PPS standard kupní síly)

Graf 19: Nabývání státního občanství v rámci V4 v letech 2002 – 2012 (abs.)

Graf 20: Počet imigrantů podle státního občanství v rámci V4 v letech 2002 - 2012 (abs.)

Graf 21: Počet emigrantů podle státního občanství v rámci V4 v letech 2002 - 2012 (abs.)

Graf 22: Hrubá míra migračního salda v rámci V4 v letech 2002 – 2012 (na 1 000 obyvatel)

Graf 23: Hrubá míra imigrace v rámci V4 v letech 2002 - 2012 (na 1 000 obyvatel)

Graf 24: Přírůstek imigrace – mužů pomocí bazického indexu v rámci zemí V4 v letech 2002 – 2012 (rok 2009 = 100 %, v %)

Graf 25: Přírůstek imigrace – žen pomocí bazického indexu v rámci zemí V4 v letech 2002 – 2012 (rok 2009= 100 %, v %)

Graf 26: Vývoj celkového počtu cizinců podle státního občanství v rámci zemí V4 v letech 2002 – 2012 (abs.)

Graf 27: Struktura osob podle země narození v rámci států V4 v roce 2012 (v %)

Graf 28: Struktura osob podle země narození v ČR v roce 2012 (v %)

Graf 29: Struktura osob podle země narození v Maďarsku v roce 2012 (v %)

Graf 30: Struktura osob podle země narození v Polsku v roce 2012 (v %)

Graf 31: Struktura osob podle země narození na Slovensku v roce 2012 (v %)

Graf 32: Pohlavní struktura osob podle země narození ze zemí mimo EU27 v rámci V4 v roce 2012 (v %)

Graf 33: Pohlavní struktura osob podle země narození ze zemí EU27 v rámci V4 v roce 2012 (v %)

Přílohy

Příloha 1

Zahraniční stěhování v letech 1950 – 2011(abs.)

Rok	Imigranti	Emigranti	Saldo	
	z toho ze SR	z toho do SR	celkem	z toho se SR
1993	7 276	7 232	5 476	44
1994	4 076	56	9 942	4 020
1995	3 845	140	9 999	3 705
1996	3 450	213	10 129	3 237
1997	3 088	260	12 075	2 828
1998	2 887	356	9 488	2 531
1999	3 235	336	8 774	2 899
2000	2 826	413	6 539	2 413
2001	3 050	8 671	-8 551	-5 621
2002	13 326	14 455	12 290	-1 129
2003	24 410	18 316	25 789	6 094
2004	15 788	21 152	18 635	-5 364
2005	10 133	1 935	36 229	8 198
2006	6 795	629	34 720	6 166
2007	13 931	802	83 945	13 129
2008	7 592	585	71 790	7 007
2009	5 609	4 167	28 344	1 442
2010	5 086	6 424	15 648	-1 338
2011	4 368	979	16 889	3 389

Zdroj: ČSÚ.

Příloha 2

Podíl imigrantů - mužů v letech 2002 – 2012 v rámci zemí V4 (relat.)

Muži	Česká republika	Maďarsko	Polsko	Slovensko
2002	0.62	0.56	0.55	0.56
2003	0.67	0.58	0.55	0.61
2004	0.65	0.56	0.43	0.63
2005	0.63	0.57	0.46	0.67
2006	0.62	0.56	0.48	0.65
2007	0.61	0.56	0.43	0.69
2008	0.62	0.59	0.54	0.69
2009	0.61	0.57	0.54	0.64
2010	0.56	0.56	0.56	0.65
2011	0.57	0.56	0.56	0.66
2012	0.56	0.57	0.59	0.67

Zdroj: Eurostat.

Příloha 3

Podíl imigrantů - žen v letech 2002 – 2012 v rámci zemí V4 (relat.)

Ženy	Česká republika	Maďarsko	Polsko	Slovensko
2002	0.38	0.44	0.45	0.44
2003	0.33	0.42	0.45	0.39
2004	0.35	0.44	0.57	0.37
2005	0.37	0.43	0.54	0.33
2006	0.38	0.44	0.52	0.35
2007	0.39	0.44	0.57	0.31
2008	0.38	0.41	0.46	0.31
2009	0.39	0.43	0.46	0.36
2010	0.44	0.44	0.44	0.35
2011	0.43	0.44	0.44	0.34
2012	0.44	0.43	0.41	0.33

Zdroj: Eurostat.

Příloha 4

Míra zaměstnanosti cizinců v rámci zemí V4 v letech 2002 – 2012 (v %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Česká republika	64.8	62.5	66.6	72.1	72.8	77.0	74.2	73.0	74.6	72.7	73.4
Maďarsko	59.2	58.1	62.7	64.4	61.4	65.1	66.7	65.6	62.0	57.8	60.5
Polsko	:	:	44.0	51.1	51.3	64.8	69.5	64.8	60.1	62.5	66.2
Slovensko	:	62.5	74.6	62.1	77.0	65.7	76.0	72.8	59.8	67.8	69.3

Zdroj: LFS.